

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - MAYIS / HAZİRAN 2021

CEVAT ÇAPAN

*Abdullah Ezik
Ersun Çıplak
Gökçenur Ç.
Gökhan Arslan
İlyas Tunç
Kenan Sarıalioğlu
M. Utku Yeşilöz*

İki Küçük Kol Düğmesi

Haydar Ergülen

Kadın Haklarına
Adanmış Bir Yaşam:
Nezihe Muhittin

Ayşe Övür

Türkiye’de Yazarın
Kazancı

Utku Yıldırım

Resim ve Heykelde
Cinsiyet Tarihi

Büşra Şahin

SÖYLEŞİLER

Cevat Çapan

Ali Aydın

Anıl Cihan

Kaleydoskop Dergisi

Tugay Kaban

9

Ücretsizdir!

Kartal Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi

Gökhan Yüksel
Kartal Belediye Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni

Adem Uçar
Kartal Belediye Başkan Yardımcısı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Melih Yıldız

Dergi Editörü

Ercan y Yılmaz

Tasarım

Alakarga Yayın Tasarım

Yazışma Adresi

Çarşı Mahallesi Enis Akaygen Sok. N:9 Yakacık-Kartal/İstanbul

Telefon

0 (216) 280 6800

Yayın Kurulu

İsmail Biçer
Faruk Duman
Gamze Güller
Mertcan Karacan
Serkan Türk

*KE Dergisinde yayımlanan tüm
eserlerin sorumluluğu yazarına aittir.
KE Dergisinde yayımlanan yazılardan
kaynak belirtmek koşuluyla alıntı
yapmak serbesttir.*

Eserlerinizi Göndereceğiniz Elektronik Posta
kedergisi@gmail.com

**KARTAL
BELEDİYESİ**

İ Ç İ N D E K İ L E R

- Edebiyat Yolculuktur / Gökhan YÜKSEL - Kartal Belediye Başkanı • 4
İki Küçük Kol Düğmesi / Haydar ERGÜLEN • 5
Yadigâr Defteri / Serkan TÜRK • 8
Çıkış Aranıyor / Nisan ERDEM • 9
Bütünleşme / Efe DUYAN • 11
Resim ve Heykelde Cinsiyet Tarihçesi / Büşra ŞAHİN • 12
Yol Arkadaşı / Sedef ERDOĞAN • 16
Ucu Kırık Kalemler / Taner SEZGİN • 19
Kuşlar / Erdal ATEŞ • 21
Tugay Kaban ile Söyleşi / Onurhan ERSOY • 22
Bulimia / Elçin Sevgi SUÇİN • 24
Bil İstedim / Birgül SEVİNÇLİ • 25
Dert Ortağı / Mertcan KARACAN • 27

C E V A T Ç A P A N

• 29

- Çevat Çapan ile Söyleşi / Gökçenur Ç. • 31
Doğal Tarih'te Doğanın Görünümü / Gökhan ARSLAN • 35
Baştan Yaratı: Çevat Çapan ve Çeviri / Abdullah EZİK • 38
Çevat Çapan'ın Şiirinde Erotik Aşkın Temeli Üzerine Bir Deneme / Ersun ÇIPLAK • 42
Kendi Coğrafyasından Şiirin Atlasına: Çevat Çapan ve Uzak, Sürgün, Sesler / M. Utku YEŞİLÖZ • 47
Kamyon Ovaya Girerken / Kenan SARIALIOĞLU • 50
Kendisi Zaten Bir Şiir / İlyas TUNÇ • 52

- Asansör / Burak ÇAVUŞ • 56
Lüks Lambasına Bir Merdiven / Samet KARAHASANOĞLU • 58
Kaleydoskop Dergisi ile Söyleşi / Ercan y YILMAZ • 62
Tanık Tepe / Sevtap AYYILDIZ • 65
Türkiye'de Yazarın Kazancı / Utku YILDIRIM • 67
Taze Cesetler / Nihat ÖZDAL • 70
Kadın Haklarına Adanmış Bir Yaşam: Nezihe Muhittin / Ayşe ÖVÜR • 71
Anıl Cihan ile Söyleşi / İlayda ULUÇAY • 77
Kuşların Öyküsü / Hayrettin ORHANOĞLU • 79
Çizgi / Şebnem ÖZKÖROĞLU • 80
Büyüdükçe Soğudun / Yiğit Kerim ARSLAN • 82
Lavanta / Ahmet FENAR • 83
Kiralık Evler Riyası / Emine DİKİCİ • 86
Uzun / Yasemin UZUN • 87
Kayıp / Kader MENTEŞ BOLAT • 88
Televizyon Geceleri / Mehmet KÖKSAL • 90
Köpüren Şiir / Yener ÇETİN • 91
Kgafela Magogodi -Dünyanın Şiiri- / İlyas TUNÇ • 92
Ali Aydın ile Söyleşi / Havva YILMAZ • 93
Uçurum / Ahmet Rifat İLHAN • 95
Çizginin Dilinden "Covid19" Karikatürleri • 96
Kitaplar Arasında • 100
Filmler Arasında • 101

EDEBİYAT YOLCULUKTUR

GÖKHAN YÜKSEL

KARTAL BELEDİYE BAŞKANI

Değerli okurlarımız; edebiyat, kültür, sanat dergimiz KE'ye göstermiş olduğunuz yoğun ilgi bizleri mutlu kılıyor, yolumuza daha güçlü bir şekilde devam etmemizi sağlıyor.

Her şeyden önce, edebiyatın bir yolculuk olduğuna inanıyorum. Carl Sagan'ın ifadesiyle; "Okumak zaman yolculuğu yapmaktır." Bu yolculuğa birlikte çıkmanın ve yolculuk boyunca yeni okurlar kazanmanın kıvancı içerisindeyiz.

Her sayıda dile getirmiş olduğum ve bunun olması gerektiğine inandığım bir görevi bu sayımızda da gerçekleştirmek isterim: Dergimizin büyük titizlik ve yaratıcılık içerisinde hazırlanarak sizlere ulaşmasını sağlayan editör ve yayın kurulu kadromuza, onlara katkılarını esirgemeyen yazarlarımıza müteşekkirim. Elbette dergimizi yaşatan siz değerli okurlarımıza da...

Dergimizin 9. sayı konuğu şair, tiyatro yazarı, çevirmen ve akademisyen **Cevat Çapan**. Çağdaş Türk edebiyatının en üretken isimlerinden olan **Cevat Çapan**, pek çok dünya şairinin Türkçede tanınmasını sağlamakla kalmamış, tiyatro sanatının da evrensel dilini okurla buluşturmayı başarmıştır. İmza atmış olduğu eserlerin, birer "edebiyat atlası" niteliğinde olduğunu söylemek yerinde olsa gerek. Dergimizin 9. sayı konuğu olmasından dolayı, kendilerine sonsuz saygı ve sevgilerimizi sunuyorum.

KE, her sayısında olduğu gibi bu sayısında da, dosya yazıları dışında öyküler, şiirler, inceleme yazıları ve çizgi sanatının seçkin örnekleriyle yüklü. "Kitaplar Arasında" ve "Filmler Arasında" başlığını taşıyan sayfalarımız ise, kitap ve sinema dünyasına dair güncel bildirimler taşıyor.

Beğeneceğinize olan inancımla; sağlık, huzur ve esenlikler diliyorum.

İKİ KÜÇÜK KOL DÜĞMESİ

Haydar ERGÜLEN

Herkesi ilgilendirmiştir. Cemal Süreya'yı da. Hâlbuki “az tanınmasıyla meşhur” olanlarla daha çok ilgilenmek gibi bir şöhreti var şairin. Tabii şairlerin başka bir şöhreti de, ihlal. Şöhretten çok varlık nedeni.

99 Yüz kitabında Cem Karaca'yı niye yazmamış dediğim olmuştur Cemal Süreya için. Yazsaydı belki şiire yakın bir bağlamda da okunacak iki yazı olur, müziğin farklı iki yüzü de görünürdü. Bir de belki daha da ilginç olanı, Mehmet Akif Ersoy-Tevfik Fikret, Yahya Kemal Beyatlı-Ahmet Hâşim, Nâzım Hikmet-Necip Fazıl Kısakürek, Sait Faik-Sabahattin Ali, Birinci Yeni-İkinci Yeni farklılıkları, karşıtlıkları, ayrımları üzerinden ilerleyen iki hatta Barış Manço ile Cem Karaca da yer alırdı.

Farklılıkları üzerinden şiir akımlarına, kimi şiir dönemlerine, kurucu şairlere, öykücülere benzetilmediler bildiğim kadarıyla ama 1970'ler ve 80'lerde, Orhan Gencebay-Ferdi Tayfur karşıtlığını yaya bırakacak bir konumlandırımları oldu. Çooooook çok sevdiğim “İki küçük kol düğmesi” şarkısından başlık yapmasaydım, “parka ile kaftan” başlığı da hazırdı yazının. Cem parkaydı, Barış kaftan.

Cem Karaca'nın tarafındaydık ama bundan Barış Manço'ya karşı olduğumuz anlamı çıkmaz. Bir yanımız koyuydu bir yanımız gölgeli. Anlayamamak, kestirememek, sezememek de denmeli, de-

nilebilir. Cem Karaca, Nâzım Hikmet'ten Ahmed Arif'e, sevdiğimiz sola, Dadaloğlu'ndan Pir Sultan Abdal'a gittiğimiz yola dâhildi, o şairlerden söylüyordu, haykırıyor, ses değil yalnızca avaz da oluyordu! Barış Manço ise hiç orali olmuyordu, ne o şairlerin şiirlerini yorumluyor ne de avaz avaz kalıyordu. Başka tellerden çalıyordu ama yabancımız değildi. Galiba *"ben seni gizli sevdim"* der gibi seviyorduk onu, fakat birbirimize söylemiyorduk, tabii kendimize de.

Yazının, şiirin, müziğin, yani sesin ve sözün dünyayı genişletmek, onu başka bir âleme dönüştürmek için olduğunu düşünürüm. Derler ya bunca ses, bunca söz, bunca ezgi nereye? Dünyanın, aklın, kalbin, belleğin sınırlarına, onları zorlamaya, genişletip zenginleştirmeye, renklendirip daha çok duyurmaya elbette.

Barış Manço da bazı şairler gibi "vazifeli"lerdendi, şair soyundan gelenlerdendi sanırım. "Kol Düğmeleri"nin 1967'de, yaptığı ilk beste olduğunu bilmiyordum başlığa yazarken, öyleyse bir bakıma zaten şiirle başlamış olduğu da açık. "Duygusu şiir" dedikleri kavramı "düşüncesi şiir" olarak da okumaktan ya da bunu da eklemekten yanayım. "Kol Düğmeleri"nin de, sonra yazdığı pek çok şarkının da, şiir olarak değilse bile, şiir düşüncesiyle yazıldıkları da söylenebilir. *"Yekpare geniş bir anın/ parçalanmaz akışında"* yazıldıklarını söylemek için de çok neden var. Öyle çeşitli, farklı, renkli, ilginç, göz kamaştırıcı şarkılar ki hepsi de, çocuklar için yaptığı, televizyon programının "7'den 77'ye" olan adı, şarkılarının adı da olabilir. Attilâ İlhan'ın dediği "ulusal müzik sentezi"ni kendi içinde gerçekleştirmiş gibidir.

Bir yandan, nerdeyse mahrem sayılabilecek kadar çok özel bir şarkı olan "Kol Düğmeleri", öte yandan "Dağlar Dağlar" gibi, gurbette olmayanları, gurbet adlı o "menfa"da kimsesi olmayanları bile iç sızısına, "asri gurbet"lere salacak dokunaklılıkta bir şarkı. Hatta, nasıl bir gariplikle, "daüssıla" duygusuyla yazmış olduğunu da merak ettiren bir şarkı. Asker fotoğraflarını anımsatır bana. Akşamüstüdür, cuma günüdür, subaylar evlerine gitmiş, eğitim bitmiş, kalan o birkaç saatlik boş zamanda gurbet, eski bir sis gibi çökmüştür. Gurbet nereye çöker? Sineye. Varlığın orta yerine. Oradan yayılır, dağılır, uzar gider... Akşamın öncesi güneştir, sonrası hicran. Gurbetse ara yer. O arada kepini çıkarmış, haki ceketinin düğmelerini açmış, künyesi kolunun altına kaymış, elinde "açtım ben, sen al beni" diye boynunu uzatmış bir sarıbeyaz çiçek, asker yeni almış onu eline, bakıyor, koklamaya hazırlanıyor. Yüzünde bir güneş ekşisi. Geçici. "Dağlar Dağlar" o anın şarkısı, belki Barış Manço da öyle bir anda, askerde yazmıştır. Sonrasında da "Yine yol göründü gurbete" diyecektir.

Buluşturucu. Yataştırıcı. Belki yapmıştır, eski zaman, unuttum, bir çadır önünde şifa çorbası da karıştırırken görülmüştür, tütsü yaparken de, tv programı için söylüyor elbette. Eskiye daha eskiyle, farklıyla olağanla, yeniyi avangardla buluşturmuştur. Ama kendisinde buluşturduğu şeylerle birlikte. Giysileri, saçları, bıyıkları, parmaklarındaki yüzükleri, takıları, kolyeleriyle bir "buluşma" gibi durur. Etnografya müzelerindeki canlandırmalara da benzer. İslamiyet öncesi Türk örneği de sayılabilir. "Genç Osman"ı söylemiştir, belki birkaç marş süresince de Osmanlı'dır, "Estergon Kalesi"ndedir, ama, daha fazla değil.

Kendinde buluşturduğu dönemler, kültürler arasında, uzak ata geçmişi Orta Asya'nın sesleri, etkileri, ritüelleriyle Anadolu en fazla yeri tutar. Bazı şairler gibi, Yahya Kemal, Nâzım Hikmet, bazı müzisyenler de Ruhi Su, Barış Manço, zamanı geniş çalışırlar. Düşünceleri, düşleri, dünyaları farklıdır ama, seslendikleri, bundan da önce seslenmek için uygun bir "lisan", söz ve ses aradıkları kitle aynıdır: ortalama. Bu hiçbir yerde hiçbir çağda değişmeyendir. Nâzım Hikmet'in çok sık başvurduğum şiirinin adıyla "Büyük İnsanlık"tır.

Büyük insanlığın çocukluğu, gençliği, yetişkinliği, yaşlılığı, nerdeyse tüm yaşdönümleri için fazlasıyla Barış Manço şarkısı vardır. Neşelisi, hüzünlüsü, tozpembesi, heyheylisi, öğüt vereni, güldüreni... Galiba çoğunun da ilk etkisi şaşırtmadır. Şiirimiz pek neşeli değildir ya, en azından yeni şiirimiz ağırlıklı bunu söylemek olası. Yeni müziğimizde ise Manço bir karnaval duygusu yaratacaktır. 7'den 77'ye herkese açık bir lunapark gibidir onun müziği. "Sarı Çizmeli Mehmet Ağa"dan "Ali Yazar, Veli Bozar"a, "Arkadaşım Eşek"ten "Domates, Biber, Patlıcan"a... Toplumsal eleştirisi yoktur, uyaran, öğüt ve akıl veren meselleri, kıssadan hisseleri vardır şarkılarının. "Barış abi" olarak yapar ama bunu, bir öğretmen, hoca olarak değil. Bir "bilge" havası vermez kendine, kıssadan hisseli şarkılarında bile, sanki biraz da kendisiyle dalga geçtiğini hissettiren bir ses tonu, gülümseyen bir söyleyişi vardır. Kendini "cacık" gibi hissettiği bir şarkısı da yok mudur? "*Barış'a da bir sorsalar/ben bilirim ben bilirim*" der demesine de, bunu üsttenci bir tavırla söylemez. Bir anlamda halk kültürünün verimleridir dile getirdiği, kimi halk inançları, dilekleri, kültürel gelenekler, bugün en çok gereksinim duyduğumuz kimi simgeler, tanımlar,

adlandırmalar canlandırılır onun şarkılarında adeta. Bu "han-ı iştiha" çağında, aksırıncaya, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiyen ve doymayan efendiler ve yandaşlarına karşı, onun "Halil İbrahim Sofrası" bolluğu, bereketi, iyiliği temsil ederken, akla paylaşmaya, "cemi cümle bir sofrada" buluşmaya davet eden "yeryüzü sofraları"nı getirir.

Onun müziğine karnaval duygusu veren neşesi, gülümseyen sözleri, farklı kuşaklarca dinlenmesi değildir yalnızca, şarkılarında yer verdiği öğelerdir aynı zamanda. Büyükleri gülümseten şarkılarını nasıl özenle yazıyorsa, çocukları ciddiye aldığı gösteren şarkılarında da benzer bir duyarlılık sezilir. "Çocuklar için"miş gibi duran, fakat kanımca büyüklerin daha çok dillerine takılan şarkıları, en sevilen yapıtları arasındadır. "Kol Düğmeleri" şarkısıyla birlikte en sevdiğim şarkısı "Arkadaşım Eşek"tir, tıpkı onun gibi benim de "çok çok özlediğim" bu arkadaşımın yokluğuyla gözlerim dolar. Manço'nun sesinde, çoğu şarkısında rastladığım, oyuncu olmayan, sahici bir hüznün vardır. "*Güz yağmurlarıyla bir gün göçtün gittin sen / inanamadık Gülpembe*" derken, bizi de inandıran bir hüznündür bu. "Can bedenden çıkmayınca" şarkısında da derinden duyulur. "Kırpiklerin ok ok eyle" derkenki sesinde parlayan hüznün hakikaten türkünün "*vur sineme öldür beni*" dizesine, bir uçurumla göz göze getirir gibi getirip bırakır insanı.

Tek kişilik senfoni orkestrası gibidir. Belki kültürel zenginliğinin yanında görsel zenginliği, müziğinin renkliliği ve şarkılarının farklılığı, bu çokseslilik çağrışımını uyandırıyor bende. Şarkı coğrafyasındaki öğeler ve geniş bir zamandan derlenmiş söz koleksiyonu da buna eklenince, karşımıza sahiden de ulusal kültür hazinemizin en değerli adlarından biri çıkıyor. Hem entelektüel hem ümmi gibi

davranan, şarkılarını da öyle yazan ve 1984'de, kendi demesiyle, "bizi otomatikman dinleyen" herkesin, Nasrettin Hoca, Bektaşî, Dede Korkut, Karac'oğlan, Pir Sultan Abdal'ı "bugün Çetin Altan'ı, Yaşar Kemal'i, Aziz Nesin'i" duymuş olduğunu söyleyen, 25 yıldır onları duyan, okuyan bir kimlik. Belçika'da müzik akademisinde okumuştur.

Yaşarken bir şamana benziyordu, o izlenimi uyandırıyor-du, ama o sözcüğü bilmiyorduk, sonradan öğrendik, şimdi mitolojik bir kahraman gibi belleğimizde. Evliya Çelebi'nin yolundan gitmiş, çok yer, çok zaman, çok insan, çok şey görmüş de, bunları nakletmeye durmuş ve bunları en iyi ezgiyle anlatırım diye düşünüp söylemiş gibi. Masalcı, hikâye anlatıcısı, dengbeç, abdal... Hepsî Barış.

Cemal Süreya ne demiş diye bakarım hep, 12-18 Haziran 1988'de yazmış Barış Manço portresini 99 Yüz'de. "Buluşçu" bir şair ve denemeci, ne zaman baksam ellerim dolu, gönlüm, zihnim yenilenmiş olarak dönerim şiirlerinden, denemelerinden. Barış Manço'nun resim sanatındaki karşılığı olarak Bedri Rahmi Eyüboğlu'yu görüyor, "onun gibi çorap deseni tutkunu". Hakkını teslim ediyor, "rahatça yaratıcı diyebileceğimiz bir uyarlama gücü var". Şiirde ise sığ buluyor onu, "Bekir Sıtkı Erdoğan mesajıyla sınırlı" diyor ama, bazı şiirleri, örneğin "Kol Düğmeleri" için katılmıyorum Süreya'ya. "Esnaf şairi. Terzi şair" de diyor, esnaf şair çağrışımı kötü ama, terzi şair tanımı şahane! Manço anılınca, Cem Karaca'yı anmamak için, tersine özel bir çaba gerekir: "Cem Karaca gibi söylevci kalmadı.(Sonunda söylevi de yitirdi.)" Barış Manço ise çok zengin bir kaynağa eğilmiştir ve elini attığı her yerde bir şeyler buluyor"dur, bulmuştur.

"Günümüzün halk şairleri, saz şairleri, hafif müzik sanatçılarıdır diyorum. Barış Manço bunların en önde geleni bizim için." Bu saptama da Cemal Süreya'nın. Bir anlamda "toplayıcı". Bu kavramı şiir için yeni düşünmeye ve kullanmaya başladım. Şairin bir "toplayıcı" olduğu ve şiiri aslında "topladığı" anlamında. Manço da bana kalırsa bir "toplayıcı". Söz de topluyor görüntü de, ses de topluyor görgü, bilgi de. Uyarlama demesi de biraz bundandır Süreya'nın.

Yokluğunu yeni çocukların da yerine en çok eski çocuklar duyuyor. Bir de "iki küçük kol düğmesi" var, "resimdeki gözyaşları" gibi duruyor.

Yadigâr Defteri

Serkan TÜRK

akıp giden hayatta bir çift göz gibi
onca söz bulursun sinende saklanan
rüzgârın özendiği içten bu fısıltı
dalganın kırıp toz ettiği kaya
başımıza nelerin geldiğini gösteren zaman

çok fena, öyle yapayalnız bir gök altı

hiç fotoğrafımız yok diye üzüldüğüm insanlar oldu
bir daha yoluma çıkmayacağını bildiklerim
gitmek istediklerim, uzun yılları bulduklarım
biriksin diye umduklarım
en çok umduklarıma sevinirdi sesim

yadigâr defteri miydi hayat
okudukça tazeleniyordu bazı anlar
şuradan geçmişti, iki yıl öncesi
hep burada otururdular
maziye mi döndüler artık o dönemeyecekler

sahi ağaçların hatırına mı dönüyor şimdi bu dünya

ÇIKIŞ ARANIYOR

Nisan ERDEM

“Dikkat!” diyor şehir bana, “Dikkat!”
“Dikkat! Köpek Var”
“Dikkat! Kaygan Zemin”
“Dikkat! Yüksek Gerilim Hattı”
“Dikkat! İş Makineleri Çalışma Sahası”
“Dikkat! Şantiye Çıkışı”
“Dikkat! Sıkışma Tehlikesi”
“Dikkat! Baş Çarpma Riski”
“Dikkat! Ölüm Tehlikesi”

O an duruyorum işte: “Dikkat! Ölüm Tehlikesi”
Şehirde bu kadar çok ölüm tehlikesi olduğunun yeni yeni farkına varıyorum.

“DUR” — Dururum, ne kıızıyorsun?
“Park Yapılmaz” — Dön dolaş, dakikalarca boş yer arayacağım, anlaşıldı.
“Yaya Giremez” — Hani ayaklarım benim özgürlüğümdü!
“Sağa Dönüş Yok” — Tamam tamam, dönmem.
“Sola Dönüş Yok” — Oraya da dönmem.
“Çıkmaz Sokak” — “Temenni Çıkmazı” diye bir sokak görmüştüm, unutamadım adını. Acaba orada yaşıyorum da haberim mi yok?

“Kiralık. Selim Serçe. 05...” — Kusura bakmayın Selim Bey, ayda 8.000 lira falan veremem.

Asansörler bu taraftadır. — Kulaklıklardaki tüm şarkılar birkaç saniyelğine birbirine karışır, ne güzel olur: Her gün akşam oluşunda kadehime doluyorsun... /Keşke şu an yanımda olsan, işte tam da tam da şu an... /Imagine me and you, I do...

“Yaz Yolcu Sayısı: 200, Kış Yolcu Sayısı: 130” — İçimden Yazımı kışa çevirdin, karlar yağdı başa Leylam diye türkü çıғırmak geldi ama efkârlanmanın âlemi yok şimdi. En iyisi şu: Yaz demedim, kış demedim, vapura bindim!

Tuvaletler şu taraftadır. — Temizlik görevlisi dedi ki bana, “Olaçak iş değıl, biri maşrapayı çalmış. Umumi tuvaletin maşrapası çalınır mı hiç! İnsan iğrenir.” O gün bugündür aklımda bu garip hırsız. Belki sadece hırsız değıl, aynı zamanda koleksiyoncudur.

Ve şimdi reklamlar. Arabalar, kıyafetler, takılar, kahveler, çikolatalar, diziler, filmler... Aynı sıkıcı yüzler.

Of! Nerede ölüm tehlikesi tabelaları? Nerede benim kurukafalarım? Getirin onları bana, sıkıldım!

Ya da durun, önce şehrin tüm çıkışlarından teker teker çıkmak istiyorum. Hepsinden!

“Çıkış”

“Yolcu Çıkışı”

“Acil Çıkış”

“Yangın Çıkışı”

“Köprüden Önce Son Çıkış”

Koskoca şehirde sadece “Çıkış” tabelalarını seviyorum ve hepsinin yerlerini ezberlemek, gösterdikleri yönlerden uçmak, koşmak, zıplamak, çıkmak istiyorum. Metroların, metrobüslerin tüm çıkışlarından, bir iki üç beş yedi dâhil, hepsinden çıkmak...

Çıkış aranıyor... Evet, çıkış arıyorum! Şehrin, onlarca yolun arasındaki doğru çıkışı arayan insanlarla dolu olduğunu bir süredir fark ediyorum.

Aslında ben pek çok şey daha arıyorum. Şu Zincirlikuyu’nun kuyusu nerede mesela? Bulamıyorum. Bazen tüm kalabalığı o meçhul kuyuya atıyorum. Bazen de kuyunun anası çıkıyor bir anda, kolumdan tuttuğı gibi alıp götürüyor beni uzaklara.

İşte yine sabah. Metro bineceğim istasyona geldi ama yürüyen merdivenlerden yeni indim. Yetişmem gerek. Koşuyorum. Ayakkabılarımın bağcığı açılıyor. Çözülmüş bağcıklarımınla koşuyorum. Yüzüme yeraltının rüzgârı vuruyor. Metroyu yakalamak, beş dakika daha bir sonraki kalabalığı beklememek için koşuyorum. Çözük bağcıklarım ve ben binyoruz metroya. Suratımda hâlâ rüzgâr; kapılar kapanıyor. Mutluyum. Ne çok seviyorum bu hayatı, bu rüzgârı, bu dayanıksız bağcıkları... Yine de şu küçük mutluluğumun ardından inince metrodan,

çıkışı arayacağım, biliyorum. O zaman tekrar düşünceğim, sevdiğim şey hayat mı yoksa var olmak mı?

Suluk alıyorum. Üsküdar’da masmavi bir leğenin içinde nergisler satıyor bir adam. Nergislere doğru ilerliyor, çıkışın oraya yakın olabileceğini düşünüyorum. Bir kadın, “Kaç gün dayanıyor bunlar?” diye soruyor nergisçiye. Hemen atlıyorum: “İki üç gün aslında ama vazodaki suya bir kaşık karbonat atarsanız daha uzun yaşarlar.” Kadın ifadesiz, “Vazoluk durum yok, hediye alacağım,” diyor bana. Nergislerin ağır kokusunu çekerken, içimden söyleniyorum: “Eee, arkadaşın vazoya koymayacak mı çiçekleri?”

Hayır, çıkış buralarda değıl.

Bu şehrin çiçeğine, ağacına, böceğine, kedisine, köpeğine, kuşuna ayrı ayrı acıyorum. Çiçeğini koklamıyor, reçelini yapmıyorlar. Ağacını usta eller öyle bir buduyorlar ki, zavallılar ölmekten beter hale geliyorlar. Böceğinden iğreniyor, gördükleri an eziliyorlar. Kedisinin kuyruğunu kesiyorlar. Köpeğini zehirliyorlar. Kuşları desen mutsuz. En çok onlara üzülüyorum. Kuşlara gökyüzünde dönmedolap kurmak istiyorum. Serçelere, güvercinlere, martılara, kargalara, baştankaralara, saksağanlara, kırlangıçlara, ağaçkakanlara... İnsanların güzelliğini görmediğı şu gökyüzünde uçmaktan yorulan, yerde yem peşinde koşmaktan bunalan, sesleri ayırt edilemeyen tüm kuşlara gökyüzünde dönmedolap kurmak istiyorum. Belki böylece biraz olsun eğlenirler.

Şehrin gevezeliğinden başım ağrıyor. O kadar konuşuyor ama “Dikkat!” demiyor bana.

“Dikkat! Huş Ağacı”

“Dikkat! Erguvan”

“Dikkat! Kardelen”

“Dikkat! Kamelya”

“Dikkat! Sümbül değıl, leylak değıl, mor salkım”

“Dikkat! Salyangoz”

“Dikkat! Gölge”

Yollar gölgelerle dolu. Ağaçların gölgeleri kan gibi akıyor yere. O çoğaltıcı kanı seviyorum. Eğilmek ve kana kana içmek istiyorum. Oysaki arabalar üzerlerinden geçiyor hızla. Üstüme sıçratıyorlar gölgelerin kanını.

Denizde çiçek çiçek, dantel dantel ölü denizaneleri var. Plastik eldivenler de olmasa onlara teselli verecek, başlarını okşayacak kimseleri yok.

Güneşin dumanı bulut bulut tütüyor. Zihnimle üflüyorum dumana, bazı bulutların içinden gökkuşağı geçiyor.

Karaağaç tohumları ilkbahar karı gibi yağıyor etrafa. Toplamak, çekirdek misali çitlemek istiyorum hepsini. Bunca tohumun içindeki hayatın benden başka sığacak yeri yok şehirde.

Sahiller isteksiz ellere gül düşüren gülcülerin çadını olmuş bu baharda da. Bize toplam kaç kez gül uzatıldığını sayıyorum

içimden. Kaç şehir gezdim, hiçbirinde rastlamadım gülcülere. İşte yine sevesim geliyor İstanbul'u.

Gülcülerin gözünde sevgili olduğumuz anlardan birini hatırlıyor -yan yana durma şartını yerine getiren herkes sevgilidir onlara göre- ve hafifçe kızarıyorum. Arabadayız, yanımdaki cam açık ve akmayan trafiğin ortasındaki gülcüyü gördüğümde yolun hemen açılmasını dilemekten başka çarem yok. Hayret, ısrar etmiyor ve arabamızın ön camına gül yaprakları atıyor. Belki de satamadığı güllerden sinirini çıkarıyor. İlk kez böyle bir şey yaşıyorum ve onun silecekleri çalıştıracağını, tüm yaprakları rüzgârdan önce savuracağını, ezeceğini, çiğneyeceğini, sularını çıkaracağını zannediyorum. "Hep kalsın bu yapraklar burada, hiç gütmesinler!" diye çocuksu bir sevinçle bağırıyor, yaprakların bir kısmı rüzgârdan uçarken ise üzülüyorum. Arabayı park ettiğinde camda yalnızca üç yaprak kalmış. Kurutmak için alıyorum hepsini.

Neden savurmadı, ezmedi yoluna iz olan o gülleri? Sileceği neden çalıştırmadı? Halbuki bu şehirde her şey ezilmek, fark edilmemek, görülmemek için var. Peki ben burada ne yapıyorum? Ben ki yağmur sonraları mayın tarlasında yürür gibi yürürüm sokaklarda; gelirse ayağımın altından bir ses, ezilir giderim. Olmayacak böyle, insanlar tüm yapıklarıyla yaşamaya bahneler üretiyor sadece. Burada sarı çizgiyi geçmemeli, otomatik kapıların önünde durmamalı, yangın söndürücülerin yerlerini ezberlemeli, raylara biri düştüğünde butona basmalı, bahçelere izinsiz girmemeli, çiçekleri koparmamalı, çimlere basmamalı, yürüme yolu korkuluklarına çıkmamalı, yürüyüş yollarında bisiklet, paten, kaykay kullanmamalı, toplu taşımada yolcuları rahatsız edecek şekilde oturmamalı, jiletli tellere yaklaşmamalı, elektrik akımına, tuzaklara, kapanlara dikkat etmeli...

Susmalıyım, akşam çağırıyor şimdi beni. Bir gün daha bitti tek bir renge boyanmış okulda, zeminindeki parlak karoları bile hasta eden hastanede, gri duvarlara bakan apartmanda, güneş almayan reklam ajansında, yokuşa dizilen evleri seyreden hukuk bürosunda, sıcaktan kavrulan kuaförde... Dikkat etmem emredilenler ile dikkat etmek istediklerimin bir türlü uyuşmadığı akşamlarda, tüm dünyayı tartaklama arzusuyla yürüyorum kalabalığın içinde.

Bunca insan özensizce yaşıyor, her biri kendi bilinmeyen tarihinin uçurumunda.

Tabelalar asmak istiyorum: Dikkat! Tüm! Şehir! Koskoca! Bir! Ölüm! Tehlikesi!

Bu uyarıdan mı korkacağım? Hayat sonsuz olsaydı Lokman Hekim ölümü getirecek reçeteyi arardı, biliyorum.

İstanbul'u çok seviyor ama her gün, her gün, her gün çıkış arıyor, garip bir hüznle "Çıkış" tabelalarına sarılıyor, isimlerinden medet umuyorum.

Bütünleşme

Efe DUYAN

her şey bitecek yakında
beklerken
birbirimize yeni adlar veriyoruz

seslerini biliyorlar
anlamlarını değil

bellegimizi çeviren çitlerden
küçük çocuklar gibi sıçrayıp arka arkaya
yanımıza geliyorlar

susamışlardır
hepsini nehre sürüklüyoruz peşimizden
olimpos tanrıları gibi birer geyik kılığına girip

anlamlarını söylersek onlara
atmosfere giren
birer gök taşı gibi yanacaklar

ki madem yeni adlarımızla
dolaşırken dünyada
birer tanrıyız biz
dilek tutmaya ihtiyacımız yok

yok ihtiyacımız bizi avutmalarına
zaman azalıyor
nehre bırakıyoruz
sözcükleri itinayla

bırakıyoruz kendimizi
ki birbirimizin ağzından
su içelim kana kana

RESİM VE HEYKELDE CİNSİYET TARİHÇESİ

Büşra ŞAHİN

Sanatın doğuşu hayata bir anlam yükleme isteğinden ve belki de bir noktada korkudan doğmuştur. İnsanın ilk soyut düşüncelerinden biri, ölüme anlam verememekten ve korkmaktan doğan öte dünya düşüncesidir. Yaklaşık 35 bin yıl önce ortaya çıkan Homo Sapiens Sapiens, alet kullanabilmesine karşın daha soyut düzeyde dünyayı kavrayabilmek için sanata başvuran ilk türdür. “Yaratıcı cesaret, insanın bilinçdışı karanlığında taşıdığı korku ve kaygıların tetiklediği bir var etme itkisidir. (...) Yaratıcı cesaret yeni bir yaşam biçiminin inşasında ihtiyaç duyulan sembolik dizgelerin ortaya çıkarılmasını sağlar.”¹

İhtiyaçtan doğan sembolik dizgelerin içerisinde cinsiyete yüklenen anlamlar da bulunur ve sanata yansıtılır. Bugünkü toplumsal cinsiyetin temelleri, o dönemlerden yaratılmaya başlanmıştır. Tüm sanat dalları gibi görsel sanatlar da insanların var oluşundan beri hayatlarında önemli bir yer kaplar ve resim sanatı, temsiliyet özelliğinden ötürü ilk ortaya çıkan sanat dallarından biridir. Mağara duvarlarına çizilen resimlerden itibaren toplumsal cinsiyet rolleri izlenebilmektedir. Bu resimlerdeki hayvanların erkek olması, cinsel organının erekte olmuş şekilde resmedilmesi, bu görüşün en önemli verilerindendir.²

Görsel sanatlar, doğduğu zamanlardan beri cinsiyetçiliğin açıkça gözlenebildiği alanlardandır. Özellikle resim ve heykel, temel anlamıyla seyretmeye ve modellendirmeye dayalı sanat dalları

olduğundan kadınlara karşı yaklaşımın erkek egemen sistemi yansıtmaması kaçınılmazdır. Örneğin, Rönesans'tan 19. yüzyıla kadar resim ve heykel alanlarında uzmanlaşmanın kilit noktası çıplak modelle çalışmaktır. Çıplak model çalışması her şeyin temeli sayılır. Modeli giydirmenin, onu, zamanın bir dilimine hapsedeceği düşüncesinden ötürü modeller çıplak olmalıdır. Bu nedenle okullarda ve stüdyolarda genelde erkek model bulunur fakat model erkek de kadın da olsa kadın sanatçıların model üzerinden çalışmaları kesinlikle yasaktır. "1893 yılına gelindiğinde bile 'hanım' öğrenciler Londra'daki Kraliyet Akademisi'nin model sınıfına sokulmuyordu, bu tarihten sonra izin verildiğinde ise modelin 'kısmen örtülü' olması gerekmektedir."³ Henüz eğitim aşamasında bile kadınları, çok önemli olan model çalışmasından geri tutmak, aslında onların büyük sanatçı olmayacaklarının ön kabulü olarak okunabilir. Kadınlar modelde çalışmayınca natürmort, portre, manzara gibi resim çalışmalarına yönelmiştir ki bunlar da dönemde basit sayılan türlerdir. Fakat kadın bu "basit" alanı kendisi seçmemiştir, seçmeye zorlanmıştır.

Seyirlik kadın ile seyreden erkek ikiliğinin temellerinden biri de resim alanında sergilenen eğilimlerden gelmektedir. Model ve resim genelde nü kadın, onu yapan ressam ise erkektir. Nü erkek, resim tarihinde, kadınlara kıyasla yok denecek kadar azdır. Bu yaklaşım bütün alanlara sirayet eder. "...Kadınları görme biçimi, imgelerin kullanılışı temelde değişmemiştir. Kadınlar erkeklerden çok değişik bir biçimde gösterilir -dışının erkekten başka olmasından gelen bir şey değildir bu- 'ideal' seyircinin her zaman erkek olarak kabul edilmesinden, kadın imgesinin onun gururunu okşamak amacıyla düzenlenmesinden- dir."⁴

Kadınların görsel sanatlar alanında yakın zamana kadar söz sahibi olamayışının ve bu konuda ustalaşamamasının eğitim alanı dışında da nedenleri var. Sanatçı olmak tüm zamanı ona ayırmak demektir, bu da kadının temel görevlerini bırakması anlamına geleceğinden kabul edilemezdi. Ayrıca sanatçı olmak isteyen bir insan toplumsallaşmak zorundadır: Akademide fiziksel olarak bulunmak, özgürce yolculuk etmek, sergilerde boy göstermek, diğer sanatçılarla ilişkiler kurmak, organizasyonlar yapmak gibi eylemlerde bulunmak gerekir ve bunlar kadın için zaten kabul edilmeyen deneyimlerdir. Özellikle heykel alanında "...çekiç ve keskiyle bir iş yapmak daha zayıf olan kadın cinsi için zaten uygun bir uğraş sayılmıyor."⁵

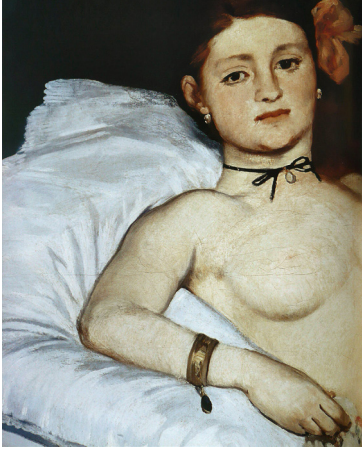

Rosa Bonheur, "Horse Fair" (At Panayırı), 1852-55

Griselda Pollock da toplumsallaşmanın kadına yakıştırılmaması üzerinde durur: "19. Yüzyıl Paris'inde bir kadın olmakla bir erkek olmak arasında tarihsel bir asimetri, sosyal, ekonomik, öznel bir fark vardı. Kurgusal bir biyolojik ayrım olmayan, cinsel farklılıkla ilgili sosyal yapının ürünü olan bu fark, erkeklerin ve kadınların neyi, nasıl resmettiklerini belirledi."⁶ Sosyal hayattaki ayrım ve kısıtlamalar kadınların iç mekânlara yönelmelerine sebep olmuştur. Kısıtlanmışlık duygusu ile bir kısmı resmi bırakmış, bir kısmı da tüm etkenlerle aynı anda mücadele etmek zorunda bırakılmıştır. 19. yüzyıl kadın ressamlarından Marie Bashkirtseff günlüklerinden birinde şöyle belirtmiştir: "Özlemine çektiğim şeyler tek başına dışarı çıkmak, sağda solda dolaşmak, Tuileries'nin banklarında (özellikle Luxembourg bahçesinde) oturmak, dolaşırken durup sanat mağazalarına bakmak, kiliselere ve müzelere girmek, geceleri eski sokaklarda gezinmek; işte bunları özleyorum; bu özgürlükler olmaksızın gerçek bir sanatçı olmak imkânsız."⁷

Görsel sanatlarda eleştirmenlerin cinsiyete dayalı görüşlerinin temelinde feminenlik/maskülenlik ayrımı ağırlıklı olarak görülür ve feminen eserler olarak adlandırılanlar, genelde kadınların yaptıkları ürünlerdir. Kadın sanatçıların elinden çıkan eserlere incelik, zarafet, naiflik gibi özellikler yüklenerek değersizleştirilir, sönükleşir. "Maskülen" eserler ise çarpıcı erkek sanatçıların eserleri olarak olumlanır. Feminist yaklaşımlar bu görüşün de temelsiz olduğunu ortaya çıkarmıştır. Önemli olan bu ikili kısıtlamalar değil, eserin kendine içkin özellikleridir. "Madem 'erkeklik' ve 'kadınlık' ikiliği temelinde değerlendirme yapıyoruz, öyleyse 18. yüzyıl Fransa'sının Rokoko üslubunun toptan 'kadınsı' olduğunu söylemek daha uygun değil midir? Hoşluk, incelik, zarafet gibi özellikler kadınsı bir üslubun yapıtaşlarını oluşturuyorsa, o zaman

Rosa Bonheur'ün At Panayırı resminde bir narinlik, Helen Frankenthaler'in dev tuvallerinde de bir zarafet, bir içe dönüklük bulmamız gerekirdi, ama nedense yok"⁸ diyen Nochlin, atfedilen niteliklerin sanatçının cinsiyetinden bağımsız olduğunun altını çizer.

Édouard Manet, *Olympia* (1863) resminden detay

Türkiye'deki görsel sanatlar geçmişine bakılırsa İslamiyet'in büyük etkilerinin olduğu açık şekilde görülür. İmaj yaratmanın kötülendiği ve kısıtlandığı dinsel bir baskıdan söz edilebilir. Bu baskı altında ilerleyen gelenek, modern anlamda resim ve heykelin oluşumunu çok geç dönemlere atmıştır. Resim alanında ilk modern eserlerin verilmesi 19. yüzyıl sonlarına rastlarken kadın bedeninin tuvalde gösterilmesi de yine aynı döneme denk gelir. Halil Paşa, Osman Hamdi Bey gibi sanatçılar, kadını bir figür olarak resimlerine yansıtan ilk sanatçılardandır. Batılı anlamda bir teşhir figüründen bahsedilemez, o dönemler çıplaklık hâlâ bir tabudur. Fakat kadını başlı başına bir konu ve merkezdeki görüntü olarak ele alınması büyük yeniliktir.

Daha ileri yıllarda tabular yıkılmaya başlansa da varlığını güçlü bir şekilde koruduğunun örneklerine de rastlanır. Örneğin Gürdal Duyar'ın yaptığı heykel *Güzel İstanbul* "...1970'li yıllarda Türkiye'de siyasi otoritenin sanat üzerindeki denetimini gözler önüne sermekle kalmaz, kadın bedeninin algılanma biçimlerine yönelik ipuçları da verir."⁹

Cumhuriyetin 50. Yıl kutlamaları çerçevesinde yürütülen proje için sanatçılara eser siparişleri verilir ve Gürdal Duyar da bu sipariş üzerine *Güzel İstanbul* heykelini yapar. Karaköy Meydanı'na konulan heykel çıplak bir kadın

figürüdür. Yerine yerleştirildikten sonra çok tepki alır ve siyasi tartışmaların odağı hâline gelir. Bir yandan heykelin temsiliyetine ve çıplaklığa itiraz eden İslamcı kesim, bir yandan da sansürcülüğü eleştiren kesim karşı karşıya gelir. Tartışmalar artık sanatçı ve eserden çıkıp çıplak kadın temsiliyeti üzerinde döner. İçişleri Bakanlığı, "...heykelin 'Türk anasını hayâsızca teşhir edici' nitelikte olduğu görüşünü öne sürerek yerinden kaldırılması kararını" uygulamaya koyar.¹⁰ Çıplak kadın bedeninin annelik veya herhangi bir ırkla ilgisi olmamasına rağmen 'Türk anası' hâline dönüşmesi de milli kimliğe bir saldırı hissedildiğinin göstergesidir. Milli kimlik kuruluşunda kadının doğurganlığı önemli olduğundan kutsal sayılır ve çıplak temsil edilemez. Böylece heykel yerinden sökülür ve yerinde sadece kaidesi kalmıştır. Ertesi gün gazetelerdeki fotoğraflarda bu kaidenin üzerinde duran çok sayıda erkek, gurur duyan bakışlarla poz vermektedir. "Namus bir temsil üzerinden ve temsilen temizlenmektedir; boş(altılmış) kaide bir erkeklik zaferidir; kadın bedeninin ve sanatın sahibi, erkektir."¹¹

Gürdal Duyar, *Güzel İstanbul* heykeli

Sanata kadınlar tarafından yapılan itirazlar ve sanatta feminizm girişimleri "...1960'lı yılların sonlarında, birkaç yıl öncesindeki genel feminist hareketin ve siyasî aktivizmin etkisiyle başlar."¹² 1969 yılında New York'ta kurulan Kadın Sanatçılar Devrimde (Women Artists in Revolution: WAR) örgütü, sanat alanında bilinen ilk kadın örgütüdür. Sanat tarihinin değişime uğratılması ve feminist bakış açısı ile eleştirilmesinin ilk adımı Linda Nochlin'in

1971 yılında yazdığı “Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok?” makalesidir. Bu tarihten sonra bir dizi makale ve biyografi çalışmaları yayımlanmış, tarihin unutulmuş kadın sanatçıları tanıtılmaya başlanmıştır. 1980’li yıllarda kapsamlı derleme ve katalog çalışmaları yapılır. Bu dönemki tartışmalar sanatın büyüklüğünün ne olduğu, estetik algılarımızın nasıl biçimlendiği veya sanat üretiminde dehanın yeri gibi konularda döner. “Pollock ve Parker, ‘sanat tarihinin araştırılma ve değerlendirilme tarzının, tarafsız, nesnel ve bilimsel değil, ideolojik bir pratik’ olduğunu vurgularlar.”¹³

Kadın sanatçıların en önemli feminist girişimlerinden biri, 1972 yılında Judy Chicago ve Miriam Schapiro’nun beraber düzenledikleri “Kadın Evi” (Womanhouse) sergisidir. California Sanat Enstitüsü Feminist Sanat Programı grubunun üyeleri bu eve tamamen yerleşmişlerdir. Orada yaşayarak kadınlar için hayal ettikleri tabloyu canlandırırlar veya kadınları temel alan sohbetler düzenleyip sorunlara çözüm yolları ararlar. 1985 yılında kurulan feminist sanat örgütü Guerrilla Girls ise çarpıcı eylemlerde bulunarak goril maskeleriyle gerçekleri açıklama hedefi belirlemişlerdir. 1989 yılında hazırladıkları “Kadınların müzeye girebilmek için illa çıplak mı olmaları gerekir?” başlıklı posterleri çok ilgi gördükten sonra eylemlerine devam etmişlerdir. Yine bu ekibin bir araştırması, 17.7 milyon dolarlık tek bir Jasper Johns resminin, tarihin her döneminden 87 kadın sanatçının 87 eserine eşdeğer ücrette olduğunu açığa çıkarır ve adaletsizliğe dikkat çeker.¹⁴ Komedyen ve sanat tarihi mezunu Hannah Gadsby de Nanette isimli gösterisinde nü kadın resimlerine dikkat çeker: “Antika tabloların olduğu bir galeriye giderse-niz kadınların çok uzun zamandır var olduğuna dair kanıtlar görürsünüz. Kıyafetlerden bile önceye dayanıyorlar. (...) Sanat tarihinden, kadınların tarihte kafa yormaya vakitleri olmadığını öğrendim. Ormanda çıplak, tek başına kestirmekle meşgullermiş.”¹⁵

Türkiye’deki kadın sanatçılar da sanatı sorgularken cinsiyet meselesi üzerinde durarak itirazlar geliştirmişlerdir. Örneğin fotoğrafçı ve sanatçı Özlem Şimşek, ilk modern resim dönemi ürünlerini kadın bakış açısıyla yeniden yorumlar ve fotoğraf/videoart şeklinde üretimlerde bulunur.¹⁶ Bu işlerinde Şimşek, salt görüntü hâlindeki kadını eylemde bulunan kişiye dönüştürür. İzleyen-izlenen (özne-nesne) arasındaki ilişkiyi kırmayı amaçlar.

Feminist bir iddia ile olsun ya da olmasın, kadın sa-

natçıların üretimde bulunması ve sanatsal kaygılardan beslenmeleri, izleyen-izlenen düalizmini kırmak için adımdır. Üreten kişi, izleyen kişidir. Ve elbette, kadınlar müzeye girebilmek için artık çıplak olmayacaktır.

Kaynakça

¹İsmail Gezgin, *Sanatın Mitolojisi*, Sel Yayıncılık, 2017, s. 23

²Ayrıntılı bilgi için İsmail Gezgin, a.g.e., s. 31

³Linda Nochlin, “Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok?”, *Sanat/Cinsiyet, Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri* içinde, çev. Ahu Antmen, İletişim Yayınları, 2014, s. 137

⁴John Berger, *Görme Biçimleri*, Metis Yayınları, çev. Yurdanur Salman, 2014, s. 64

⁵Linda Nochlin, a.g.m., s. 144

⁶Griselda Pollock, “Modernlik ve Kadınlığın Mekanları”, *Sanat/Cinsiyet, Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri* içinde, çev. Esin Soğancılar, İletişim Yayınları, 2014, s. 193

⁷Aktaran Griselda Pollock, a.g.m., s. 216

⁸Linda Nochlin, a.g.m., s. 124

⁹Ahu Antmen, *Kimlikli Bedenler / Sanat, Kimlik, Cinsiyet*, Sel Yayıncılık, 2014, s. 73

¹⁰Ahu Antmen, a.g.e., s. 77

¹¹Ahu Antmen, a.g.e., s. 88

¹²Thalia Gouma-Peterson ve Patricia Mathews, “Sanat Tarihinin Feminist Eleştirisi”, *Sanat/Cinsiyet, Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri* içinde, çev. Esin Soğancılar, İletişim Yayınları, 2014, s. 19

¹³Thalia Gouma-Peterson ve Patricia Mathews, a.g.m., s. 17

¹⁴Grup hakkında daha fazla bilgi ve çalışmalar bibliyografyası için bkz: <https://www.guerrillagirls.com/>

¹⁵Nanette gösterisinin tamamı Netflix platformundan izlenebilir.

¹⁶Detaylı bilgi için <https://ozlemsimsek.com/work>

YOL ARKADAŞI

Sedef ERDOĞAN

Uçağın kapısına doğru yürürken çocukken çok sevdiğim atlıkarıncaya ilk defa bindiğim gün geldi gözlerimin önüne. Pembe yeleli beyaz atın boynuna sarılmakla annemin elini bırakmak arasındaki o tedirginlik ânımı hatırladım. Şimdi de aynı duyguyu yaşıyordum. Bir yandan onca uğraştan sonra Avustralya'ya gidiyorum diye içim içime sığmıyordu öte yandan İstanbul'un şu sevimsiz, sisli, ıslak kış havasından bile ayrılmakta zorlanıyordum. Göğsümde gezinen nedeni bilinmez ince bir korku, aklımda arkada bıraktıklarına dair anlamsız bir endişe. Oysa deri topu altı aylık bir ayrılıktı. Kariyerime büyük katkısı olacak, bana yeni ufuklar açacaktı. Zaten Enis de çok destekliyordu, bu anlamsız hüzne ne gerek vardı şimdi? Yakışmıyor sana bu arabesk duygular Sanem, dedim kendi kendime. Sırtımı dikleştirdim, çenemi havaya kaldırdım, uçağın kapısında yolcularını karşılayan ekibe büyük bir gülümsemeyle selam verip içeri girdim.

Uzun seyahatleri oldum olası severim; otobüs, uçak, tren hiç fark etmez, yeter ki meraklı konuşkan bir yol arkadaşına denk gelmeyeyim, bir başıma rahat edeyim. Şu anlamsız karamsarlıktan kurtulmak için uçağın sadece ön tarafına ait yapay konforu bu kez eleştirmeyip her ânının tadını çıkartmaya karar verdim. Yakışıklı host bana yerime kadar eşlik edip ceketimi almıştı ki, "İyi akşamlar, bu uzun yolda komşu olduk sanırım," diye bir karşılama duydum. Başımı kaldırıp yeşil gözlü esmer erkeğin çekici gülümsemesine bakarken elini uzattı, "Ben Boran Yılmaz." Hayal kırıklığımı belli etmemeye çalışarak "Evet öyle görünüyor, merhaba, ben Sanem Fidan," dedim. Sanki önceden ayarlanmış bir buluşmaya gelmişiz gibi çekingen el sıkışmamız bende bu sahneyi daha önce yaşamışım gibi tuhaf bir his uyandırdı.

Başka konuşma yapmadan rahat koltuklara yerleşmek için ikimiz de kendi hazırlığımızı yapmaya koyulduk. Çok ümitli olmasam da arada bir şeylere bakarım diye kitabımı ve laptopumu da çıkarttım. Böylece yan komşuma yapacak şeylerim olduğuna dair bir mesaj da verebilirdim, zira bu görkemli tanışmanın ardından koyu bir sohbetin geleceği belliydi. Bir yandan da göz ucuyla ayakkabılarını çıkarıp verilen terlikleri giymekte olan havalı Boran Bey'i inceliyordum. Özenle arkaya taranmış saçları, şekil verildiği belli gür kaşları, gecenin bu saatinde sinekkaydı tıraşı ve yaydığı kaliteli parfümün kokusu çok etkileyiciydi. Markalı siyah eşofmanını süzüp aşağı doğru, gümüş şekilleri olan deri bilekliklere oradan sağ elinin küçük parmağındaki tek taşlı yüzüğe ve bakımlı tırnaklarına da beğeniyle baktım. Sanki lüks villasında samimi dostlara vereceği bir içki ikramına hazırlanır gibi şık, rahat ve evindeymiş gibi ortama hâkimdi. Kesin iyi bildiğim, tanınmış biriydi, kim olduğunu bulmak için zihnimde kıvranmaya başladım.

Korktuğum soru gecikmedi "Umarım bütün yol boyu kitap okumayacaksınız Sanem Hanım, iyi içki ve biraz sohbe de yer olur mu?" Şeytan tüyü vardı bu adamda, reddetmek ne mümkün; çaresiz yine gülümsedim, "Tabii neden olmasın? Yolumuz uzun, zevkle ancak ben sizi nereden tanıdığımı çıkaramadım doğrusu."

"Aşk olsun, beni tanımayan kaldı mı? Sanem Hanım sosyal medyayı çok takip etmiyor galiba. Bana son zamanlarda reklam sektörünün dâhi çocuğu da deniliyor desem, bir çağrışım yapar mı?"

Bu ne kendini beğenmişlik böyle! Sanki herkes reklam sektörünü takip etmek zorunda! Sinirlendirmişti beni ama bozuntuya vermedim. Umursamaz bir havada cevap verdim, "Aa evet, pek tabii, şimdi oldu. Markalar sizinle çalışmak için yarışıyor diye duyuyoruz." İçimden de "Bingo Sanem," dedim, koskoca ülkede yol arkadaşı olarak denk gelebileceğim en zıt kişiliği bulmuştum.

Muzipçe gözlerini kırıştırıp utanmış rolü yaparak yine de beni gülümsetmeyi başardı. "Sanem Hanım ne yapar?"

"Boğaziçi Üniversitesi'nde sosyoloji doçentiyim. Savaşlar ve mülteci sorunları konusunda çalışıyorum." Bir yandan da Enis'e mesaj yazmaya uğraşıyordum; "Uçaktayım, telefonu kapatıyorum, Business bileti için tekrar teşekkürler hayatım, Singapur'a inince haberleşiriz. Yol çok uzun! Ağlayan yüz! Öpücük!" Dönüp devam ettim "Birleşmiş Milletlerin organize ettiği bir proje için altı aylığına Sydney Üniversitesine gidiyorum. Yani istilacı politikaların ve kapitalist hırsların yitirdiği hayatların dertleriyle meşgulüm

maalesef Boran Bey." Böylece çetin bir cevize çattığını ve hayal ettiği boş konuşmaların insanı olmadığını çok net anlatmışımdır diye düşündüm. Aslında, her yerde, her zaman savunduğum bu konuları şu uzun yolculukta konuşmak için ne heyecanım ne de gücüm vardı bugün.

Mesajımı aldığıma dair bir edayla kaşlarını kaldırıp belli belirsiz gülümsedi. İlk darbede yara almış ama yıkılmamış görünüyordu. "İnanın bana, bizim işimiz de bazen kâbus-tan beter, hele müşteriler Çinliler olunca çok tatsız. Ben de Singapur'da bir seri keyifsiz iş toplantısı yapmaya gidiyorum. Yani yolun tümünde size eşlik edemeyeceğim." İçimden bir rahatlama dalgası geçti, akıllıca bir hamleyle sonunda tartışmaya dönmesi kaçınılmaz bu sohbet hevesini geri püskürtmeyi başarmıştım.

Uçağın kalkışındaki formaliteler bitince, yanıldığım da ortaya çıktı, belli ki kolay pes etmeyecekti. Bana dönüp yeşil gözlerindeki benekleri görebileceğim kadar yaklaştı. Parfümü yüzüme hafif bir rüzgâr gibi çarparken yumuşacık bir ses tonuyla "İş ve toplumsal sorunlardan konuşmamaya söz verirse, bu uzun yolculukta çok keyifli paylaşımlar yapacağımızdan eminim. Bana bir şans vermenizi diliyorum," deyip cevabımı beklemeden kendine de bana da birer viski söyledi. Bu sefer de ben geri adım atmak zorunda kalmıştım. Onu hafife almıştım, bu nazik davet karşısında direnmek ayıp olacaktı. Saatler sürecektir enteresan sohbetimiz bu küçük düellodan Boran'ın galip çıkmasıyla başladı.

Hiç ummadığım halde, sanki yıllardır tanışıyor muyuz da yakın zamanda görüşmemişiz gibi ne çok laf biriktirmiş ne çok ortak konu bulmuştuk. İstanbul'un tarihi yarımada müzelerinden çıkıp Kumkapı balıkçılarına, oradan Eminönü'nde Mısır Çarşısına gittik, Karaköy'ün ara sokaklarında çay içip Galata'ya çıktık, İstiklâl'in arka sokaklarına dalıp sahaflarda gezindik bir süre, sonra Tophane galerilerinde resim seçtik. Arada Londra tiyatrolarına, Paris kafelerine uğradık, dönüp dolaşıp Bodrum barlar sokağına geldik. Politikacılar ve ünlüler de gelip geçti sohbetimizden. Meğer benim doğup büyüdüğüm mahallem Bebek onun da ofisinin olduğu yermiş. Güzel manzaralı bekâr eviyle, ofisi aynı kattaymış. Boğaziçi hocalarından da bayağı ortak tanıdıklar çıktı, tatlı tatlı dedikodu bile yaptık. Ara sıra içimden bu kadar da tesadüf olur mu diye geçiriyordum, ya da benim aklımı mı okuyor diye hissettiğim anlar bile oldu ama içkinin rehabetiyle fazla takılmıyordum. Kendi kendime acaba bu adam her yolculukta yanındakiyle bu kadar derin sohbetler yapar mı, yoksa bizim mi kimyamız çok tuttu diye düşündüğüm de oldu. En iyisi fazla kurcalamamaktı.

Viskiler yemekle birlikte kırmızı şaraba oradan kahveyle konyağa döndü, ikimiz de artık tatlı bir sarhoşluğun içindeydik. Herkes ilk aşkını anlatsın oyunu oynamaya başladık. Ben zor hatırladım. İlkokuldaydım, sarışın mavi gözlü, sıska bir çocuktuk. Çok iyi tarif edemiyordum ama bir kere elimden tutup yanağımdan öpmüştü, ben de ona âşık olduğuma karar vermiştim. Okul tatil olunca başka şehre gittiği için de bir daha onu hiç görmemiştim. Boran ise ilk aşkını hiç unutmamış, adeta küçük bir oğlan çocuğuna dönüşüp uzun uzun anlattı komşusunun kızını. Konuşmaları, yaptıkları, boylarından büyük aşkları film izler gibi tamamıyla gözümde canlanmıştı. Bu sefer de güzel anılarımıza içtik. Sonra birden çocukluktan yetişkinliğe geri geldi, yüzündeki çizgiler derinleşti, gözleri dalgınlıktaydı, bu kez bakışlarında acı vardı. “Âşık olduğum hiç kimseyi unutmadım Sanem ama yaşım ilerledikçe aşklar hüzün veriyor. Sevgiyi bulmak ve yaşatmak benim için artık çok zor,” dedi. Bir süre sessizleşti, başını çevirip camdan dışarı, siyah gökyüzüne baktı. Benim için kapkaranlık olan camda kim bilir onun için ne görüntüler canlanıyordu. Ne diyeceğimi bilemedim, hiçbir sözcük bana yardımcı olmuyordu. Susup bekledim. Neden sonra ilişkisini anlatmaya karar verdi. Birlikte olduğu kişinin evli olduğunu, iki ilişki arasında nasıl bocaladığını, aşk ile alışkanlıklar arasında gidip geldiğini anlattı. Çok duygulu, çok kırılgan bir hikâyeydi. “Onun karar vermesi için sabretmekten başka çarem yok, aşk emek ister,” dedi. Aramızdan yine bir sessizlik geçti. Ben bu kadar olgun birine söyleyecek bir şeyler bulamamanın sıkıntısı içindeyken birden “Sen anlatsana eşini,” diye konuyu değiştirdi. Bu soruyla ani ve hazırlıksız yakalanmışım. Yabancı birine bahsetmeye alışık olmadığım bir mevzuydu ama onun bu içtenliğini cevapsız bırakmam da yakışık almayacaktı. Nerden başlasam diye bir süre düşündüm. Enis ile uzun yıllar önce nasıl tanıştığımızı ve çok da fazla düşünmeden kısa süre içinde evlenmeye karar verdiğimizizi anlattım. Çok ilgiyle dinledi. “Bizimki öyle seninki kadar romantik bir ilişki değil ama birbirimizi iyi anlıyoruz, birbirimize destek olduğumuz, huzurlu bir ilişkimiz var,” dedim. Derken de daha önce hiç itiraf etmediğim duygularımı kendim de hayret ettim. On yedi yılın sonunda bu kadar basit bir özet içimi burkmuştu. İlişkimizi sadece huzur olarak tanımladığıma kendim de şaşırmışım. Uçağa binerken duyduğum garip korku yine içimde gezinmeye başladı. Boran bakışlarımdaki hayal kırıklığını fark etmiş olsa gerek, elimi eline alıp “Belki de senin için aşk huzurdur,” dedi. Doğrusunu kendim de bilmediğim için cevaplayamadım. Artık konuş-

muyorduk, belli ki herkes kendi hikâyesinin derinliklerine dalmıştı. Elim elinde, artık hâkim olamadığım göz kapaklarım ağırlaştı, içim geçti, sızmışım.

Anonsla birlikte ikimiz de uyandık, “Singapur için inişe geçiyoruz, lütfen koltuklarınızı dik duruma getiriniz, kemerlerinizi bağlayınız.” Ayrılma vaktimiz yaklaşmıştı. İçkiden ağrıyan başlarımızı dik tutmakta zorlanmamıza rağmen birbirimize gülümsüyorduk.

Boran tekrar elimi elinin içine alıp beni tanıdığına çok mutlu olduğunu söyledi. Zor durumdaki insanların benim gibi meleklerle ihtiyacı varmış. Ben de ona harika sohbeti için teşekkür ettim. Belki bir daha hiç görüşmeyecek olmanın verdiği rahatlıkla, içkinin de gücüyle kısa zamanda çok şey paylaşmıştık.

Uçaktan inerken yine şık, güçlü ve karizmatik bir erkeğe dönüşmüştü. Arkasından dimdik, zarif yürüyüşüne hayranlıkla bakmaktan kendimi alamadım.

Birkaç saat sonra Singapur’dan Sydney’e doğru tekrar havalandığımızda, Boran’ın artık boş kalan koltuğuna bakıp konuştuklarımızı düşünüyordum. Benim için aşkın tanımı neydi? Enis’e sorsa ilişkimizi nasıl anlatırdı? Boran beni, üzerinde hiç düşünmediğim konular ile baş başa bırakmıştı. Koltuğun üzerindeki katlanmış battaniyeye takıldı gözlerim. Uzaktan bakınca güzel görünen deseni aslında kendini tekrar eden basit yuvarlaklar ve üçgenlerden ibaretti. Enis ile ilişkimiz de böyle mi acaba diye geçirdim içimden, dışarıdan bakınca hoş görünen basit tekrarlardan mı oluşuyor? Benim huzur olarak algıladığım bu tekrarların bildik güvenliği mi sadece? Zor sorulardı bunlar... Battaniyenin arasında farklı bir renk ilişti gözüme. Uzanıp dokununca bordo beyaz çizgili fuların ucunu gördüm. Birden kalp atışlarım hızlandı, bu deseni çok iyi tanıyordum, elime alır almaz gayriihtiyari ucundaki armayı aradım. “Harvard” armasının yanına isim yazdırılabildiği için geçen sene Enis’e Boston’dan hediye aldığım fulara bakakaldım. Bana kaybettiğini söylemişti. Kafama üşüşen onlarca sorunun cevabını bilen tek kişiyi de biraz evvel sarılarak uğurlamıştım. Yola çıktığımdan beri göğsümde gezinen anlam veremediğim korku yerini uçları keskin bir hayal kırıklığına bıraktı.

Elimde fular, beni bekleyeceğini zannettiğim kilometrelerce geride kalmış huzurlu hayatımla yakında başlayacağım belirsiz hayatım arasında, gözümde yaşlar, ne yapacağımı bilmez hâlde öylece havada asılı kaldım.

UCU KIRIK KALEMLER

Taner SEZGİN

İrili ufaklı, rengârenk kalemler vardır ve bu kalemlerin her biri kâğıda farklı bir iz bırakır.

Bir kalem, ucu kırıldığında yazmayı bırakır fakat o kalem, yazmayı bıraktığı için değil; dün yazdıkları bugün okunmayıp bir kenara atıldığı için unutulur. Öyle ki, şu an elinizde tuttuğunuz bu yazı da yarın tarihin karanlık bir çukurunda kaybolabilir yahut bir zaman sonra başka biri tarafından tozlu bir raftan çıkarılarak yeniden anımsanır.

Bazı kalemlerin, ucu kırılana kadar yazdıkları sadece kâğıtlara değil, yüreklere de iz bıraktığı için hiçbir silgi yazdıklarını silmeye ve onları unutturmaya yetmemiştir. İşte bu ucu kırık kalemler yarınlara ışık olmaya devam ederler.

Kâğıda farklı izler bırakan bu kalemlerin yazdığı ve yüreklerde ortak bir his uyandıran dillerden biri de “şiiir”dir. Öyle ki Virginia Woolf 1931’de hiçbir romancının göze alamadığı bir şeyi yaparak şiiirsel bir tarzda yazdığı *Dalgalar* romanı için “Şiiir olmayan herhangi bir şey edebiyata neden girsin ki” diyerek, şiiirin edebiyattaki önemini ifade etmiştir. Ülkemizde de şiiir, edebiyatımızda büyük bir yere sahip olmasına karşın okur kitlesi diğer türlere göre daha azdır.

İşte o, kâğıda şiiiri dokunan kalemlerin bazılarının ucu haziran ayında kırıldı ve bir daha hiçbir kalemtraş o kalemlerin ucunu tıraşlayamadı. Hiçbir kalem, bir daha hiçbir yürekte aynı izi bırakamadı...

Gelin hep birlikte bizlere edebiyatın olmazsa olmazlarından biri olan şiiir yolculuğunda ışık tutmuş ve haziran ayında aramızdan ayrılmış o kalemlerin bazılarını, uçlarının kırıldığı tarihsel sıraya göre haurlayıp yâd edelim.

Ahmet Hâşim (1887 – 04.06.1933)

Bağdat'ta doğan ve 12 yaşındayken İstanbul'a gelen şairin bilinen ilk manzumesi "Leyal-i Aşkım" (Aşkımın Hayali) 1901'de "Mecmua-i Edebiyye"de yayımlanmıştır.

O dönemde Abdülhak Hamid, Tevfik Fikret ve Cenab Şahabeddin'in etkisinde kalan şair, lise son sınıftayken Fransız şiiri ile tanışmış, "Şiir-i Kamer" serisinde yer

alan şiirlerindeki hayal zenginliği, iç ahenk ve telkin kabiliyeti ile dikkatleri üzerine çekmiştir.

Piyale kitabındaki eserlerinde Türk edebiyatında görülmemiş şiirselliği nedeniyle, ölçü ve Türkçe bilmemekle, toplum sorunlarına ilgisizlikle suçlanmasına karşın şiirleriyle yirminci yüzyılın ilk çeyreğini etkilemeyi başarmıştır.

1928 yılında kalbi ve böbreklerinden rahatsızlanan Hâşim, hastalığının ilerlemesi nedeniyle 4 Haziran 1933'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Nâzım Hikmet Ran (15.01.1902 – 03.06.1963)

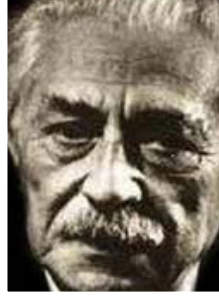
Türkiye'de serbest nazımın ilk uygulayıcısı ve çağdaş Türk şiirinin en önemli isimlerinden biri olan şairin şiirleri elliden fazla dile çevrilmiş ve birçok ödül almıştır.

İlk şiiri Feryad-ı Vatan'ı 3 Temmuz 1915'te yazan şairin yayımlanan ilk şiiri ise Mehmed Nâzım imzasıyla kaleme aldığı ve 3 Ekim 1918'de Yeni Mecmua'da yayımlanan "Hâlâ Servilerde Ağlıyorlar mı?" olmuştur.

Şiirleri ders kitaplarına girip yazdığı oyunlar Devlet Tiyatrolarınca sahnelenmesine karşın, siyasi düşünceleri yüzünden yaşamının 12 yılı aşkın süresini cezaevlerinde geçiren şair, 1951 yılında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarılmış ve 5 Ocak 2009'da Bakanlar Kurulu Kararı ile bu işlem iptal edilmiştir.

Birçok şiiri bestelenmiş ve eserleri hâlâ büyük ilgi görmektedir. Yaşamına yönelik komplolar nedeniyle yurtdışına çıkmak zorunda kalmış, 3 Haziran 1963'te Moskova'da yaşamını yitirmiştir.

Ahmet Muhip Dıranas (1909 – 21.06.1980)

1909 yılında Sinop'ta dünyaya gelen şairin, lisedeki edebiyat öğretmenleri Faruk Nafiz Çamlıbel ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın etkisiyle şiir sevgisi artmış, Cahit Sıtkı Tarancı ile birlikte şiirde ahenk ve sese önem vermiştir.

Yayımlanan ilk eseri 15 Eylül 1926 da Muhip Atalay imzasıyla Milli Mecmua'da çıkan "Bir Kadın"

isimli şiiri olan şair, hece şiiri temsilcilerinin son kuşağı içinde yer almaktadır.

Az yazmış, şiirleri uzun aralıklarla yayımlanmış olan şairin, şiirlerini topladığı ilk kitabı yazmaya başlamasından 48 yıl sonra 1974 yılında "Şiirler" adıyla yayımlandı.

Kendi özgün tarzını ararken, hece ölçüsü sınırlarında kalıp, durak ve vurgu yerlerini değiştirerek gelenekselde çağdaşlığı yakalayan şair 21 Haziran 1980'de vefat etmiş, vasiyeti üzerine Sinop'un Salı köyünde toprağa verilmiştir.

Cahit Zarifoğlu (01.07.1940 – 07.06.1987)

Asıl adı Abdurrahman Cahit Zarifoğlu olan şair 1 Temmuz 1940'da Ankara'da dünyaya gelmiştir.

"Sohbetinden ve yazdıklarından çok şey öğrendim, yetişmemde çok büyük faydası oldu," dediği Sezai Karakoç'un yayımladığı "Diriliş" dergisinde şiirleri yayımlanan şairin, 1976'dan sonra yazı ve şiirleri kuruluşunda da yer aldığı "Mavera"

isimli dergide yayımlandı.

Cemal Süreya'ya büyük bir hayranlık duyan şair, Sezai Karakoç'tan aldığı adrese yolladığı mektuba, "İstanbul'a döndüğünüzde sizinle ev tutup birlikte oturabilir miyiz?" diye yazacak kadar ne istediğini bilen ve kendinden emin olan biridir.

Akciğer kanseri teşhisi koyulan şair 7 Haziran 1987'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Ahmed Arif (23.04.1927 - 02.06.1991)

Asıl adı Ahmet Hamdi Önal olan şair 2 Nisan 1927'de Diyarbakır'da doğmuştur.

Toplumcu gerçekçi sanatın öncülerinden olan şairin kendine has diliyle yazmış olduğu şiirleri 1940-1955 yılları arasında çeşitli dergilerde yayımlanmıştır.

Şiirlerinin toplandığı tek kitabı olan "Hasretinden Prangalar Eskitimi" ilk baskısını 1968 yılında yapmıştır ve hâlâ ülkemizde baskısı en çok yapılan kitaplar arasında yer almaktadır.

Birçok şiiri bestelenen şairin kitabı hâlâ başucu kitapları arasındaki yerini korumakta ve şiirleri yürekte yüreğe aktarılmaktadır.

Şair, Ankara'da yalnız yaşadığı evinde 2 Haziran 1991'de kalp krizi geçirerek yaşamını yitirmiştir.

Şiirin ve sanatın gelişimine yön vermiş, kâğıtlara bıraktıkları izlerle yüreklere dokunmuş ve hâlâ dokunmaya devam eden tüm bu kalemler bir kez daha saygı ve özlemle anıyor, onların bıraktığı bu yolda kalemünün ucunu kâğıda dokundurmaya devam eden tüm şairlerimize başarılar diliyorum...

Kuşlar

Erdal ATEŞ

Yeryüzü, bir katran tarlası
konmayın sakın ha!
zehir ağan ateşlerde uçun da
yine de gelmeyin n'olursunuz buralara!

yeryüzü, acımasız ve kanlı bir süre avı
kanmayın cinayetlere sakın ha!
öleceksiniz de mavi ülkenizde
kuşlamalarda düşün bir yıldız gibi
yine de gelmeyin n'olursunuz buralara!

yeryüzü, bir faili meçhuller coğrafyası
kurulmayın ırmakların sofrasına sakın ha!
hain bir sapan taşıyla çarpışın da
yine de gelmeyin n'olursunuz buralara!

yeryüzü, at kılından bir tuzak
kuşatmayın ayaklarınızı
o görünmez bataklara sakın ha!
kursacağınız boşluğunu yıldırımlarla doldurun da
yine de gelmeyin n'olursunuz buralara!

TUGAY KABAN İLE SÖYLEŞİ

Orhan Pamuk'a Satmak İstediğim Roman

Onurhan ERSOY

Onurhan Ersoy: Merhaba Tugay. Son kitabın “Orhan Pamuk’a Satmak İstediğim Roman” mart ayında Epona Yayınları’ndan çıktı. İnce bir kitap, romandan ziyade novella. İlk romanın *Erotik Poetika* da kısa sayılabilecek bir metindi. Merak ettiğim, bu hacim meselesi sende ne anlama geliyor? Metinlerini kısa tutman poetik bir amaca hizmet ediyor mu?

Tugay Kaban: İlk olarak eserimi okuduğun için teşekkürlerimi sunmak istiyorum sana. Metinlerimin kısa olmasını, aslında poetika kelimesinin içerisinde sakladığı kadar bir anlama dayandıramam. Bu hem şiir karşısında hem de edebiyat karşısında bir aymazlık olacaktır. Kısa metinler olması aslında metnin içerisindeki devinimle alakalı. Misal bir resim yahut bir heykele baktığımızda şu heykel neden böylesine küçük yahut bu resim neden bu kadar büyük gibi izlenimler sunmayız. Mesela musikilerin uzunlukları yahut sessizlikleri üzerine pek fikir yürütmez tüketiciler. Fakat edebî metinler göz önüne alındığında, bu uzunluk yahut kısalık kıstasını bir iki cümle sonra hemen görmeye başlarız. Sanat eserlerinin kısa yahut uzun olması bence o eserin özüne dair bir mesele. Öz ise çoğu zaman sanat eserini ortaya koyan tarafından bile kolay kolay tanımlanamaz yahut açıklanamaz. Bu arada poetika kelimesinin şiir dışında sanat dalları ile ilişkilendirilmesini komik buluyorum. Bu sebeple üçlememin ilk kitabı *Erotik Poetika* ismini dikkatleri celbetmesi açısından özenle tasarladım.

Bu kitapta birtakım sorular soruyorsun. Bunlar edebiyata, yazarlığa dair sorular. Aslında metnin temelini bir olay anlatısından çok bu sorular oluşturuyor. Senin de meseleleri soruşturduğun bir süreç olmuştur bu kuşkusuz. Metni yazarken, aklındaki sorulara cevaplar bulabildin mi?

Karakterlerimi çoğu zaman sorularının cevaplarını bulamamış olarak tasarlıyorum. Fakat aynısı tiplerim için söyleyemeyeceğim. Tiplerim her zaman cevaplarını bulmuş olarak okurun karşısına çıkarlar. Bu sebeple onlar için belli bir son yazma zahmetine bile katlanmam. Hatta bu sebeple çoğu zaman bazı kahramanların nasıl bir sona eriştiğini sual eden okurlarla karşılaştım. Fakat ayrıca her karakterin metnin tamamında karakter olarak kalamayacağını da düşünüyorum. Muhakkak karakterlerde bir tipleşme gerçekleşmektedir. Yani temsil gücü stabil olarak ilerleyemez. Daha doğrusu ilerlememeli. Netice itibari kurmacadan bahsediyoruz. Kahramanlar karakter olarak başlıyor ve karakter olarak devam ediyor. Hayatın içerisinde böyle bir şey yok. Sorundan daha fazla uzaklaşmamaya çalışayım. Kurmaca metinlerimde, okurun fark ettiği sorular aslında benim o an sual ettiğim şeyler değil. Eğer o sorular metne geçirilmiş ise ben muhakkak o soruların kendimce cevaplarını bulmuşumdur. Elbette bulduğum bütün cevapları metnin içerisinde vermediğimi de söylemeliyim. Zira karakterlerimin bana benzeme-

lerini isterim. Yani güçleri var ise cevaplarını kendilerinin bulmalarını beklerim. Fakat bu sebeple karakterlerimden çok tiplerimi sevdiğimi de dillendirmek istiyorum. Çünkü onlar her vakit, bu hayatın içerisinde kendilerini avutacak cevaplarıyla yaşarlar. Kimseye de ne yapıp ettikle-riyle ilgili hesap vermek zorunda değildir. Bana bile.

Peki tüm bunların Orhan Pamuk ile ne ilgisi var? Mektup yazmanın ehemmiyeti ya da roman okumanın kıymeti gibi sualler nasıl bağlanıyor Orhan Pamuk'a?

Orhan Pamuk burada yalnızca büyük bir imge. Şehrin meydanındaki o heykel, anıt ve sair gibi. Orhan Pamuk'u şu anda edebiyat şehrimizin meydan yerindeki o imge olarak görüyorum. Kimisi bu imgeyi sevmiyor. Bunu o küçük Anadolu kasabalarındaki yaşantılardan anımsayabilirsin. "Ne bu et yığını" diyenler var mesela. Veya "o kadar güzel olmasa da işte şehre bir hava katıyor" diyenler var. O imgeyi oradan kaldırmak isteyenler, kenarına köşesine tükürenler yahut "tam karşısındayım, oraya gel" diyenler de var. Ben bu imgeyi üçlememin merkezinde belirginleştirmek istedim. Elbette romanı okuyanlar tam aksini de düşünebilirler. Ana karakterimin bir roman yazma uğraşında bulunması ve bu sebeple bir merkeze doğru yönelmesi benim bir yandan da yalnızca okuru şaşırtmak istememden başka bir şey değil. Zira bildiğin gibi aslında *Orhan Pamuk'a Satmak İstedğim Roman*'da, okurun aslında metni hem yazan hem de Tugay Kaban olduğunu göstermeye çalıştım.

Üçleme dediğin iyi oldu. *Erotik Poetika* ve bu kitap arasındaki ilişkiye dair bir soru soracaktım çünkü. İki kitap arasında bir bağ var. Benzerlikler ve ortak karakterler var. İki kitabı birbirine yakınlaştıran ve ayırıştıran şeyler sence neler? Üçleme dediğine göre bir kitap daha gelecek bu benzerlikleri taşıyacak. Ondan da bahsedebilir misin?

Aslında çoğu kitabı birbirine yakınlaştıran ve ayırıştıran şeyler, *Erotik Poetika* ve *Orhan Pamuk'a Satmak İstedğim Roman* isimli eserlerimde benzer ölçüde. Yani çok sıkı bağlar olduğunu savunamam. Çünkü aslında üçlemeyi tamamen bağlayan ve neyin ne olduğunu gösteren eser sonuncusu olacak. Yani bacaklar ilk ikisi ve omurga sonuncusu. Bacaklar ile doğrulmadan en kötü ihtimalle sürünebiliriz. Fakat dik kalabilmemiz omurgamıza bağlıdır. Üçlemenin son parçasının neresinden bahsedeceğimi tam olarak şu anda bilemiyorum. En iyisi ismini söylemekle-

yetineyim. Ismi Diorama. Bu ismin, özellikle kurmaca ile sıkı bir bağı var zihnimde.

Kitap, hareketli bir atmosfere sahip değil. Oldukça durağan. Birtakım olaylar yaşansa da anlatı olaylara göre değil, olaylar anlatıya göre şekilleniyor. Neden bu tarz bir anlatım tercih ediyorsun diye sorulmaz ama merak ettiğim bir şey var. Bu kitabı yazarken amaçladığın şeyi başarabildiğini hissediyor musun?

Ne yazık ki kesinlikle başarabildiğimi söyleyemem. *Erotik Poetika*'da yapmak istediklerimi tamamen başardığımı düşünüyorum. Fakat *Orhan Pamuk'a Satmak İstedğim Roman*'da yapmak istediğimi başarabildiğimi görmem için metnin bütün okurlarının biraz önce de bahsetmeye çalıştığım gibi kendilerini metnin yazarı ve ayrıca Tugay Kaban olarak görmeleri gerekiyor. Bir sanat eserini üretmemiş kimseye aslında o sanat eserini kendisinin ürettiğini nasıl anlatabilirsiniz? Bu kitabı okuyacak olan okur, bu cümleleri, bu sembolleri kendi yazmış gibi hissetmeli ve ayrıca ben olduğumu sanmalı. Bu mümkün mü? Sen mesela Tchaikovsky'nin *Old Castle* yahut Shakespeare'in *Hamlet* isimli eserini yazdığını düşünebilir misin? Aslında burada başarmaya çalışmak diyerek yanlış bir yol izlediğimi de düşünüyorum. Bu rüyadan uyanmamaya çalışmak yahut düşerken zıplamak gibi bir şey. Yani imkânsız. Sanırım.

Kastettiğin şeyi anlıyorum. Bu yolda etkilendiğin, sana bu biçim konusunda ilham veren birkaç eserden bahsedebilir misin son olarak? Cevapların için teşekkür ederim.

Samuel Beckett'in *More Pricks Than Kicks*, Türkçeye *Aşksız İlişkiler* olarak tercüme edilen romanı. Yukio Mişima'nın *Bereket Denizi* dörtlemesi. T.S. Eliot'un *Katedralde Ölüm* isimli piyesi. Üç maddede sıralayabileceğim bu eserler bana ilham veren eserlerdir fakat yalnızca biçim konusunda olduğunu söyleyemem. Biçim daha çok metinlerden değil de hayatımızın içerisinden ortaya çıkar. Ben de soruların için çok teşekkür ederim.

Bulimia

Elçin Sevgi SUÇIN

işte, asfaltlar üzerinde taze bir acı
irkilmiyor yayılmıyor bir top gül
kurumayı bekliyor günlerin
sayfaları arasında, sonra belki biri

acıyan yanı kesip alınmış çağın
ölümü hissetmiyor
gelincik sanıyor dağılan uzuvları
tarafını seçmiş sevinç selfie beğeni

kolay hisler butonu
acıyı ötele
ileri tarihli işlemler menüsü
belki bir gün belki bir gün \\~*#</**||= kaydet!

krapon kâğıtlı caddelerde
bir akşam daha
günlerimiz sıkılmak için ne uzun
ama düşünmek için yıkıntılar altında bir çocuğu
dağılan organlarını şehirlerin bombalar altında

öyle kısa ki zaman şekerim
yaşamalıyız dört nala

ah dünya! ah bütün şimdilerin
ışıklı kafesi dönme dur
söyle! hangi aralıkta hapsettin beni buraya
av benim avcı benim tetikte ellerim
söyle! kimi eğlendiriyorum bu dehşet ormanında

algılar altında bir deniz olsam
istiridye karnında unutulmuş inci
ya da meteorit volkanlar içinde
bulamasa kimseler beni, öyle azade

öyle hiçbir şey her şeye karşı

fakat işte, buradayım
bulimia bir coğrafyanın tam ortasında
ekşimiş ölülerimin yasını tutuyorum
ve parmak atıyorum boğazına toprağın
yer açmak için yenilerine.

BİL İSTEDİM

Birgöl SEVİNÇLİ

Gece.

Günün en güzel saatleri başladı diye düşündü kadın, üstünde yorgunluğu geçen zamanın. Çıplak ayakları ile çıktı bahçeye yağmur sonrası toprak kokusuna karışan çiçeğe durmuş melisa kokusunu çekti içine. Genişlesin diye. Bir sıkıntı sabahtan beri içini buran gelip kalbinin üstüne oturan, ağırlık. Islak çimlerde yürüdü biraz başını kaldırıp gökyüzüne baktı bir yıldız görsem diye düşündü bir yıldız ne mümkündü. Şehir! Toprağı da kenti de kuşatan beton ordulardan kendi parlak içi fos şehir ışıklarından yıldızlara yer kalmamıştı. Girip içeriden bir şal aldı omzuna. Şehrin uğultusu gecenin sessizliğini bölüyordu. Usuldan esen rüzgâra verdi kulağını serinlik güzeldi. Bir süre öylece kaldı. Uzakları düşündü. Çölde konakladığı geceyi. Kentin gürültüsünü değil kâinatın sessizliğini dinlediği anları. Yol gitsem dedi yıldızlara gitsem.

Usul adımlarla girdi içeri. Bir kahve yaptı kendine. Sade. Şu hayatta her şeyin sadesi değil miydi güzel olan! Dışarıdaki uğultu yerini Liebestraum'a bırakmıştı Freiligrath şiirinin sözlerini hatırladı, "Henüz vakit varken, Henüz sevebiliyorken, Sevebildiğimiz kadar sevelim." Bir

kez daha hak verdi Liszt'e, evet şüphesiz en güzel bes-tesiydi dinlediği parça. Sonra kaldığı yerden devam etti hemen koltukta duran kitabına, "Kaslarına çeki düzen veren, dağlarını esneten, akıldır. Kendi içine tünel kazan akıldır. Ne okumak istiyorsan onu yaz. Ne kadar yazar-san o kadar okursun, o kadar dinler ve öğrenirsin ve di-lin de yeni ihtiyaçlarını karşılamak için o kadar gelişir. Ama her zaman okumak istediğin neyse onu yaz. Henüz yazmamışsan, okumak istemediğini asla yazma." Aklına kazımak istercesine birkaç kez okudu satırları. Yok, geç-miyordu bu iç sıkıntısı.

Telefonun sesiyle uyandı. Koltukta uyuyakalmıştı. Şaş-kındı. Korktu biraz. İnsanın sevdikleri uzakta ve yaşlı olunca normaldi böyle olması. Ekranına baktı telefonun, numaranın sahibi yoktu. Yanlış numara herhalde diye düşündü bekledi ama arayan ısrarcıydı. Açtı. Tanıma-dığı bir ses Yaşlılar Yurdundan aradığını Hatice Hanım teyzenin birkaç gün önce başlayan ağrılarının arttığını huzursuz ve huysuz olduğunu ilaç almayı da artık ısrarla reddettiğini acilen onu görmek istediğini iletiyor adeta yalvaran bir sesle kadına "Gelebilir misiniz?" diyordu. Şaşkınlıkla dinledi kadın. Anladım diyebilirdi. Anladım.

Hızla giyindi. Garaja inerken ilk tanıştıkları zamanı düşündü. Bir gece çorba dağıtırken rastlaştıkları o ânı. Soğuktu, çok soğuktu. İnsan bazen kimsesizdi. İnsan kimsesiz oldu mu daha çok üşürdü. Soğuğun büyüyen elleri gibi açlık da büyür insan küçülürdü. Sokaklar! Kuytu köşelerde eski yağ tenekelerinde yanan ateşler ellerinizi ısıtsa da içinizi ısıtmazdı. Düşündü. Yıllar geç-mişti. Hayırsızın biriydi oğlu. Hayata karşı öfkesini an-layabiliyordu ama bunu annesinden çıkarmasını hiçbir zaman anlamamıştı. Anneler çocuklarını her koşulda seviyorlar mıydı yani.

Yağmur deli gibi yağmaya başlamıştı yeniden, silecek-ler yetişmiyordu. Yurdun kapısından girdi, güvenlikle selamlaştı. Üst kata çıktı. Katta bir telaş. Gecenin bu saati. Odaya girdi kadın. Doktor bir iki görevli yurt mü-dürü herkes odadaydı. Kadını görünce birden garip bir tebessüm yüzünde Hatice teyzenin sanki bir teslim oluş. Az önce koridorun başından duyulan sesini yumuşattı, hafifçe indirip kaldırdı kafasını, "Oku," dedi, Oku. Usul-ca yaklaştı kadın, yatağın başucuna oturdu. Uzanıp elle-rinden tuttu. Gözlerinin içine baktı. "Oku," dedi, yine Hatice Teyze, "Oku." Yatağın yanındaki sehpanın alt ra-fında duran kitabı aldı kadın. Kaldıkları sayfayı buldu. Okumaya başladı.

"Neyi bekleyeceğiz, Zeze?"

"Gökyüzünden güzel bir bulutun geçmesini."

Birden Hatice Teyze yüzünü kadına çevirdi. Yüze da-ğılan tebessüm inen göz kapakları. Kadın bırakıp kitabı ellerine sarıldı. "Ben," dedi, "ben o çorbayı hiç unutma-dım." Usulca bir öpücük kondurdu yanaklarına yaşlı kadının, bir gariplik vardı. Nefesini duymadı. Şaşkındı. "Hayır," diyebilirdi sadece. Hayır. Dedi ama bildi. Gider-ken bilmişti daha. Yaşam ve ölüm nasıl da iç içeydi. Her şey kendiliğinden tam da zıddına dönüşüyordu. Ansızın. Kayıp. Yitik. Bir kez daha tutmak acıydı.

Sabahın ilk ışıkları gösterdi kendini. Yağmur bütün güzelliği ile yağmaya devam ediyordu. Arabayı ormana sürdüğünü ancak durduğunda fark etti. *Is There Anybody Out There?* çalıyordu. Ağladı. Çok ağladı. İnsan birkaç saniyede bir varmış bir yokmuş oluyordu. Hep söylen-meyen sözler kalıyordu geriye. Telefonunu aldı eline.

"Gırtlığımda saplı bıçak gibi duruyor sözcükler. Bir lağım faresi gibi boka bulanıyorum. Varsın günler ku-duruk itler gibi hırpalayarak ve telaşla geçsin, varsın bu pornografik ün ve sanat seviciler arasında yalnızlığımız büyüsün gitsin, varsın yağmurda ıslanmak istediğimiz olmasın yamacımızda, varsın bu günlerde sol gözümüze ansızın inen damlayı silmek asli görevi olsun sağ işaret parmağımızın, varsın gamzemiz oyulmuş bir yara izi gibi baksın bize aynalardan, mademki ölümden içinde yaşa-mın eli elimde teslim etsin canını üstelik okuduğum ma-sal mutlu sona ermemişken daha yaşlılar yurdunun bu izbe odasında Hatice Hanım Teyze. Durdum. İyileştiren sesinden şiirler dinledim. Şükrettim. Varsın bilmesin di-yemedim, bil istedim" yazdı. Gönderdi.

DERT ORTAĞI

Mertcan KARACAN

“Anlayacağın, içi görünmeyen bir bardağa bile şüpheyile yaklaşıyorum artık,” diyor, sigarasını kül tablasında başparmağıyla ezerken. Beklemeden bir yenisini daha yakıp ağzından dumanlar savura savura devam ediyor anlatmaya:

“Hâlbuki biliyorum, çay var mesela içinde, değil mi? Görünüyor tepesinden. Ama dibini göremiyorum ya, içesim gelmiyor o çayı. Korkuyorum. İçemiyorum. Öyle düşün.”

Düşünmüyorum. Yapmıyorum dediğini. Sırf bir karşılık vermiş olmak için “Çok içmiyor musun şu zıkkımı,” diyorum, önündeki paketi başımla işaret ederek. Biraz da niçin buluştuğumuzu, buraya niçin geldiğimizi hatırlatmak, anlattıklarının bir kulağımdan girip öbür kulağımdan çıktığını belli etmek için kuruyorum aslında bu cümleyi. Ama anlamıyor mu, anlamazdan mı geliyor, -anlayamıyorum. Söylediğim her şeyi, ama her şeyi, aynı yere çekmekte ısrarcı davranıyor:

“Nasıl içmeyeyim, birader? Anlattım işte. Buncasını yaşayıp içmeyecek bir tane adam gösterse ne bana. Hayatında ilk kez birine güvenmişsin, nişanlılık duruma gelmişsiniz neredeyse, kız diyor ki ‘Ben aslında başkasını seviyorum.’ Bu saatten sonra kime güvenebilirim ben, ha? Sen söyle.”

Bu saatten sonra, dediği, altı ay önceki mesele. Hatta, tamı tamına, altı ay yirmi gün önceki... Kırk defadır aynı şeyleri anlattığı için iyi biliyorum. Bozmuyorum yine de onu. Sorusu havada kalmasın, durup dururken bozuk atmasın diye “Doğru,” diyorum, “kime güveneceksin ki...” Yarım ağızla verdiğim bu yanıtı ilgiyle sorduğum bir soru sandığından -ya da sanmak istediğinden- biraz daha kaşıyor aynı yeri:

“Güvenemem, abicğim! Tugba’ya da güvenemem artık, başkasına da. Sen şahitsin işte. Güvenimi müvenimi, her şeyimi yıktı benim, yerle bir etti. Ben ona yıllarımı vermişim, yeri gelmiş

köpeği olmuşum, bir dediğini iki etmemişim, şu düştüğüm hâle bak. Kemiklerim sayılıyor artık. On bir kilo vermişim o zamandan bu yana. Benim gibi birine yapılırmıydı bu?”

O sırada boşları almaya gelen garson bizimkiyle epeydir sıkı fıkı herhâlde ki “Yapılmazdı abim benim,” diyor, “bi’ tanemizsin sen bizim.” Gevşiyor tabii bizimki, memnun oluyor bu beklenmedik cümleden. Başka bir isteğimizin olup olmadığı sorulunca bir “Eyvallah!” daha çekip gönderiyor garsonu. Dilimin ucundaki “İki çay daha lütfen,” ricasını tüküremeden yutmak zorunda kalıyorum böylece. Onun yerine, sadede gelip, bir kez daha soruyorum aynı soruyu:

“Eee, benim olaya ne diyorsun? Döner mi sence geri?”

Sandalyesine iyice gömülüp derin bir nefes daha çekiyor sigarasından. Hafif aralıklı ağzından üflemeden saldırdığı dumanların süzülüşünü seyrediyor bir süre. Ardından gözlerini gözlerimin içine dikip acemi bir falcı gibi çıkarımlarda bulunuyor:

“Bana sorarsan üzgündür o da. Ama dönüp dönmeceği hakkında bir şey diyemem. Gururlu kız sonuçta Gülçiçek. Tükürdüğünü pek öyle yalayacak cinsten değil. Ama, tabii, belli de olmaz. Sen şimdilik bir bekle bakayım. Ortalık bir durulsun.”

Başımı onaylarcasına salladığımı görünce bırakıyor falcılığı, çırağına deneyimlerini anlatmakta olan bir ustaya dönüşüyor karşımda:

“Aynısını çünkü biz de yaşadık Tuğba’yla. O zamanlar yeniydik, iki üç aylık ya var ya yoktuk, o da ayrılıydı benden. Aynı sebepten, ha, sizinkiyle aynı... Ben tabii, aptal kafam, arıyorum, çiçekler gönderiyorum, özürler diliyorum falan... Bir gör hâlimi! Ne diye özür dilersen ki, değil mi? Suçlu değilsin, bir şey değilsin. Böyle yapınca suçunu kabul etmiş gibi oluyorsun, kötü oluyor sonra. Sana da bu yüzden diyorum, bekle biraz, durulsun ortalık diye.”

Dayanamayıp bir sigara da ben yakıyorum paketinden. “Gülçiçek’le Tuğba bir mi,” diye soruyorum, olayların da aslında bir olmadıklarını, uzaktan yakından benzediklerini vurgulamaya çalışarak. Yanıt vermek yerine omuzlarını kaldırıp ellerini iki yana açmakla yetiniyor. Sinirimi bozuyor, kuyuya taşı atıp böyle bir anda çekilivermesi. Karşılığını aynı taşı alıp başına atmakla veriyorum ben de:

“Sizin olayı da biliyorum, kardeşim! O başkaydı, bu başka! Sen yine arkadaşın da olsa kalmıştın o kızla aynı

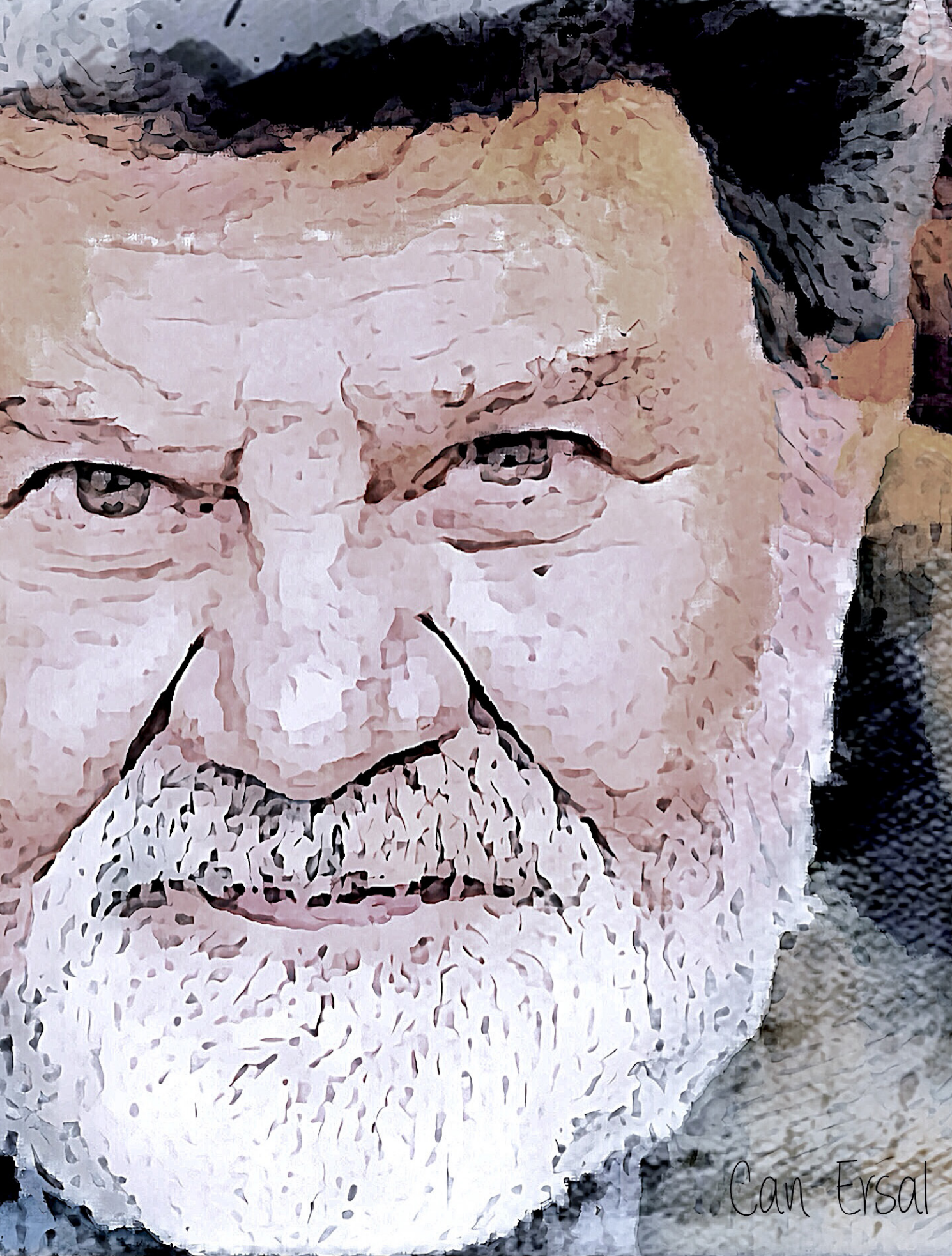
evde. Bende öyle bir şey de yok. Tamamen yanlış anlaşılma. Tamamen saçmalık!”

Ben ne kadar ciddiysem o o kadar alaycı bir tavırla “İyi ya, birader,” diyor, “yanlış anladıysa alırsın karşına, konuşursun bir güzel, olur biter! İş mi yani, yaptığınız? Herkes herkesi yanlış anlayabilir. İnsanız sonuçta, değil mi? Zamanında ben Tuğba’yı hiç mi yanlış anlamadım? Ya da o beni hiç mi yanlış anlamadı? Sen şimdi ‘O başka, bu başka,’ diyorsun da, bal gibi yanlış anlaşılma vardı o olayda da. Ha, çözdük de ne oldu? Bir halt olmadı gerçi. Geldiğimiz nokta bu işte.”

Konuyu Tuğba’ya her defasında nasıl bağlayabiliyor, -hayret ediyorum. Kendime kızıyorum bir yandan da, evde mis gibi kafa dinlemek varken kalkıp buraya geldiğim için. O ise memnun görünüyor her şeyden, sohbetten, muhabbetten, tazeliğinden çayların... İyice kaydığı sandalyesinde “veresiye satan-peşin satan” tablosundaki o “peşin satan” adam gibi oturuşundan anlıyorum bunu. “Herhâlde bir farkları, bizimkinin o kadar da şişman olmayışı,” diyorum içimden. Birinin işveren, diğerinin tekstil işçisi olduğu sonra geliyor aklıma.

Kafamdaki bu saçma sapan düşüncelerden kurtulmam zor olmuyor neyse ki. Dikkatimi önden bir “Hişt!” sesiyle kendine çektikten sonra, ahiretlik bir sırrımı verecekmiş gibi masanın ortasına kadar eğilip, “Çaktırmadan tam şu tarafa, arkadaki kıza bak,” diyor, “mavi kazaklı...” Bile bile önce kızın olmadığı, ardından olduğu tarafa şöyle bir göz ucuyla baktıktan sonra “Baktım,” diyorum, “ne olmuş?” Bütün ağırlığını sandalyesinin koluna dayadığı dirseğine verip “Deminden beri bakıp duruyor,” diyor, “bir gidip tanışsam mı?” Nedense yetiyor bu sorusu, beynimde şimşekler çaktırmaya:

“Ulan, adi herif! Madem bulduğun ilk dala konasın vardı, ne diye sızlanıp duruyorsun iki saattir? Kırk yılda bir gelip sana derdimizi anlatalım dedik, Tuğba da Tuğba diye ağzımı açtırmadın be! Hem sen çağırmadın mı beni buraya? ‘Gel, dertleşiriz, sana da iyi gelir,’ demedin mi? O kadar anlattın, anlattın, gelmişsin şimdi hovardalık mı yapıyorsun karşımda! Hani kimseye güvenemezdin sen? Hani edilmişti ağzına? Pes ya hu, vallahi pes,” diyemiyorum tabii, bulamıyorum bu gücü kendimde. Masaya bir onluk bırakıp “Sen bilirsin,” diyorum, “ben kalksam iyi olur, hâlsizleştim epey.” Yerinden güçlkle doğrulup boynuma sarılmak için ayaklanırken “Dikkat et kendine,” diyor, “fazla soğutma arayı, arada dertleşelim böyle.”

Can Ersal

*“Ama artık ben orada değilim,
ya da řimdiden
yaęmurunu dökümüř bir bulut hafiflięinde,
karanlığın sessizliği,
sessizliğin bize düşen mutluluęu içinde.
masalcının masalının sonunda
varacaęı yerdeyim.”*

C E V A T Ç A P A N

Yarısını Dinledięim Bir Masal

CEVAT ÇAPAN İLE SÖYLEŞİ

Gökçenur Ç.

Gökçenur Ç: Sevgili Cevat Hocam, doğrusu sizi ve sohbetinizi tarifsiz özledik. Neler yazıyorsunuz, okuyorsunuz, çeviriyorsunuz çok merak ediyorum ama öncelikle nasılsınız?

Cevat Çapan: Halimizi sorarsan, “dost biperva, felek birahm, devran bisükun, afitab-ı şevk germ, yer yer yerden bülend” diyecek değiliz. İyiyiz, iyiyiz, demek daha yerinde olur bence. Kötü olmak ne haddimize? Her şeye rağmen bahar geldiğine göre, biz söyleşimize başlayalım.

Hocam ben ilk şiirimi 1990’da yayınlamıştım. İlk kitabımı ise 2006’da yayınladım. Bugün her şeyin hızlandığı çağda şair kardeşlerim bu on altı yıllık bekleyişe bir rekor olarak bakıyorlar. Oysa siz ilk şiirinizi 1952’de Varlık dergisinde yayınladıktan sonra ilk kitabınız *Dön Güvercin Dön*’ü 33 yıl sonra 1985’te yayınladınız. (Görünen o ki bu konuda da elinize su dökemeyeceğim) Bu yıllar arasında hem İngiltere’de hem İstanbul’da hep şiir mahfillerinin, İkinci Yeni çekirdek ekibinin içinde olduğunuzu yani şiirden uzağa düşmediğinizi biliyoruz. Ne oldu da ilk kitabı bu kadar beklediniz? Arada doğmadan ölen kitaplar var mı?

İlk şiir kitabımı ilk şiirim Varlık dergisinden yayımlanmasından 33 yıl sonra yayımlanmasının gerçek nedeni bir çeşit utangaçlık ya da ürkeklik olabilir. Şiirle ilgilenmem oldukça erken başlamıştı. Daha ortaokuldayken şiiri ve öbür edebiyat türlerinin belli başlı temsilcilerini önemseyen

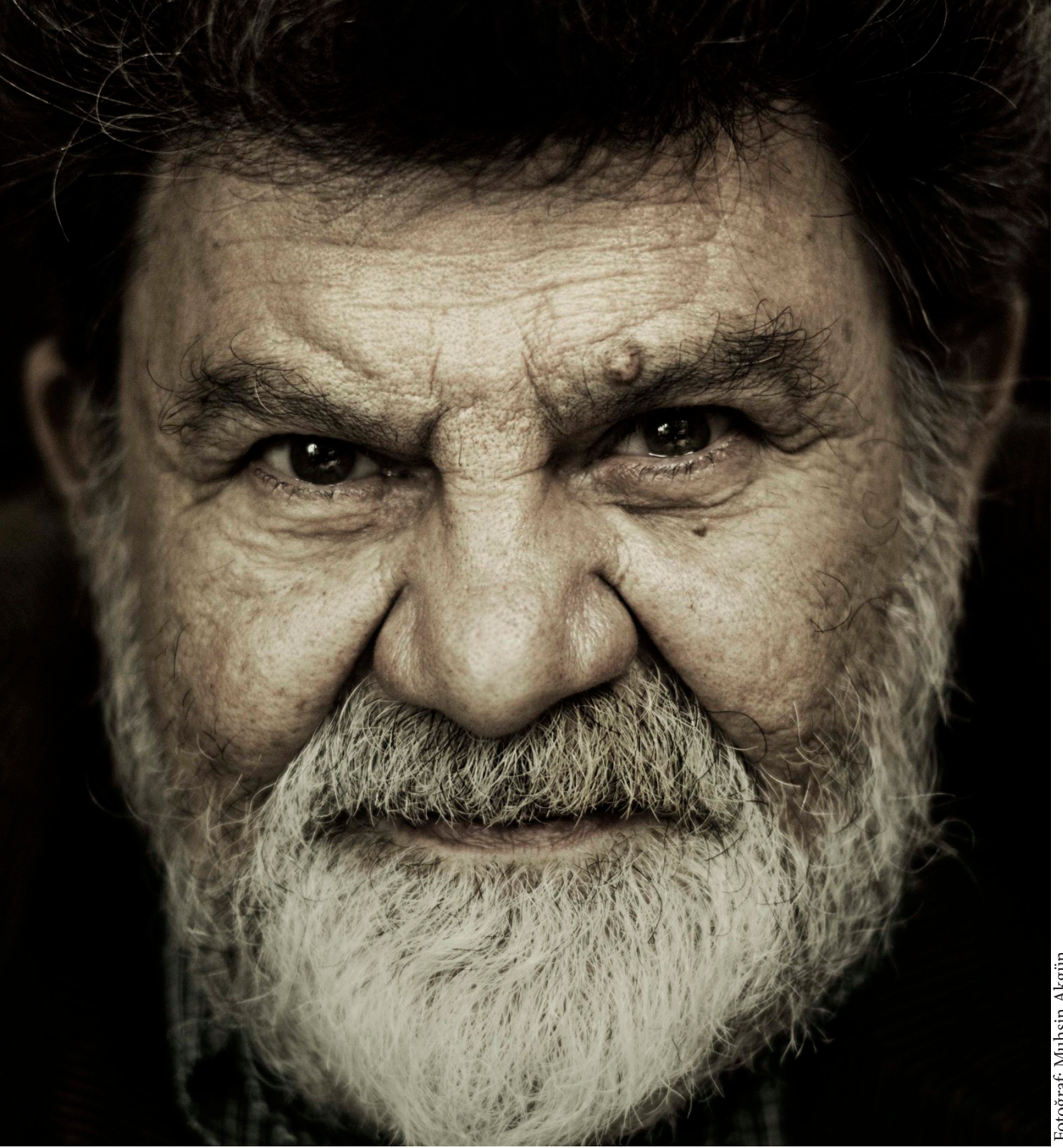
Türkçe öğretmenlerimizin çabasıyla Tevfik Fikret'in, Yahya Kemal'in, Ahmet Hâşim'in, Nâzım Hikmet'in ve halk ozanlarının şiirlerini okumaya başlamıştık. Varlık Yayınlarından çıkan 4 ciltlik Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri Antolojisi'ni orta 3'teyken almıştım ve oradan sevdiğim ve ezberlediğim birçok şiir hâlâ aklımda. Kaçırmadan izlediğim Yaprak dergisiyle Garip akımını (Orhan Veli'yi, Oktay Rifat'ı, Melih Cevdet Anday'ı) da o yıllarda severek okudum. Ve tabii bir de Necatigil'i o dönemde keşfetmiş olmam. Gene ortaokulda İngilizce derslerimizde ise Wordsworth'ün, Edgar Allan Poe'nun bazı şiirlerini ezberlemiş, Homeros'un Odissea'sının İngilizce çevirisini okumuştuk. Liseye geçince, dünya edebiyatının en önemli ustalarıyla tanışma fırsatını yakalamış olduk. O dönemde Türkiye'de şiir dünyasında yaşananları da daha yakından izleyebiliyordum. İngiltere'ye gidince, Cambridge Üni-

versitesi'nin İngiliz Edebiyatı Bölümü benim bu alandaki daha büyük zenginliklerle tanışmamı sağladı. Bu kaynaklardan yararlanarak lisedeyken başladığım çeviri çalışmalarım daha da hızlandı. Dedğiniz gibi, hem İngiltere'de, hem İstanbul'da şiir mahfillerinin ve benzer çevrelerin hep içindeydim. Bu bana her şeyden önce, çok değerli dostlar kazandırdı. Kendi halinde bir şair olarak sevdiğim birçok şairi Türkçeye çevirmeyi sürdürdüm. İktisat Fakültesi'nden şakacı bir arkadaşına ilk kitabımı gösterdiğimde, "Çevire çevire sen bu işi galiba öğrendin," demişti.

Türk Şiiri'nde alaylılık lehine çok belirgin bir mektepli-alaylı ayrımı olduğunu düşünüyorum. Dünyada şiir eğitimi gerek akademi gerekse özel atölyeler eliyle yürürken bizde artık neredeyse kaybolan usta çırac ilişkilerine, şiir mahfillerine dayanıyor. Siz hem Cambridge'de edebiyat eğitimi aldınız hem Türkiye'de sayısız üniversitede şiir, edebiyat, tiyatro dersleri verdiniz. Ayrıca Türk Şiir Tarihi'ndeki birçok mahfilin içinde yer aldınız. Şiir eğitiminde akademi ve mahfillerin kıyaslanması -böyle bir kıyaslama mümkünse tabii- konusunda neler söylemek istersiniz? Türk Akademisi Türk Şiiri'nin neresinde?

Bu konuda mektepli miyim, yoksa alaylı mıyım, kesin olarak bilmiyorum. Ben bu konunun hep iflah olmaz bir öğrencisi olarak gördüm kendimi. Okumam, tanımam gereken o kadar çok şair vardı ki, ben, deyim yerindeyse, bu büyük ailenin üvey saymayacağı bir oğlu olmaya çalışıyordum çaktırmadan. Lise son sınıftayken Bilge Karasu ve Vüsat O. Bener'le, onların aracılığıyla Seçilmiş Hikâyeler dergisi yazarlarıyla, Penguin Yayınları için İngilizce Türk Şiiri Antolojisine hazırlayan Nermin Menemencioglu'yla, gene o yıllarda Ankara'da olan Turgut Uyar, Can Yücel, İlhan Berk ve Ergin Günce gibi şairlerle tanıştım. İngiltere'ye gittiğimde, öğrenciliğim sırasında, 50'li yılların Anglo-Sakson dünyasının şiirinde söz sahibi olacak gençlerin arasında buldum kendimi. Bunların arasında Ted Hughes, Sylvia Plath gibi parlak isimler de vardı.

Şiirin akademideki yerinin her zaman ve her yerde değişik yoğunlukta olduğu söylenebilir. Birçok ülkede özellikle yeni üniversitelerde şiire daha yoğun bir ilgi olduğu kesin. En çok da "Karşılaştırmalı Edebiyat" programlarının benimsendiği üniversitelerde. Bizde de benzer bir durumdan söz edebiliriz. Şiire daha çok son 50 yıl içinde açılan üniversitelerde ağırlık verildiğini söylemek o kadar yanlış olmaz sanıyorum.

Fotoğraf: Muhsin Akgün

Mahfillere bu kadar değinmişken en önemli bulduğunuz edebiyat şiir mahfillerini biraz anlatabilir misiniz?

Türkiye'ye döndüğümde özellikle Memet Fuat'ın De Yayınevi Oktay Rifat, Melih Cevdet, Behçet Necatigil, Edip Cansever ve Cemal Süreya gibi dönemin ünlü şairlerinin uğrak yeri idi. Bir başka önemli mahfil de Sabahattin Eyuboglu'nun Bronz Sokak'taki evi. Pazar-tesi akşamları Sabahattin Bey'in dostlarına açık bir evdi burası. Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Mehmet Başaran'a,

saygın üniversite hocalarından Köy Enstitülerinin başarılı mezunlarından önemli sanatçı ve düşünürlerin bulunduğu bir meclis. Hasan Âli Yücel döneminin ünlü Tercüme Bürosunun sağ kalan üyeleri o yılların kutsal görevini bu evde sürdürür gibiydiler. Bir de A dergisi arkadaşlarımı anmam gerekiyor. Ülkü Tamer, Kemal Özer ve öbürleri.

A.S. Byatt, Cevat Çapan'ın Şiiri başlıklı yazısında "Cevat Çapan'ın şiirleri birçok açıdan paradoksaldır. Eski ve geleneksel izlenimi verirler, oysa modernizmle belirgin bir bağları vardır. Kökleri Türk hayatı ve edebiyatında olmasına karşın, aynı zamanda Avrupalıdır da. Hem kişiseldir hem de eski öykü ve masallara özgü kişisellikten-arınmışlık niteliğini taşır" diyor. Ben sizin şiirinizi paradoksal olmaktan çok bir denge şiiri olarak tanımlamayı tercih ediyorum. Güncel ile gelenekselin, batılı ile doğulunun, anlatımcı şiirle imgeci şiirin, gerçeklerle düşlerin, an ile anıların sarsılmaz dengesi. Bu denge aranıp bulunmuş, ulaşılmış bir denge midir yoksa hep sahip olduğunuz bir denge mi? Yoksa denge değil de A.S. Byatt'ın dediği gibi bir paradoks, şiirin şimşeginin anlık ışığında bir an için dengede görünen ve diğer anlarda çılgınca salınan bir sarkaç mıdır?

A. S. Byatt'ın benim şiirimi birçok açıdan paradoksal olarak tanımlamasını ben de o kadar yadırgamıyorum. Burada da geleneksel hayatla bağlarımızı yadsımadığımız gibi, Avrupalı olmaya çalışmaktan geri durmadığımızı da elbette gizleyemeyiz. Ama sizin benim şiirim bu özelliğini daha çok "güncel ile gelenekselin, doğulu ile batılının, anlatımcı şiirle imgeci şiirin, gerçeklerle düşlerin, an ile anıların sarsılmaz bir dengesi" olarak tanımlamanız daha çok hoşuma gidiyor. Hele "Yoksa bir denge değil de A.S. Byatt'ın dediği gibi bu paradoks, şiirin şimşeginin anlık ışığında bir an için dengede görünen ve diğer anlarda çılgınca salınan bir sarkaç" olabileceği düşüncesi benim için tehlikeli bir böbürlenme vesilesi bile olabilir şu karanlık günlerde.

İngiliz Amerikan Şiiri'nden, Yunan Şiiri'ne ve Japon Şiiri'ne tüm dünyadan şiir çevirileri yaptınız. Türk Şiiri dünya şiirinin neresinde duruyor? Çağdaş bir kimlik üretebildik mi? Türk Şiiri dünyada ne ölçüde temsil edilebiliyor?

Evet, İngiliz-Amerikan Şiiri'nden Yunan Şiiri'ne, Japon Şiiri'ne, Çin'den Peru'ya çevirdiğim şiirlerle çok günah işledim. Bu yanıtlar da bir çeşit günah çıkarma sayılabilir. Daha sonraki sorunuza gelince, Türk Şiiri dünya şiirinin Akdeniz'inde bir yerde duruyor bence. Toplum olarak belki de çağdaş bir kimlik üretip üretmediğimiz tartışılabilir ama. Türk Şiiri bence çağdaş bir kimlik üretmiştir. Dünyada gerektiği gibi temsil edilmiyor olsa da.

Şiir Çevir Denize At, demiştiniz, çeviri şiir balık mıdır, olta mı, yem mi, yoksa kâğıt bir gemi mi? Çevirip denize attığınız şiirlerin yolculuğunu takip edebildiniz mi? Çevirdiğiniz şiirlerin Türk Şiiri'ne nasıl bir etki yaptığını gözlemlediniz? Çevirdiğiniz şiirlerden yararlandınız mı ya da daha da genel olarak şiir çevirisinden şairliğiniz nasıl yararlanır?

"Şiir Çevir Denize At" derken eskilerin "İyilik yap denize at" sözünü düşünmüştüm elbette, Orhan Koçak'ın andığı gibi, "kötü günlerin iyimserliği"yle. İyi saatte olunlar iyilikten ne kadar anlıyorlarsa, şiirden de o kadar anlıyorlar demek. Gene de bu çevirilerin bazılarından yararlananlar oldu. Örneğin Oktay Rifat ve Melih Cevdet bunu bana kendileri söylediler. Daha gençlerden açık sözlü olanlar da etkilendiklerini gizlemediler. Çevire çevire şiir yazmayı öğrendiğime göre, bu çılgınlıktan ben de payımı almışımdır elbet.

Dünya ve ülkemiz geçtiğimiz yıl boyunca 65 yaşının üstündeki herkes için bir hapis haneye dönüştü. Bu zorunlu ev hapsi üretkenliğinizi etkiledi mi? Covid izolasyon günlerinizi 12 Mart sonrası Selimiye günlerinizle kıyaslarsanız neler söylemek istersiniz? Yeni şiirler yazdınız, çevirdiniz mi? Daha çok okuma fırsatınız oldu mu? Cevat Çapan'ın çalışma masasında, başucunda neler var?

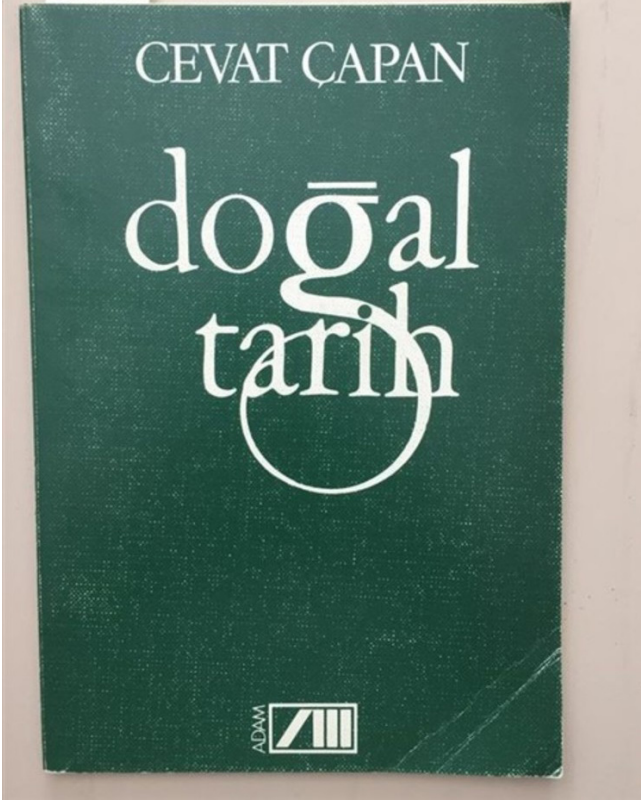
Doğrusu salgın denen bu bela bizi doğadan koparıp evlere tıkamış olsa da, dünyadaki milyonlarca insanla birlikte bizi her türlü özgürlükten uzaklaştıran öyle olumsuz koşullar altında yaşıyoruz ki, bunu 12 Mart ya da 12 Eylül karanlığıyla karşılaştırmanın bir anlamı olmayacağını sanıyorum. Kendi payıma yıllar boyunca karım, çocuklarım, dostlarım, öğrencilerim ve meslektaşlarımla öyle mutlu ve huzurlu bir hayat yaşadım ki, bu durumda yakınmak bana düşmez. Bizim işimiz hâlâ yazıp çizerek geçmişin ve bugünün karanlığını aydınlığa çevirmeyi sürdürmek.

DOĞAL TARİH'TE DOĞANIN GÖRÜNÜMÜ

Gökhan ARSLAN

Doğal Tarih (Adam Yayınları, 1989), Cevat Çapan'ın *Dön Güvercin Dön*'den sonra çıkardığı ikinci şiir kitabı ve şairin 1986 ile 1989 yılları arasında yazdığı şiirleri bir araya getiriyor. Kitabı, 1996 yılında, İzmir'in artık var olmayan kitapçılarının birinden almışım ve dört yıl sonra da İzmir Kitap Fuarı'nda Cevat Çapan'a imzalatmışım.

Doğal Tarih, üç bölümden oluşuyor: “Sesler, Sessizlikler”, “Sahne Açıklamaları” ve “Yaz Gelir”. Kitap “Oktay Rifat'ın anısına” ithaf edilmiş. Kendi adıma buna sevindiğimi belirtmeliyim. Çünkü Cevat Çapan denince aklıma ilk gelen isimlerden biri Oktay Rifat. Rifat ile Çapan arasında çok güçlü bir poetik bağ olduğuna inandım hep. Ana izleklerini, beslendikleri kaynakları, sözcük seçimlerini ve imge dünyalarını birbirine akraba olarak gördüm. Mesela bu ikilinin yanına bir isim daha eklemek zorunda kalsam hiç düşünmeden Gökçenur Ç.'yi yazar ve halkayı tamamlarım.

Cevat Çapan da tıpkı Oktay Rifat gibi bir Akdeniz şiiiri yazıyor. Onlara kendimce yakıştırdığım başlık sanırım bu: Akdeniz şiiiri. Ciddi anlamda şiiir okumaya başladığım ilk zamanlarda Çapan'ın şiiirinin, çevirdiği şairlerin şiiirlerine çok benzediğini düşünürdüm. Aynı anda bir Ritsos, Kavafis ya da Seferis şiiiri okuyormuş hissine kapılırdım. Fakat Çapan şiiirinin içine sızmayı denedikçe bunun benzerlikten çok ortak beslenmeye, ortak kültüre dair olduğunu fark ettim. Oktay Rifat'ı, bazı şiiirleriyle Anday'ı ve çağdaş Yunan şairlerini etkileyen neyse, aynı şey Çapan için de geçerliydi. Çapan'ın çıkış noktası, tıpkı diğerlerinininki gibi, kültürü, tarihi ve doğasıyla Akdeniz'di.

Doğal Tarih, isminden de anlaşılacağı gibi bir tarihi ve kültürü imliyor. Ama bu tarihin "doğal" sıfatıyla betimlenmesi kitabın içeriğine dair bir ipucu veriyor bize. Kendiliğinden oluşan ve öylece kalan bir tarih söz konusu. İnşa edilmemiş, müdahalede bulunulmamış, saflığını korumayı başarmış bir tarih. Bunun, bugün için ne kadar geçerli olduğu elbette tartışmaya açık. Ama Çapan'ın yapmaya çalıştığı başka bir şey var burada. Çapan, tarihin

ve kültürün doğal kalan yanlarıyla ilgileniyor daha çok. Doğallık denince de ister istemez aklımıza doğa kavramı geliyor. Doğa ve doğal sözcüklerinin aynı kökten geldiğini düşünürsek Çapan'ın vurgulamaya çalıştığı noktayı da daha iyi anlarız.

Farkındayım, doğa dediğimiz şey, özellikle de günümüz koşullarında, çok da doğal değil artık. Ama şiiirlerin yazıldığı tarihi, yani 80'li yılların ikinci yarısını hesap edersek doğanın bugüne oranla daha doğal olduğunu görebiliriz. Bundan da ziyade, doğa ne kadar tahrip edilirse edilsin kendini yenileme kudretine sahip. Ve doğayı ne ölçüde talan edersek edelim, doğanın illaki doğal kalmayı başardığı yerler olduğunu biliyoruz.

Çapan, kitabın ilk şiiirinin ilk dizelerinde "Hava, su, toprak ve ateş/ ve akşama doğru güneş" ("yeniden", s. 11) diyerek daha ilk baştan bize maddenin dört hâlini sunuyor. Böylelikle, o doğal, saf dediğimiz parçayı koyuyor önümüze. Ardından da maddenin bu dört halini, yaşamın ve insanın devamlılığını sağlayan en önemli unsurlardan biriyle, yani güneşle ilişkilendiriyor. Buradan hareketle, maddenin doğayla kucaklaşmasına tanık oluyoruz. Aynı şiiirin devamında su, deniz, balık ve çağlayan gibi kavramlarla da desteklenen bu anlayış, kitabın girişinden itibaren neyle karşı karşıya olduğumuzu duyuruyor bize.

Doğa denince aklımıza gelen belli başlı sözcükler var kuşkusuz: deniz, ağaç, mevsim, su, çiçek, hayvan, bahçe, orman, çöl, dağ, rüzgâr, taş, bulut, ot, nehir ve yağmur gibi. *Doğal Tarih*, doğaya ait bütün bu kavramları bünyesinde barındıran bir kitap. Ve bütün bu kavramlar 28 şiiirden mürekkep bu kitabın içinde çok sık geçiyor. Tüm bu sözcükleri bazen oldukları halleriyle, kendileri olarak görüyoruz. Bazen de kavramın kendisiyle değil ama onun çağrıştırdığı başka bir sözcükle. Mesela Çapan, bazı şiiirlerinde deniz sözcüğünü kullanmıyor ama şiiirde geçen iskele, kayık, balık, kıyı, yosun, kum ve yelken gibi sözcükler doğrudan denizi çağrıştırıyor bize. Kitabı doğa üzerinden okumaya kalktığımızda, en çok karşılaştığımız sözcüğün deniz olduğunu söyleyebiliriz rahatlıkla. Çapan'ı yukarıda ismini saydığım şairlerle birlikte "Akdeniz şiiiri"ne dâhil etmemin en büyük nedeni de bu. Çapan, her şeyden önce bir deniz, bir Akdeniz şiiiri yazıyor ve *Doğal Tarih* de bu vurgunun en güçlü olduğu kitaplarından biri.

Kitapta deniz kadar hatırı sayılır bir şekilde yer edinen kavramlardan biri de bitkiler. *Doğal Tarih*, otlardan çiçeklere, ağaçlardan meyvelere kadar o kadar farklı bir

çeşitlilik sunuyor ki kitabı okurken bir bitki müzesinde gezindiğimiz hissine kapılıyoruz. Asmalar, akşamsefaları, yosunlar, sakız ağaçları, sarmaşıklar, sardunyalar, karpuzlar, güller, zakkumlar, katırtırnakları, sararan otlar, tütünler, karanfiller, bağlar, çamlar, kekikler, sarısabırlar, ley-laklar, söğütler, zeytinlikler ve sazlıklar bu müzenin birer parçası. Bu sözcüklerden birinin geçtiği herhangi bir yerde, doğrudan o iklimin havasını solumuş gibi oluyoruz. Ayrıca çardak ya da orman gibi sözcüklerle de bitkinin ismini vermeden bitkiyi çağrıştıran bir yöntem izlemiş Çapan. Tıpkı deniz sözcüğünü anmadan denizi hatırlatması gibi. Seçilen sözcüklere/bitkilere baktığımızda da o iklimin Akdeniz iklimi olduğu gerçeği geliyor aklımıza. Sanki Oktay Rifat'ın *Çobanlı Şiirler*'inde gezinip duruyoruz.

Doğal Tarih, aynı zamanda hayvanların da arada bir görüldüğü bir kitap. Deniz ve bitkilerden sonra yapıtında onlara da hayli yer vermiş Çapan. Daha ilk şiirde karşımıza çıkan balığı, daha sonra başka şiirlerde de görüyoruz. Sadece balıklar değil elbette. Kırılğıçtan boğaya, güvercinden ata, keklikten ağustosböceğine ve yilandan aygıra kadar birçok hayvanla karşılaşılıyor satır aralarında. Ve karşılaştığımız bu hayvanlar, sürekli olarak doğanın içinde, yani kendi mekânlarında temsil ediliyorlar. Ayrıca Cevat Çapan birkaç yerde hayvanları birer gösterge olarak kullanıyor ve onları cansız varlıklarla ilişkilendiriyor. "Sakin Geç Kalma Erken Gel" (s. 16) şiirinde geçen "geyikli örtü" ibaresi ile "Sahne Açıklamaları" (s. 40) şiirinin beşinci parçasında geçen "Bozkırda kara bir yılın gibi/ süzülüyor tren," dizeleri bunun en güzel örneği. Aslında Cevat Çapan, metinlerde çok sık başvurduğumuz kişileştirme sanatını bambaşka bir noktaya taşıyor. Hayvanlara ait özellikleri cansız varlıklara yüklüyor. Böylelikle nesnelere bir kişilik kazandırmış oluyor.

Doğaya dair düşüncelerimizde genelde bu üç kavram; yani deniz, bitkiler ve hayvanlar canlanır. Elbette bunlarla sınırlandırılmaz doğa. Çapan da bunun farkında zaten. Doğayı bu üç kavramın etrafına sabitlemek yerine, onu bambaşka şeylerle birlikte düşünmemize de imkân veriyor. Bazen yağmur, sel ve kar gibi doğa olaylarıyla karşılaşıyoruz örneğin. Bazen de çakıl taşları ve kızgın kumlarla hemhal oluyoruz. Bahçelerden, tarlalardan, çöllerden, dağlardan ve yaylalardan geçiriyor bizi Çapan. Bir de mevsimler var tabii, doğayı zaman kavramıyla birleştiren, doğayı zamanın ayrılmaz bir parçası yapan. Kitabın üçün-

cü bölümünün ismi "Yaz Gelir". Sadece bölümün değil, bölümdeki şiirlerin adlarından da ("Yaz", "Güzel Yaz", "Uzak Yaz") anlaşılacağı gibi, yaz mevsiminin yoğun olarak hissedildiği bir bölüm burası. Zaten bu bölümde tercih edilmiş birçok sözcük (söğüt serinliği, ağustos böceği, kamaşan deniz, yazlık sinema, deniz kıyısı, yelken, zehirli yılan) yaz mevsimini yoğun bir şekilde duyumsatıyor.

Kitapta yaz'ın haricinde sonbahar/güz ve kış mevsimi de birkaç kez tekrarlanıyor. Fakat ilginç bir şekilde ilkbahar mevsimine doğrudan olarak hiç yer verilmemiş. Başta bu durum biraz yadırgatıcı gelse de sonradan fark ediyoruz ki ilkbahar *Doğal Tarih*'te adıyla değil, hissedilen varlığıyla yer alıyor. Renkler, ılık yağmurlar, açan çiçekler ve yeşeren otlarla birlikte aslında ilkbaharın da kitapta yoğun bir şekilde var olduğunu görüyoruz. Ama Çapan ilkbaharı bize adıyla duyurmak yerine, onun varlığını bizim tahayyül gücümüze bırakmış.

Doğal Tarih, doğadan yola çıkarak kültüre ve tarihe ışık tutan bir yapıt. Çapan'ın, "Sahne Açıklamaları" şiirinin üçüncü bölümünde "Gecenin içinde./ doğanın değil, tarihin karanlığında." dediği gibi, doğa, bu kitap boyunca tarihin karanlığını aydınlatmak için var. Bu noktadan baktığımızda, tarihin ve kültürün ancak sağlam bir doğa inancıyla inşa edilebileceğini görüyoruz. Bütün saflığıyla yanımızda duran doğa, tarihi aydınlatmamız ve kültürü korumamız için en büyük destekçimiz. Cevat Çapan sadece bu kitabıyla değil, bundan sonra gelen kitaplarıyla da doğanın yanında duran, doğaya hak ettiği değeri veren ve doğayla ilgili farkındalıklar yaratmaya çalışan bir şair. *Doğal Tarih*, Çapan şiirini ve onun poetikasını anlamak için çok iyi bir başlangıç noktası. Doğanın bu kadar hâkim olduğu bu şiirleri okuduktan sonra, bu kitabın neden Oktay Rifat'a adandığını da daha kolay anlıyoruz.

Bazen adına vurulup alırsız bir kitabı ama bu her zaman iyi sonuçlar doğuracak anlamına gelmeyebilir. Sadece adı güzel olan binlerce kitap var tarihimizde. Adına burun kıvrıp içeriğine hayran kaldığımız binlerce kitabın da olduğu gibi. Açıkçası adını çok sevip almıştım bu kitabı, henüz 17 yaşındayken. Ama hem adıyla hem de içeriğiyle beni büyüleyen kitaplardan biri olma özelliğini korudu yıllarca. Yine de belirtmeliyim. Bu kitabın ismi *Doğal Tarih* değil de "Doğa Tarihi" olsaydı, hiç şaşmazdım.

BAŞTAN YARATI: CEVAT ÇAPAN VE ÇEVİRİ

Abdullah EZİK

*“Aslı çevirisine sâdık değil.”
Jorge Luis Borges*

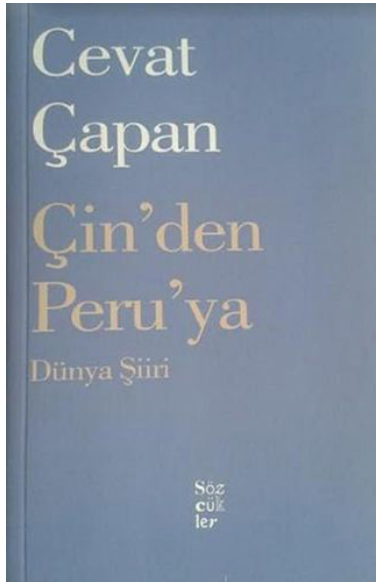
1960’lı yıllardan itibaren Türkiye’deki kültür ortamının şekillenmesinde önemli bir payı olan, şairliği ve eleştirmenliği kadar çevirileriyle de edebiyat ortamının çeşitlenmesini/renklenmesini sağlayan Cevat Çapan, neslinin en verimli ve çalışkan isimlerinden biri olarak oldukça özel bir yerde duruyor. Bugüne kadar Konstantinos Kavafis’ten Yorgo Seferis’e, W. B. Yeats’ten Sean O’Casey’e, Ezra Pound’dan Octavio Paz’a, Lawrence Durrell’den Federico Garcia Lorca’ya kadar birçok önemli ismi Türkçe’ye kazandıran Çapan, farklı dönemlerde farklı konu başlıklarıyla hazırladığı antolojilerle de gerek dünya gerekse Türk şiirini ne derece yakından takip ettiğini gözler önüne seriyor.

Bir edebiyatın şekillenmesindeki en önemli faktörlerden birisi şüphesiz yabancı dillerden yapılan çeviriler ve bu çeviriler aracılığıyla tanışılan yeni kültür, medeniyet ve dünyayı kavrama biçim-

leridir. Sokrat, Platon ve Aristo gibi eski Yunan felsefesinin büyük isimlerinin Arapçaya çevrilmesi bu kültür dairesini nasıl baştan aşağı değiştirmiş ve bambaşka bir seviyeye taşımışsa tarih boyunca bu tür büyük çeviri faaliyetleri toplulukları farklı şekillerde hareket etmeye itmiş, insanlara yeni ufuklar açmıştır. Özellikle Tanzimat döneminde Fransızca gibi Batı dillerinden Türkçeye yapılan çeviriler de tam bu noktada devreye girmiş, Türkiye'deki entelektüel kesimin yeni bir kültür dairesi ile tanışmasını sağlamış, toplumun Batı norm ve değerleriyle buluşmasında büyük bir rol oynamıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında sayısız roman, manzume ve tiyatro oyunu Türkçeye çevrildi; Victor Hugo, Gustave Flaubert, Jean-Jacques Rousseau, Émile Zola ve Honoré de Balzac gibi isimler bu sürecin ardından önce gazete ve dergilerde yayınlanan kısa makale ve çevirilerle, ardından da müstakil eserleriyle Türkiye'deki okurlarla buluşturuldu. Cumhuriyet döneminin en büyük çeviri faaliyeti ise şüphesiz Hasan Âli Yücel'in Maarif Vekili olmasıyla başladı; bu süreçte Arapça, Farsça, İngilizce, Rusça, Fransızca ve Almanca gibi birçok dünya dilinden felsefe, sosyoloji, edebiyat ve tarih alanındaki önemli eserler Türkçeye kazandırıldı. Türkiye'deki kültürel ortamın yeniden biçimlenip zenginleşmesinde büyük bir rol oynayan bu faaliyetler, Azra Erhat, Abdülbaki Gölpinarlı, Adalet Cimcoz, Sabahattin Eyuboğlu, Sabahattin Ali, Tahsin Yücel, Tomris Uyar, Kâmuran Şipal, Roza Hakmen, Sevin Okyay, Fatih Özgüven ve Murat Belge gibi kendileri de yazar/şair/entelektüel olan isimlerin çalışmalarıyla sınırlarını giderek genişletti, ortaya büyük bir miras çıkardı. Dolayısıyla çevirinin inkâr edilemez gücü, bugün dahi okurları peşinden sürükleyen en önemli konulardan birisi olarak değerlendirilebilir. Şiir çevirisi denince akla ilk gelen entelektüellerden birisi olan Cevat Çapan da birçok açıdan

ÇAĞDAŞ YUNAN ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

CEVAT ÇAPAN
ÇAĞDAŞ
YUNAN ŞİİRİ
ANTOLOJİSİ

kendisine münhasır özel bir kişilik olarak Orhan Veli, Can Yücel, Ülkü Tamer, Enis Akın, Ataol Behramoğlu ve İsmet Özel ile birlikte bu konuda başı çeken isimlerden birisi olarak ön plana çıktı. Şiirleri, denemeleri ve eleştirileri üzerinden kendisi hakkında birçok şey söyleyebileceğimiz Çapan, çevirileri ile de onurlandırılmayı sonuna kadar hak eden özel bir düşünce insanı.

Cevat Çapan'ın çevirileri ve hazırladığı antolojiler ağırlıklı olarak Amerikan, İngiliz ve Yunan edebiyatı etrafında şekilleniyor. Söz konusu çalışmalar bu dil ve edebiyatları daha yakından tanımak için okura eşsiz bir imkân sunarken bir şair olarak Çapan'ın eğilim ve ilgi alanlarını da farklı açılardan ön plana çıkarıyor.

Kendisi de önemli bir şair olan Çapan, bu eserlerde hem kendi şiir/estetik anlayışına dair ipuçları verirken hem de Türkiye'deki okurları çağdaş yazar/şairlerle buluşturuyor; farklı coğrafyalarda yaşayan milyonlarca insanı bu vesileyle bir araya getiriyor. Bu noktada *Çağdaş Yunan Şiiri Antolojisi* (1982), *Çağdaş İngiliz Şiiri Antolojisi* (1985) ve *Çağdaş Amerikan Şiiri Antolojisi* (1988) 1980'li yılların edebiyat ortamına sunulan en değerli hazinelerden biri olurken bugün hâlâ aynı ilgi ve coşkuyla okunması, Çapan'ın ne derece kıymetli bir iş yaptığını da gözler önüne seriyor. Çapan'ın özellikle Yunancadan yaptığı çeviriler, birbiri için kimi zaman "öteki" kimi zamansa "komşu" olan bu iki toplumu/medeniyeti yeniden buluşturuyor, çağdaş Yunan şiirinin Türkiye'de daha iyi tanınmasında büyük bir görev üstleniyor. Bu noktada Yorgo Seferis ve Konstantin Kavafis gibi isimler ise daha farklı anlamlar ifade ediyor.

1863 İskenderiye doğumlu Konstantinos Kavafis ile 1900 Urla doğumlu Yorgo Seferis, çağdaş Yunan şiirinin teşekkül etmesinde oynadıkları rol kadar Türkiye ile Yunanistan arasında gidip gelen yaşamlarıyla da oldukça özel bir yerde duran tarihi kişilikler olarak dikkat çekiyor. İskenderiye'de doğup büyüyen, gençliğinin büyük çoğunluğunu

İngiltere'den Yunanistan'a kadar birçok farklı ülkeyi ziyaret ederek geçiren ve son nefesini yine doğup büyüdüğü topraklarda veren Kavafis, 1882-1885 yılları arasında ise Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'da bulundu, çok kültürlü bir şehir ve kültür ile iç içe geçti. Bu süre zarfında Bizans ve Helen kültürüyle yakından ilgilenen şair, aynı dönemde "Demotiki" olarak da bilinen; Yunanistan, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'de konuşulan halk diliyle tanıştı. Bu önemli tanışıklıklar Kavafis'in şiirini derinden etkilerken onun tarihsel hafızasında da yeni düşüncelerin/ufukların belirmesini sağladı. Bütün şiirlerine ancak ölümünden onlarca yıl sonra, 1960'larda erişebildiğimiz Kavafis, "yaşlılığın şairi" olarak tanınırken zorlu yaşamının izlerini ve onca yıl boyunca incelediği tarihsel hafızayı da böylelikle şiirlerine taşıdı.

1900 yılında Urla, İzmir'de doğan ve 14 yaşına kadar bu topraklarda Yorgo Seferis ve ailesi, Birinci Cihan Harbi'nin patlak vermesiyle ülkeyi terk etmek zorunda kaldı ve Atina'ya yerleşti. Çocukluğunun bu özel ve kutsal mekânını ardına dahi bakamadan terk etmek zorunda kalan Seferis, bu acı hatırayı kendi içerisinde yaşamı boyunca taşıdı. Daha sonraki yıllarda demokrat olan ve çeşitli görevlerle Ankara'da da bulunan şair, vakit buldukça İzmir'i, baba ocağını ziyaret etmekten de geri durmadı. Bu ziyaretlerin kendisi için ne derece sarsıcı ve özel olduğunu *Günlükler*'inde açıkça dile getiren şair, ilk gençlik döneminin bu nedenle oldukça sancılı geçtiğini de belirtir. Evin insan hafızasında tuttuğu yer ve bu yerin bilinçaltında kendisine bulduğu karşılık böylece gün yüzüne çıkar. Çocukluğunun o kutsal mekânını terk edip evinden ayrılan ve onca yıl sonra çocukluk hatıralarıyla birlikte yeniden "eve dönen", en azından "evi ziyaret etmek" için Urla'ya uğrayan Seferis, o hüzün kaynağı mâbedi bir harabeye dönüşmüş, terk edilmiş ve insanlardan onca uzak bir hâlde bulur. Şairin günlüğünde büyük bir hüzünle resmettiği bu yeniden karşılaşma, yılların insanları kadar mekânları ve mekânlar üzerinden yine insanları nasıl dönüştürdüğünü de gözler önüne serer (Seferis, 2016: 257-258).

Kavafis'ten yüz şiir Başka bir deniz bulamazsın.

Çeviren: Cevat Çapan

Söz
cük
ler

Gerek Kavafis gerekse Seferis, Türkiye'de tanınan ve farklı isimler tarafından çevrilen şairler; ancak bu konuda Cevat Çapan tarafından yapılan çevirileri farklı kılan özel bir durum söz konusu: Çapan, söz konusu şairleri çevirirken onların deneme, eleştiri ve günlüklerini de işin içerisine dâhil ediyor ve bu sayede Türkiye'deki okurlara daha geniş bir perspektif sunmayı ihmal etmiyor. Şiirin sadece şiirden ibaret olmadığını hatırlatan bu eserler, Kavafis ve Seferis'in hayatındaki önemli kırılmaların ve onların Türkiye ile olan bağlarının da daha iyi anlaşılmasını sağlıyor. *Üç Kırmızı Güvercin*'de (Sözcükler, 2016) Yorgo Seferis'in farklı kitaplarından derlenen şiir ve denemelerine yer veren Çapan, kitaba Seferis'in fotoğraflarıyla birlikte "Günlük: Öteki Dünya" başlığı altında güncesinden de çeşitli bölümler

ilave ediyor. Çapan, "Önsöz"de Seferis'in Türkiye ile olan gönül bağına işaret ederken şairin kişisel yaşamına dair çeşitli anekdotları da okurlarla paylaşıyor. Dolayısıyla Seferis'e dair birçok önemli bilgiyi bir araya getiren *Üç Kırmızı Güvercin*, çağdaş Yunan şiiri ve bu şiirin nasıl doğduğunu anlamak/yakından tanımak isteyenler için de büyük bir değer taşıyor.

Konstantinos Kavafis'in kitaplarından derlediği şiirleri *Kavafis'ten Yüz Şiir: Başka Bir Deniz Bulamazsın* (Sözcükler, 2017) başlığı altında bir araya getiren Cevat Çapan, şairin 1911-1931 yılları arasında yayınlanan eserlerine toplu bir bakış atma imkânı sağlıyor. Şairin ölümünün ardından bulunan şiirlerini de içeren çalışma, Kavafis'in ve benimsediği şiir anlayışının zamanla nasıl biçimlendiğini de farklı perspektiflerden gözler önüne seriyor. Şiirlerinin büyük çoğunluğunu kırklı yaşlarında yazan Kavafis, neden "yaşlılığın şairi" olarak anıldığını bu şiirlerinde açıkça ortaya koyarken her yaştan okuyucuya seslenmeyi de ihmal etmiyor. Eski devir şairlerinden çok daha farklı bir üslup ve dille yaşamın iniş çıkışlarını irdeleyen Kavafis, hayatımız boyunca nasıl bir köşeden ötekine savrulduğumuzu da kendi bilgeliğiyle yorumluyor.

Kavafis'ten Yüz Şiir: Başka Bir Deniz Bulamazsın için

getiriyor. İskenderiye'den Paris'e uzanan yaşamında birçok farklı şehrin havasını soluyan Kavafis, kendi yaşantısının izlerini şiirine taşıırken edebî kariyerinin başında benimsediği romantik tavrı da zamanla terk etmiş, sesini olgunluk döneminde bulmuştur. Yazdığı şiirlerin büyük çoğunluğunu yırtıp atan Kavafis, ancak 154 şiirini yayınlanmaya değer bulmuştur. Oldukça titiz bir isim olan şair, bu tavrı ile kendisine oldukça saygın bir yer edinirken şiirine taşıdığı Helenistik, Roma ve Bizans döneminin ünlü kişiliklerini de eserlerinde âdetâ diriltmiş, onları farklı açılardan ele almıştır. Yaşamının büyük çoğunluğunu Mısır'da geçiren Kavafis'in büyük bir değer atfettiği bu Yunan büyükleri ve onlar etrafına ördüğü tarihsel süreç, onun kendisine özel bir dünya yarattığını ve bu dünyada mazi ile nasıl iç içe geçilebileceğini Türkiye'deki okura bir kez daha hatırlatıyor.

Cevat Çapan'ın Türkçeye kazandırdığı ve dünya şiirine toplu bir bakış atma şansı sunan bir diğer önemli eseri ise şüphesiz *Çin'den Peru'ya Dünya Şiiri*'dir (Sözcükler, 2018). İlk baskısı 1966 yılında yapılan eser, dünya şiiri üzerine hazırlanmış en kıymetli antolojilerden biri olarak hâlâ okurlarla buluşmaya devam ediyor. İçerisinde, Anakreon, Rufinus, Bizanslı Antiphilos, Matsuo Başo, Kobayashi Issa, Gustavo Adolfo Becquer, Osip Mandelştam,

kaleme aldığı "Önsöz"de önemli Yunan yazarlardan Vasil Vasilikos'la gerçekleştirdiği bir diyaloga; Seferis, Ritsos ve Kavafis arasında "en büyük" ismin kim olduğuna dair giriştiği bir konuşmaya atıfta bulunan Cevat Çapan, Yunanistan'ın en büyük şairi olarak Kavafis'in kabul edildiğini (en azından Vasili-

Attila Jozsef ve Cesar Vallejo gibi alışık olmadığımız nice ismi barındıran antoloji, farklı dünyaların şiir atlasını Türkiye'ye getirerek birçok şairin/okurun ufkunun genişlemesine de katkı sunmayı sürdürüyor. Ezra Pound, E. E. Cummins, Octavio Paz, William Butler Yeats, Cesare Pavase ve Federico Garcia Lorca gibi usta isimlerin önemli şiirlerini de içerisinde barındıran eser, Çapan'ın ilgi duyduğu konuları ve ön plana çıkarmak istediği isimleri tanımamıza fırsat veriyor.

Çağdaş Türk şiirinin/yazınının gelişiminde eleştirileri, şiirleri, hazırladığı antolojiler ve gerçekleştirdiği çevirilerle önemli bir payı bulunan Cevat Çapan, bugün sahip olduğumuz kültürel zenginliğin en kıymetli hazırlayıcılarından birisi olarak özel bir teşekkürü hak ediyor. Can Yücel'in de dediği gibi, "Çeviri denen uğraş başka dilde yeniden yaratmak, yeniden patlatmaktır," ve Çapan bugüne kadar giriştiği işlerle birçok eseri Türkçede yeniden yaratmış, kendi elleriyle yeniden biçimlendirmişti.

Kaynaklar:

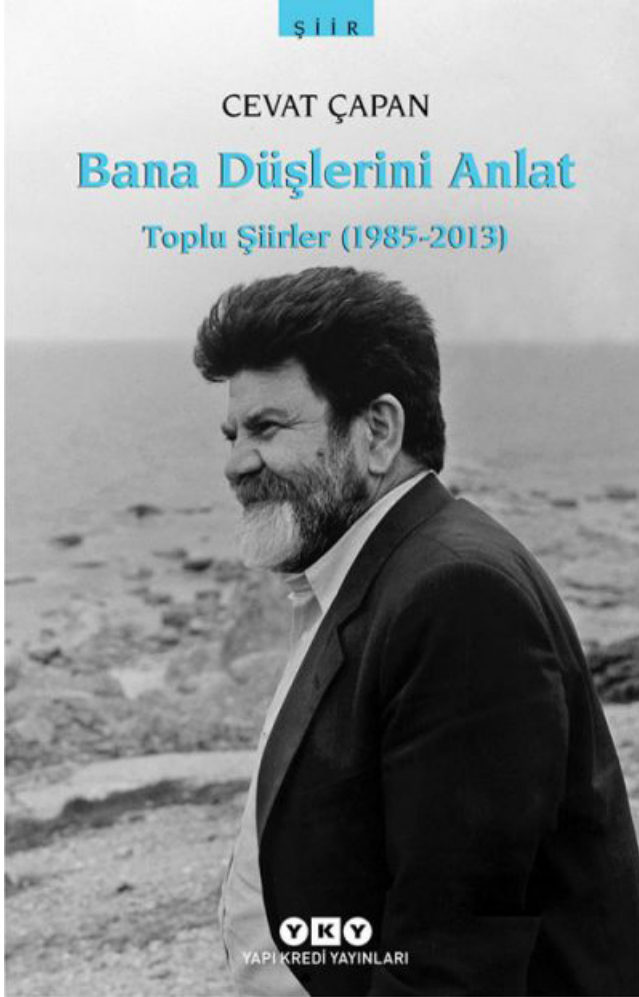
- Çapan, C. (2019). *Çağdaş Yunan Şiiri Antolojisi*. Kırmızı Kedi: İstanbul.
- Çapan, C. (2018). *Çin'den Peru'ya Dünya Şiiri*. Sözcükler: İstanbul.
- Kavafis, K. (Çev. Cevat Çapan), (2017). *Kavafis'ten Yüz Şiir: Başka Bir Deniz Bulamazsın*. Sözcükler: İstanbul.
- Seferis, Y. (Çev. Cevat Çapan), (2015). *Üç Kırmızı Güvercin: Şiirler, Denemeler*. Sözcükler: İstanbul.

CEVAT ÇAPAN'IN ŞİİRİNDE EROTİK AŞKIN TEMELİ ÜZERİNE BİR DENEME

Ersun ÇIPLAK

Bir şiiri okurken şairin hayatını ne olursa olsun dışarda mı bırakmak gerekir? Pek çok şairin hayat hikâyesini bilmek mümkün olmadığı için sadece şiire odaklanmak belki de en doğrusu. Ama ya şairin kim olduğu tamamen veya kısmen biliniyorsa? Çoğunlukla bunun sonucu olumlu olur. Öyle şairler var ki hayat hikâyelerini bilmek onların yazdığı şiirlere farklı lezzet katar. Açıkçası okurun buna yönelik ilgisini edebi röntgencilik olarak adlandırmak doğru olmaz. Kaldı ki şiirin lezzeti artıyorsa öyle adlandırılabilir bile bunun ne zararı var?

Cevat Çapan, bu kategoride değerlendirilebilecek şairlerden biri. Turgay Fişekçi, Çapan'ın hayat hikâyesine de değindiği bir yazısında bu hususu şu şekilde ifade etmiştir: “Bir şairi şair yapan etkenleri ya da mutlu rastlantıları hep düşünmüşümdür. Sözgelimi Nâzım Hikmet'i Nâzım Hikmet yapan ne çok etken vardır. Mevlevî şairi dedesinden, ressam annesine, Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan Sovyet devrimine saymakla tükenmeyecek etkenler. Cevat Çapan'ın yaşamına baktığınızda da, onu şair eden yollarda nice zengin yaşam birikimi olduğunu kolaylıkla görebilirsiniz.”¹ Fişekçi'nin yazısında daha pek çok ayrıntı var, ancak bunlar arasında en dikkat çekici olanı Çapan'ın anne tarafından trajik, baba tara-

findan da dramatik bir kültürel mirasa sahip olduğunun altını çizmesi. Çapan'ın annesi Giritli bir mübadil, babası ise 1900'lerin başında bazı Osmanlı Ermenileriyle birlikte Amerika hayaliyle kıtalararası yolculuğa çıkıp Küba'ya ulaştıktan sonra, orada karar kılarak fabrika kuran ve ekonomik açıdan başarıya ulaşan bir maceraperest.² Elbette tüm bunların Turgay Fişekçi'nin ifadelerine bakılırsa, Çapan'ın yazımsal sürecini etkilemesi hiç de şaşırtıcı değil. Nitekim Çapan'ın şu dizeleri Fişekçi'yi destekler nitelikte:

Herkes anılarını yazar.
Kimi kan damlayan kalemiyle,
Kimi gözyaşlarını kurutarak.³

Doğrusu Çapan'ın birçok şiirinde hem annesinin trajedisine hem de babasının dramatik macerasına ilişkin birçok veriyle karşılaşmak mümkün. Örneğin şair, "Değişmeyen"de⁴ babasının, "Girit'ten Bir Mübadil"de⁵ ise annesinin ve anne tarafından dedesinin gurbet ve hasret duygusu dolayımında maceralarına yer vermiştir. Bununla birlikte Çapan'ın bu şiirlerinin kusursuz olduğunu söylemek abartılı olur; özellikle de nispeten erken tarihte yazdığı şiirlere bakıldığında. Ama bu tespit, Çapan'ın erken tarihli şiirlerinin topyekün dikkate değer olmadığı ve bir kenara bırakılması gerektiği anlamına gelmiyor. Asıl önemli olan, onun şiirlerinin, başta da söylediğim gibi zamanla daha lezzetli hale gelmesi. Örnek olarak şu şiire bakılabilir:

Sakın Geç Kalma Erken Gel

Usulca gir kapıdan, zile basma.
Hiç telaşlanma ben daha dönmemişsem.
Yoldayımdır, nerdeyse yokuşun dibinde,
Suların kararmasını bekliyorumdur,
Tuğla harmanlarından gelen yanık havanın
Bahçedeki akşamsefalarına sinmesini.
Güç bela dizginliyorumdur içimde
Dört nala sana koşan küheylanları.

Bütün gün kâğıttan dağlar arasındaydım,
Nabzım ileri giden bir saat gibi işledi durdu.
Dilekçeler, kararlar, tozlu makbuzlar:
Hep adını okudum silinmiş satırlarda.
Pencerede kuleler, minareler, kirli gök.
Durmadan kuşlar uçuştu bir bacadan.
Rüzgâra karışan saçlarını gördüm
Bulutlu aynalarda.

Balkonun kapısını aç, su ver saksıdaki çiçeğe.
Geyikli örtüyü ser masaya, dinlen biraz.
Sessizlik şaşırtmasın seni, ürkütmesin.
Ben içindeyimdir o alaca sessizliğin.
Şehrin gürültüsü dolacak az sonra odaya,
Karanlık bir yankıya dönüşecek karşı dağlarda.⁶

Bu şiirde bazı kelime fazlalıkları dikkati çekmesine rağmen bu aksaklığın şiirin şiir olma mahiyetini yok ettiği iddia edilemez. Bilakis şiirdeki samimiyetin, okurda

uyandırılması amaçlanan duyguyu uyandırmakta başarılı olduğunu söylemekte yarar var. Daha sonraki şiirlerinde ise çok daha titiz davranmıştır Çapan; ayrıca yalnızca biçimde değil, içerikte de değişim söz konusu. İlk şiirlerinde bile dikkat çeken geçmişe özlem, nostalji, mübadil çocuğu olmak ve gurbette yaşamının yarattığı haleti ruhiyeye zamanla varoluşun geçiciliğine yönelik bilinç de eklenmiştir. Hepsinden önemlisi de en baştan beri dikkati çeken lirizmin zarafeti... Antonia Susan Byatt'a⁷ göre, sözü ustalıklı bir yaklaşımla lirizmin potasında harmanlamak epeyce güçtür. Çapan ise tam olarak bunu başarmıştır. Değil mi ki bir şairi en çok zorlayan konu, şiiri yalın düşünmek, şairanelikten medet ummadan günlük dile yaslanmak, ağdalı anlatımdan uzak durmak... "Sakin Geç Kalma Erken Gel" buna bir örnek. Ancak Çapan'ın sonraki bazı şiirleri, aynı zamanda belli yaşları bekleyen şiirler yazdığının işareti olması açısından da önemli. "Başka Yerler Başka Düşler"e bu açıdan da bakılabilir:

Başka Yerler Başka Düşler

Bir dağdan iner gibi yavaşça
atını bağlayıp avludaki asmaya
odaya sessizce giren bir düştü babam.

Ben denize bakardım yarı uyanık
annemi çocukluğunda iskelede bırakıp
uzaklaşan gemiye.

Başka yerlerde, başka düşler canlanırdı,
ağaran ufukta sabahın ilk karaltıları,
sesler duyulurdu uzaktan karşı yamaçta.

Yapayalnız yürür gibi uçsuz bucaksız ovada
nasıl bir araya geldiklerini düşünürdüm
apayrı insanların, susarak yaşadıklarını yıllarca.

Gün, uzayan gün. Bitmeyen yol. Yakıcı güneş.
Bir baş dönmesi yalnızca yaprak kıvıldamayan bozkırda,
bir rüzgâr özlemi, bir toprak kokusu
yağmurdan sonra tükenen soluğumda.

Gecenin karanlığı inmeden
sulara, uzak sulara.⁸

Bu şiir okunduğunda Behçet Necatigil'in 1964'te yayımlanan "Açık" başlıklı şiirinde yer alan "Çünkü asıl şiirler bekler bazı yaşları"⁹ dizesinin akla gelmesinde şaşılacak bir taraf olmasa gerek. Hemen hemen bütün şairler açısından dikkate değer bir söz bu aslında ve geçerliliği özellikle de bir şairin toplu şiirleri baştan sona okunduğunda desteklenir. Daima olumlu anlamda değil tabii. Zamanla bazı şairler irtifa kaybeder çünkü, bazılarıysa *Bana Düşlerini Anlat'ta*¹⁰ olduğu gibi daha da yetkin şiirler yazmaya başlar. Çapan sonrasında sırasıyla *Ara Sıcak*¹¹, *Su Sesi*¹², *Son Duraktan Bir Önce*¹³ ve *Bir Başka Coğrafyadan*'la¹⁴ bu doğrultuda devam etmiştir.

Şu ana dek gönderme yapılan her iki şiirin de anlatıya sahip olmak gibi dikkat çekici bir ortak yönü var. "Başka Yerler Başka Düşler" in anlatısı, "Sakin Geç Kalma Erken Gel" in anlatısına nazaran eksiltili ama yine de net ve anlaşılır. Odaya giren baba, uyuyamayan çocuk (şiirin personası), bir de anne. Baba o anki somutluğuyla, anne ise çok geride kalmış deneyimi dolayımında şiire girmiştir. Baba bir düş gibi hem odaya girer hem de çocuğun zihnine; anneyi ise uyku mahmurluğuyla da olsa bizzat çocuğun kendisi, bu kıyıya bırakan gemiye bakarak zihnine çağırır. Bu nedenle şiirin anlam yapısını oluşturan hikâyede annenin somut olarak bulunduğu söylenemez. Aktarılmıştır sadece, onun yaşadığına dair tek belirtir şiirin personasının ifadeleri. İlk şiirde de şiirin personası net, ama bu sefer de seslenilen kişi yok ortada, daha doğrusu soyut. Anlatının yalın olmasının nedeni şiirin hitap tarzında ilerlemesi. Fakat bu şiirin yüzey yapısı. Dolayısıyla gerek annenin gerekse sevgilinin yokluğu bu şiirlerin tekrar okunmasını gerektirdiği için şiiri bitirir bitirmez sayfayı çevirip diğer şiire geçmek, derin yapıyı anlamak açısından yapılması gereken en son şey.

Anne somut olarak ortada yoksa da yansımalarıyla "Başka Yerler Başka Düşler" deki anlatının tamamını belirler; babanın yokluğuysa hem annenin yokluğuna hem de "bir düştü" söz öbeğiyle ortaya konan şahitliğe bağlı. Yani şiir sadece çocuğun belleğinde ürettiklerinden ibaret. Bu açıdan şiirin örüntüsü doğal olarak odipal üçlüyü akla getiriyor. Ama çocuğun odipal üçlüye dair bu deneyimini yaşamının akılcı düzleminde değil de "bir düştü", "yarı uyanık" ve "başka düşler" söz öbeklerini birer gösterge kabul ederek uyku arifesine dair, önbilincin etkili olduğu bir deneyim olarak anlamlandırmak kaydıyla. Neden akılcı düzlem değil de düş ve düş arifesi? Anlatımdan ötürü

çocuğun konumu ne tam olarak düş ne tam olarak uyanıklık olarak belirlenebiliyor. Buna ilişkin bir emare yok elde. Dahası, şiirdeki “gibi” kelimesinin iki kez kullanılması okuru sürekli muallakta bırakıyor. Ayrıca manzaraların çevresel şartlar nedeniyle duyu organlarının ilettiği sağlam duyumlara dayalı algılar dolayımında betimlenmemiş olması da okuru netlikten uzak tutuyor. Ama “Sakın Geç Kalma Erken Gel”e bakıldığında bahse konu şiirdeki belirsizliğin erotik sevgi nesnesine duyulan “arzu” kaynaklı olduğu ileri sürülebilir O halde nasıl çözülecek yüzey yapı ile derin yapı arasındaki ilişki:

Güç bela dizginliyorumdur içimde
Dört nala sana koşan küheylanları.

Daha öncesinde şuna dikkat etmek yararlı olabilir: Bir çocuk düş gibi inen babayı anlattıktan sonra neden bir zamanlar kıyıda bırakılan mübadil annesini (bu husus başka şiirlerinde de geçer) düşünür? Elbette bunu şiirin daha sonraki üçlükleriyle anlamlandırabilmek mümkün. Önce uzaktan gelen sesler, ardından bir arada olmalarına rağmen susarak yaşayan, belki de ürettikleri ortak bir anlamı bile paylaşmadan ömürleri geçen insanlar (Buraya dikkat). Ama dörtlük ve ardından gelen ikiliğin büyüüne kapılıp durulmazsa şiirin daha önceki kısımlarının anlamını gözden kaçırılabilir. Doğru ya şair; babasını, annesini, karşı yamaçtaki sesleri ve bu seslerin sahibi olan nedensiz bir araya gelmiş insanları keyiften mi bir araya getirdi? Tabii ki hayır. Daha da önemlisi, şair gerçekten bu soruya cevap verememiş olsa “Sakın Geç Kalma Erken Gel”i yazar mıydı? Ya da insanlar bir nedene bağlı olarak birbirini sevsen ve bir araya gelse bu şiir ortaya çıkar mıydı?

“Başka Yerler Başka Düşler”de anne ve babanın nasıl ve neden bir araya geldiğine yönelik karmaşa, “Sakın Geç Kalma Erken Gel”deki şiir personası ile beklediği kişinin nasıl bir araya geldiği açıklansaydı belki çözüme kavuşturulabilirdi. Ancak “Başka Yerler Başka Düşler”deki anne-baba ve çocuğun bir araya gelmesi, apayrı insanların bir araya gelmesine yönelik şaşkınlıkla anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte ortada bir gerçeklik var: Bir arada olmak esas. “Başka Yerler Başka Düşler”in odipal üçlüsünün yerine, “Sakın Geç Kalma Erken Gel”de erotik ilişki geçmiştir. Dolayısıyla bu iki şiiri de odipal üçlü ekleninde anlamlandırmanın yararlı olacağı düşünülebilir.

Yine Cevat Çapan’ın yaşam öyküsünü yansıtan “Tekne Kazıntısı” başlıklı şiir bu denklemin düğüm noktası olarak kabul edilebilir mi:

Tekne Kazıntısı

Babam iki tek atınca,
“Hadi seni karpuzlara götürüyüm,” derdi.
(Karpuzlar Gebze’de oturan kızlardı.)
Annem kızarır, kızar,
“Bey, çocuk daha küçük,” diye çıkışır,
Mutfağa gider ağlardı.
Babam karpuzdan anlardı.¹⁵

Annenin kızarması ve kızması, ama aynı zamanda çocuğun küçük olduğunu ileri sürerek babanın egemen söylemine istemeden ortak olması. Kendine rağmen, ağlamak pahasına... Bu noktadan hareketle “Başka Yerler Başka Düşler”deki odipal üçlünün birbiriyle ilişkisini yüceltme, tepki oluşumu ve idealleştirme kavramlarını devreye sokmadan anlayabilmek mümkün değil. Çocuk, narsistik “sevgi nesnesi”ne yönelik ilgisini yükleyen dürtü engelle, yani babanın yasasıyla karşılaştığı zaman dürtüyü bastırır. Bu da annenin yüceltilmesine ve böylece dürtünün kendine farklı çıkış yolu aramasına yol açar. Ancak bu süreç çocuğun narsistik sevgi nesnesine ilgisinin ebediyen bittiği anlamına gelmez. Ketleme nedeniyle babaya duyduğu öfke, tam da baba, kendisinin sahip olamadığı narsistik sevgi nesnesine sahip olduğu için haset ve kıskançlık duygusu yarattığı kadar gıpta duygusu da yaratır. Bunun sonucunda çocuk baba gibi olmak ister, onu idealleştirir. Aynı zamanda onunla özdeşim kurarak benzer roller sergilemeye başlar. “Tekne Kazıntısı” bu gıpta duygusunu açığa vurur.

Sonuçta şiir personası, erişemeyeceği narsistik sevgi nesnesini, ona benzer özellikler sergileyen ama aynı zamanda yasaya çarpmayan sevgi nesneleriyle telafi etmeye çalışır. Bundan sonrası çok daha önemli: Bu telafi nesnesi tam da bu sürecin sonucu olarak “ben libido”nun yönlendirildiği sevgi nesnesi haline gelir. Özne kendini değersizleştirmek pahasına sevgi nesnesini ulaşılmaz görür. Dolayısıyla bundan sonrası için ortaya kategorik olarak şu sonuçlar çıkar: (1) sevgi nesnesi kıymetsizleşir ve özne ondan libido yatırımı çeker, yani ilişki biter, (2) sevgi nesnesi ölüm ya da başka bir nedenle yitirilir, böylece

özne yas duygusu yaşar, (3) sevgi nesnesi özneyi aşağılar ve özne narsisizmi yara aldığı için melankoli yaşar. Ayrıca (4) öznenin bu yarayla uzlaşmadığı için sevgi nesnesinin varlığına kastetmesi vardır ki bu farklı bir incelemeyi gerektirdiği için bu yazının kapsamı dışında. Son olarak da (5) ilişki bu düzeyde sürer. İlk sonuç için Nâzım Hikmet'in "Bence artık sen de herkes gibisin" dizesi örnek gösterilebilir. Bu yazı açısından asıl önemli olan ikinci ve üçüncü sonuçlar: Yas ve melankoli. Tıpkı Marcel Proust'un *Albertine Kayıp*'ta örneklediği gibi.¹⁶ Bununla birlikte Cevat Çapan'ın şiirinde yas ve melankoliye dair bir bilgi olmadığı için bu iki sonucu elemek daha uygun olacaktır.

En doğrusu, erotik aşktır; yani Çapan'da ilki gerçekleşmiştir. Odipal üçlünden geçerek ikili ilişkiye evrilen aşk, Cevat Çapan'ın babasına gıpta duyması ama ona özdeşleşmesiyle mümkün olabilir. Böylece erginleşmiştir şiirin personası, daha doğrusu Çapan ve bu süreçte ilk arzu nesnesi olan anne belirsizleşmiş, onun yerine erotik sevgi nesnesi geçmiştir. Kısacası bu üç şiir, şiir serüveni geriye dönüşlü okunduğu sürece Cevat Çapan'ın bireyleşme sürecinin merhaleleri olarak da okunabilir.

Kaynakça:

- ¹T. Fişekçi. (2005). "Cevat Çapan". *Turgay'ın Bloğu*. <https://turgayfisekci.wordpress.com/2009/11/20/cevat-capan/> adresine erişim tarihi: 25.02.2021.
- ²Benzer bir hikâye için şu kaynağa bakılabilir: I. Acehan. (Tarih yok). Osmanlı'dan ABD'ye Giden İki Kardeş: Bayram ve Abraham. *Forum USA: Turkish American Newspaper*. <http://forumusa.com/turk-toplumu/osmanlidan-abdye-giden-iki-kardes-bayram-ve-abraham/amp/> adresine erişim tarihi: 07.04.2021.
- ³C. Çapan. (2007). *Bana Düşlerini Anlat*: Toplu Şiirler (1985 – 2006). İstanbul: YKY. s. 205
- ⁴C. Çapan. (2007). *Bana Düşlerini Anlat*. s. 141.
- ⁵C. Çapan. (2007). *Bana Düşlerini Anlat*. s. 79.
- ⁶C. Çapan. (2007). *Bana Düşlerini Anlat*. s. 66.
- ⁷A. S. Byatt. (2007). "Cevat Çapan'ın Şiiri". *Bana Düşlerini Anlat*.
- ⁸C. Çapan. (2009). *Ara Sıcak*. İstanbul: YKY. s. 58.
- ⁹B. Necatigil. (2002). *Şiirler*. s. 229.
- ¹⁰C. Çapan. (2007). *Bana Düşlerini Anlat*.
- ¹¹C. Çapan. (2009). *Ara Sıcak*.
- ¹²C. Çapan. (2013). *Su Sesi*. İstanbul: YKY.
- ¹³C. Çapan. (2017). *Son Duraktan Bir Önce*. İstanbul: YKY.
- ¹⁴C. Çapan. (2020). *Bir Başka Coğrafyadan*. İstanbul: YKY.
- ¹⁵C. Çapan. (2007). "Tekne Kazıntısı". *Bana Düşlerini Anlat*. s. 140.
- ¹⁶M. Proust. (2012). *Albertine Kayıp*. (Çev. Roza Hakmen). İstanbul: YKY.

*İstersen bana düşlerini anlat,
istersen sus sabahın sisli alacasında
yollara düşerken tökezlediğin,
dağ yamacındaki çiçekleri kokla
ve başla gene de anlatmaya
suyunu içmeye eğildiğin
o keklik pımarını, uykulu kanatlarıyla
havalanan kuşları...*

Cevat Çapan
Bana Düşlerini Anlat

KENDİ COĞRAF- YASINDAN ŞİİRİN ATLASINA: CEVAT ÇAPAN VE UZAK, SÜRGÜN, SESLER

M. Utku YEŞİLÖZ

*Dağlar yoktu, dağlar yoktu,
Rüzgârlara yaslandım*

Kış Bitti¹ - Cevat Çapan

Erzincan'dan Darıca'ya bir başlangıçla Türkiye'den coğrafi sınırlar ötesine uzanan yolda olma his-sini okuruz Cevat Çapan'da. Her ne kadar 1952 yılında duyursa da adını, 80 sonrası ağırlık verdiği şiir çalışmalarını izleyen zamanda yayımlanan ilk şiir kitabı *Dön Güvercin Dön*'ü (1985) düşündüğümüzde aradan geçen onca zaman onunla tanışmak adına belki birçoğumuz için de geçmeli ki zaten şiirlerindeki “derin anlamayı” keşfetmek, öz yaşam öyküsündeki göçü, sürgünü sezmek, uzakları seçmek ve onun sesiyle birlikte şiir atlasındaki diğer tüm sesleri duymak için bu zamanın gerekli olduğuna şimdi bir kez daha inanabilirim.

CEVAT ÇAPAN

bir başka coğrafyadan

Yeni sesler, yeni koku, yeni renklerle yeniden
unutulmuş bir kıştan uyanırcasına,
uzağı yakın eden yeni tutkular
başka bir hayat başlatabilecek miydi bize bu çağrışımlar?

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

“Nicedir uzaklardaydım:
uzak dağlar, uzak kıyılar, uzak —
dillerini bilmediğim yaban
insanlar arasında.”²

Robert Kolej’de okuduğu yıllarda (1945-1953) hem İstanbul hem dünya haritasını zihninde döndürüp durur. Daha küçük bir çocukken *Tahir ile Zühre*, *Arzu ile Kamber* ve *Kan Kalesi* gibi eserlerle başlayan merakı kolej yıllarında Fuzûlî, Nedim, Yahya Kemal, Ahmet Hâşim isimlerini T. S. Eliot, Ezra Pound ve James Joyce gibi isimlerle bir arada zikretmesiyle büyüyecektir.

Yirmi yaşında ülkeyi terk eden ve tekrar bu topraklara geldiğinde kırk dördünü gören babası gibi o da uzun bir yolculuğa çıkar. Türkiye’ye dönüşünü ilkin 1957’de yapan Cevat Çapan yüksek lisansını tamamlamak için tekrar gittiği İngiltere’de hem Avrupa hem Türk edebiyatçıları ile yakınlık kurarken aynı zamanda Avrupa sinema ve tiyatro dünyasını tanımaya başlar. John Milton, Charles Darwin, George Byron’dan Bertrand Russell, Vladimir Nabokov ve Stephen Hawking’e varana nice ismi çağrıştıran Cambridge Üniversitesi’nde yüksek lisans eğitimini de tamamlayan Çapan, kültürel ve yazınsal donanımla döndüğünde zamanla farklı unvanlar alarak akademiyle olan bağını sürdürmeye devam eder.

Sanat ve bilimin değişik kollarında uygulayıcı kimliğiyle öne çıkan Cevat Çapan’ın kendi şiirlerini bulmak yolunda attığı kimi somut adımlar, bizler için de adımların/basamakların olduğunu düşündürür. Okurun bu şiirlerdeki onun kendi iç derinliğini anlamlandırması adına belli bir seviyede Batı ve Doğu kültürüne yabancı olmaması elzem. Kendimizi adeta bir sentez edebiyatın içinde bulmamıza vesile olan Çapan, farklı coğrafyaların sanat özelliklerini çeviri işiyle tanıtıcı, bütün insanları ilgilendiren noktalara değinip edebiyat tarihine eklemlenebilecek eserler verirken özgündür.

Şiirlerine yüzümüzü her döndüğümüzde yaşayan bir şeyin varlığı bizi aynı anda hem telaşa hem sakinliğe götürebilir. Yaşam öyküsünü, temas ettiği kişileri, çocukluktan beri gitgide büyüyen okuma sevgisini, sahip olduğu okuma kültürü içinde seve seve okuduğu yazarları, gurbetin başkalarında ve kendisinde bıraktığı izi, ki en çok bunu belki, hep uzağı sonra ve ses diye diye anlattığı yolda olmakla eve dönüşlerin kesiştiği noktaları görür, akabinde çok daha fazlasını görmek isteriz.

Yabancı şairlerin şiirlerini çevirmek, okurların dünya şiirini tanımasını sağlamakla doğru orantılı bulurken³ o, bu fikri uygulamadaki iştahını da anlamak zor gelmemeli artık az önce bahsini ettiğimiz şeylerden sonra. Ayrıca dünya şiiri adı altında eser çevirisi yaparak sıraladığı isimlere baktığımızda bariz olan şey beslendikleri unsurların hemen hemen aynı olduğudur. Bir kez yolun başını geride bırakan, bir kez şiirin dünyasında kök salmayı amaçlayan Çapan; okuduğu, çevirdiği şiirin içeriğiyle birlikte -kendince en kısa sürede- şiirin kendisiyle yepyeni bir ilişki bilgisini tadar.

Sevgsiz okuma, saygısız bilgi, yüreksiz bilgilenme zekâyâ karşı işlenen en büyük günahlardandır⁴, diye Türkçeye çevirdiği Hermann Hesse’nin sözünü; gerçek bilgilenmenin, mükemmele yönelen her çabanın anahtarı olarak okuduğunu düşündüğüm bir entelektüeldir, Cevat Çapan. Devindiği yaşam içinde sevincini ve sağlık duygusunu sırtını yalnız rüzgârlara yaslayarak yapmasından ileri gelecektir ki özgürlük, kendilik ve doğallıkla beraber kalbinin ve aklının yansımalarını gördüğümüz şiiri veya elini attığı her iş onu, onunla temasta olan okuru gün gelip bulacaktır.

Düşünüyorum; doğadan, tarihten, mitolojiden ileri safhada beslenen birçok isim gibi Çapan’ın sırrı mütevazılık. Uzak dediği biraz bu. Sürgünse biraz bunun için ve iştittiği her ses biraz bu kadar. Hâl böyle olunca çevirdiği onlarca

CEVAT ÇAPAN

son duraktan bir önce

Belki bu da sadece bir düş – nerden geldi aklıma
adını fısıldamak atımın kulağına?
Bildiğim bir yerden bilmediğim bir yere giderken
heybemde bir gezginin defteri akşam karanlığında.

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

şirle farklı dünyalarda kendimizi evimizde hissetmemiz için bir mâni yok. Cevat Çapan ki bir masalın içinden geçerken yıllar, sabahın nemiyile ve çiylerin aynasında⁵, şiirine “uzak yerler”den “uzak sesler” yakıştırır, bir yeni bağlamla Anakreon’un dediği gibi soğuk nehirlerden çe-liğine su verir⁶.

“Bir an sorundur senin için artık
kalkıp gitmek, her şeye hazır olmak.”⁷

Anlatı şiir olarak okunabilecek dizeleriyle zaman-mekân çerçevesine oturtur Cevat Çapan şiirlerini. Her şey hazır olduğunda imgelere fazlaca başvurmada, günlük yaşamın içinden bilhassa öncesinde belirttiğim üzere kendi öyküsünden seçer şiir-hikâyesinin unsurlarını. Bir an yakalama, bir anı yansıtmaya, geçmişe dönme ve bugün içinde anılacak olanın derinine inme meselesidir onun işi. Bir yere yetişme kaygısı da bertaraf eden bu bakış altında görmeyi becerebiliyorsak yayımlanan ilk şiiriyle yayımlanan ilk şiir kitabı arasındaki “uzak”lığı da bize imlemekte. Kırlangıçların uçuş zamanlarını gözlediği taşradan çıkıp kirazın kızarma hızıyla büyüttüğü kendi coğrafyasını yazdığı şiirlerle buluştururken onu yazmaya yönelten itkinin çılgınlık, özenti, sevgi⁸ olduğunu belirtir.

Yeats nasıl ki söyler dizelerinde “şimdi daha kolayı yok elimin alıştığı bu işten⁹” diye, içine doğduğu, zenginleştiği

doğayı, hafıza mekânlarını, edebiyatı, müziği, tiyatro ve sinemayı şiirlerine taşımak Çapan için işten bile değildir. Yoğun bir gözlemlerle kurulan, lirik olduğu kadar nükteye de yer veren şiir anlayışıyla, kimi eserler için inceleme niteliğindeki ön sözleriyle, tiyatro, roman, deneme ve senaryo alanında dikkat çekecek sayıda eser çevirisiyle kendisini her dem hatırlatacaktır bizlere. Dünyada olup bitenler ve kendine dair hatırladıkları, sevdiği insanların ondaki çağrışımları basitçe birer şiire dönüşebilirken sözcükler arasındaki anlamsal ilişkiyi gözden kaçırmadığına dikkat kesiliriz; bu noktada her şeyden öte onun şiirinin insanı ötekileştiren değil de tam tersine insanı sahiplenen bir şiir¹⁰ olduğu çıkar karşımıza.

Düş gücünü ve belleğini birlikte harekete geçiren Cevat Çapan, yaşamın kendisini ve içindeki insancıl duyguları elindeki atlasında işaretler. Seçip kendine ayırdığı sözcükler, yer aldıkları her dizede farklı bir anlama göz kırpar.

Birbirine uzak kalan yapıtlar arasında yolculuk yaparken kendi sesini bulur, Cevat Çapan. Okurdaki anlam kurucu tavır, eleştirel bakış var oldukça onun şiirlerindeki gezgin özne ve dünyanın sonu geldiği gün dahi kırlarda dolaşacak olan şemsiyeli kadınlar¹¹ bir gösterinin hep ilk sahnesinde ya da durup dinlendikleri bir film karesinde yaşamaya devam edecek, derim.

Kaynakça:

- ¹Cevat Çapan, “Kış Bitti”, *Bana Düşlerini Anlat*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016, s.33
- ²Cevat Çapan, “Pusulâ”, *Bana Düşlerini Anlat*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016, s.50.
- ³Haz. Cevat Çapan, “Her Şiir Bir Yolculuktur” Adlı Sunuş Yazısı, *Şiir Atlası*, Mitos Yayınları, İstanbul, 1994.
- ⁴Hermann Hesse, *Entelektüelin Kütüphanesi*, Era Yayıncılık, İstanbul, 1994, s.7.
- ⁵Cevat Çapan, “Ballıdag Eteklerinden”, *Son Duraktan Bir Önce*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017, s.25.
- ⁶Cevat Çapan, *Çin’den Peru’ya Dünya Şiiri*, Sözcükler Yayınları, İstanbul, 2018, s.22.
- ⁷Cevat Çapan, “Daha Dün”, *Bana Düşlerini Anlat*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016, s.65.
- ⁸Seyyit Nezir- Cevat Çapan Söyleşi, *Broy Aylık Şiir Dergisi*, Ocak 1986, S: 3.
- ⁹Cevat Çapan, *Çağdaş İngiliz Şiiri Antolojisi*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2018, s.27.
- ¹⁰Ilyas Tunç, “Cevat Çapan Şiiri: Kendi Belleğinin Resmi”, yay. haz. Ahmet Tüzün, Mustafa Koç, Yüksel Doğan, *Cevat Çapan Şiiri ve Bana Düşlerini Anlat*, Ikaros Yayınları, İstanbul, 2010, 34.
- ¹²Czesław Miłosz, “Dünyanın Sonu Üstüne Bir Türkü”, çev. Cevat Çapan, haz. Cevat Çapan, *Şiir Atlası 2*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995, s.27.

KAMYON OVAYA İNERKEN

Kenan SARIALIOĞLU

Bir yazıya nerden, nasıl başlanır; hele de “Cevat Çapan için yazar mısınız?” diye önerildiğinde? Bu soruyu duyar duymaz, belleğimin, zihnimin ve gönlümün hep yarı açık duran kapıları bir bir aralandı sessizce:

Belleğimde, fırça gibi gür ve siyah saçlarının gölgesinde gülen gözleriyle, güzel insan Cevat hoca... Bir edebiyat izlencesi için Trabzon'dayken, sevgili eşi Gönül hanımla bize kahvaltıya gelmişti. O zaman üç yaşında olan Ali Kenan'la şakalaşırken yüzünde beliren o lekesiz aydınlık hâlâ gözümün önündedir. Bundan birkaç yıl önce, İstanbul Tüypat'ı Kitap Fuarı'nda, çeviri sorunlarıyla ilgili bir konferansına katılmışım. Kendisine sorduğum bir soru üzerine, -telefon görüşmelerimizden olacak- sesimi tanıyan Cevat hoca, dinleyicilere beni göstererek: “Kenan Sarıaloğlu, dedi, işte en iyi Hayyam çevirmeni!” demez mi... Ben, birkaç dakika sustum ve başımı öne eğip öylece kalakaldım. Başka ne yapabilirdim ki?..

Benim, “Bir Çöl Rüzgârı Ömrümüz” başlığıyla yayımladığım Hayyam çevirisinin öyküsünde Cevat hocanın yeri çok önemlidir. Anlatmaya çalışayım. Onun Cumhuriyet'te yönettiği *Şiir Atlası* sayfasına birkaç rubai göndermişim. Ben Trabzon'daydım. Bir akşam telefon çaldı. Cevat hoca, bir Hitit figürünü andıran sert hatları ve bronz çehresiyle beni çok etkilemiş olan şair Cahit Külebi'yle beraber olduğunu, rubaileri birlikte okuyup değerlendirdiklerini anlattı. Şiirlerin tümünü çevirirsem bunları bir kitaba dönüştürmekten söz etti. Cevat Çapan o zaman *İyi Şeyler* yayınevini yönetiyordu. Nasıl sevinmişim, siz tahmin edin! Bir ay gibi kısa bir süre sonra, “Ömer Hayyam / Bir Çöl Rüzgârı Ömrümüz” kitabıyla, ben, çeviri ortamında

buldum kendimi. Hocamın beni özendirmesi, yüreklendirmesi olmasaydı, aylarımı, yıllarımı çevirilerle geçireceğimi hayal bile edemezdim. Hürriyet'teki köşesinde, kitabı gördüğünü, "Sabahattin Eyüboğlu'nun çevirisi hâlâ raflardayken Kenan Sanalioğlu'nun bu çabası hoşuma gitti" diye yazan Doğan Hızlan'ın bu tutumunun beni gönendirdiğini de söylemeliyim. İşte böyle başlayan çeviri serüvenim devam etti bugüne dek; hâlâ da devam ediyor, şiirimin kesesinden yiyerek...

Bu arada şunu söylemeden de geçmeyeyim:

Başka dilde yaratılan büyük yapıtlarla karşılaşırken, Türkçemizin nasıl çiçeklendiğini, âdeta sevinç çılgınları attığını, o yorgun ve uykusuz çevirmenler kadar, değer bilen, güzel bilen okurlar da görüyorlardır diye düşünüyorum. Cevat hocam, sanırım, bu duyguyu yaşayan ve yaşatan en önemli çevirmenlerimizden biridir, çünkü o büyük bir şairdir de...

Değerli eleştirmen Memet Fuat'ın dediği gibi, şiiri kendi dışında seven çok az şairlerimizden biridir. Amerikan ve İngiliz edebiyatı, ayrıca tiyatro uzmanı olan Cevat Çapan'ın Çin'den Peru'ya, Çağdaş Yunan Şiiri Antolojisi, Çağdaş İngiliz Şiiri Antolojisi, Çağdaş Amerikan Şiiri Antolojisi, Dünya Yazınından Seçilmiş Aşk Şiirleri ve bunların yanında, 3 cilt hâlinde yayımladığı Şiir Atlası derlemelerini de düşündükçe, zihnimin kapısı da genişleyerek açılıyor, sevgi ve saygının iç içe geçtiği hâlelerle, alçakgönüllülüğün ve yüceliğin erdemleriyle tanışıyorlar beni.

Belleğimin ve zihnimin kapılarından bir anda böyle çıkıp giden Cevat hocama gönlümün kapısından vardığımda, kendimi, "gökyüzüne yükselen bir toz bulutu dünya"da buluyorum. "Uluyan kurt sesleri" arasındayım; "dağlarda sislerle kucaklaşan derelerin" ortasındayım; ama, "akşam serinliğinde yeşil bir türküyü" kulak vermişim... "Dünya bir gölgelik" diyen Fethi Naci'nin belirttiği gibi, "şiirlerinde bağdaş kurup oturmuş" hüznüyle, kin ve kir tutmayan tebessümüyle hatırlıyorum ve hatırlayacağım Cevat hocamı...

Rakı burcuna
giriyor güneş,
kamyon ovaya inerken...

Ve ben Cevat hocamı, ovada, serin bir dereciğin kenarında, bir kır meyhanesinde bekliyor olacağım..

*Unutma,
bir Eylül günüdür beklediğimiz
meyve meyve dökülen.
Ben gecelerce özleyen,
sen, bekleyen sevgiyle hep.
Bir Eylül günüyle
bitmeyen.*

Cevat Çapan
Dün Gene O Sokaktan Geçtim

KENDİSİ ZATEN BİR ŞİİR

İlyas TUNÇ

Çenesini ellerine dayamış, başını hafifçe öne eğmiş, keskin bakışlarla objektife bakıyor Cevat Çapan. Bakışlarının keskinliği zekâsının kıvraklığından geliyor. Pötikare bir gömlek var üzerinde; çok yakışmış. Gömleğinin incecik çizgileriyle gözlerinin kıyısındaki kazayağı çizgileri birbirini tamamlıyor. Kalın kaşları dışa doğru biraz kalkık; burun genişçe, elmacık kemikleri, dolgun yüzü nedeniyle, belli belirsiz. Saçları ve sakalları bereketli; tıpkı düşünceleri gibi. Saçının sert kılları ile sakalının yumuşacık kılları arasında hoş bir zıtlık göze çarpıyor. Becerisini görsellikle sınırlamamış fotoğrafı çeken kişi; dokunma duyumuza da hitap etmiş. Kimin çektiğini bilmiyorum; nerede, ne zaman çekildiğini de. Capcanlı ve etkileyici bir fotoğraf. Çenesini ellerine dayadığına göre, dirseklerini de bir masaya koymuş olmalı Çapan. Ya edebi bir etkinlikte konuşuyor ya yazacağı şiiri kurguluyordur. Sev-İç Restoran'da garson beklediğini söyleyenlere de katılmalısınız. Belki de kendini bir Uşşak şarkıya kaptırmış, yıllar öncesinden mırıldanıyordu: “Yalnız bırakıp gitme bu akşam yine erken!” Gülümsemesi düşünsel bir derinlikte; belleğinden gülümsüyor. Neler hatırlamıştır kim bilir? Şiirini hatıralarıyla besleyen bir şair. Belleğinden gülümsemesi, patlatacağı bir nüktenin ipucudur diye de düşünebilirsiniz. “Şiir çevirip denize atan” bir adamdan başka ne beklenir! Onun çevirdiği şiirlerin tadına varmak için “Çin'den Peru'ya” uzun bir yolculuk yapmalısınız. *Cumhuriyet Gazetesi*'ndeki “Şiir Atlası” köşesi ise bu uzun yolculukların izlenimlerini taşıyor. İsterseniz siz de çeviri şiirler gönderebilirsiniz; “denize atılacağını” bile bile...

Gönderiyorum!..

Ertesi gün aldığım olumlu cevapla birlikte çocuksu bir sevinç duyuyorum. Şiirin duyumsattığı sevinç büyük küçük bilmezmiş! İlk kez böyle tanışıyoruz Cevat abiyle; elektronik postalar üzerinden. Yüz yüze gelmemize az kalmış; iki yıl sonra, 2007'de, III. Uluslararası İzmir Şiir Buluşması'nda buluşacağız. Tıpkı fotoğraftaki gibi; ancak keskin bakışlarının arkasındaki gülümsemeyi olabildiğince görünür kılıyor. Öylesine samimi, öylesine doğal; nerdeyse koluma girecek. Kısacık yazışmalarımıza "Sevgili Kardeşim İlyas" diye başlıyorsa bunda şaşılacak ne var? Üstelik "Güzel bir dostluk ilişkisi kurabilmek bile bir devrimdir," diyen o değil mi? Daha sonra diğer buluşmalarımız; Antalya, Ordu, Kadırga Koyu, Bozcada, İstanbul... Onun diğer insanlarla kurduğu çok daha eski, çok daha kökleşmiş dostluk ilişkilerini benimkiyle kıyaslayınca, doğrusu, cüretkârlık yaptığım sanısına kapılıyorum. Kendi şi-

iri üzerine hemen hemen her şey yazıldı Cevat abinin. Çeviri edebiyatımıza yaptığı değerli katkıları, dünya şiiri konusundaki devasa bilgilerini, akademik çalışmalarını bilmeyen zaten yok. Sevgili Ercan yılmaz "Cevat Çapan hakkında *KE Dergisi* için yazar mısınız?" diye sorunca duraksamaksızın "Evet!" dedim. Ancak, şiiriyle ilgili bir inceleme metni daha önce kaleme aldığımdan dolayı bu kez böyle bir deneme ya da, hoş görünüze sığınarak, içimden gelenleri yazıyorum.

Darca'da doğmuş Cevat Çapan; 1933 yılında. İlkokulu bitirince Robert Kolej'e kayıt edilmiş. Sekiz yıl geçirmiş Robert Kolej'de. Harika yıllar!.. Kolejde bitirme ödevi olarak James Joyce üzerine bir tez çalışması hazırlamış. Shakespeare, Kafka, Proust, Çehov, Tolstoy, Dostoyevski, Thomas Mann gibi yazarları kolej yıllarında okumuş. Sonra Cambridge Üniversitesi... Ekonomi eğitimi alsın diye gönderildiği Cambridge'de İngiliz Edebiyatı bölümünü tercih etmiş. Edebiyatla birlikte tiyatroya da ilgi duyması, Robert'teki tiyatro grubu sayesinde. Luigi Pirandello'nun, Bernard Shaw'un, Jean Anouilh'un oyunlarını oynamışlar; Türk tiyatrosundan ise, Ahmet Kutsi Tecer'in, Ahmet Muhip'in... İngiltere'deki eğitimi sırasında adaptasyon sorunu yaşamadığını söylüyor Çapan. Niçin yaşasın ki? Ted Hughes'tan Sylvia Plath'a, Sylvia Plath'tan John Berger'e, A.S. Byatt'a kadar çok sayıda sanat insanıyla dostluk ilişkileri kurmuş. Dostluklarının yalnızca sanat insanlarıyla sınırlı olmadığını da belirtmeliyiz; sözünü ettiği "devrimi" yapmak için DNA'yı bulan Francis Crick, James Watson, Peter Pauling gibi kimyacılarla da birlikteliği var Çapan'ın. Türkiye'deki dostlarına gelince, onları herkes biliyor. Sırası gelmişken herkesin bilmediği bir şeyi dile getirsem; dedim ya, hoşgörünüze sığınarak...

-Baba, Cevat Çapan hocayla tanıştım!

Sevecen, benden erkenci davranmış! Boğaziçi'nin kampüsünde rastlıyor Cevat abiye. Kızım olduğunu dile getirerek ayaküstü kısa ama hoş bir sohbet ediyorlar. Elektronik postalarının birinde yazıyor Cevat abi:

"Senin en güzel şiirin Sevecen!"

Kardeşi Damla'yı bilmiyor olmalı. Onun da "güzel adlar koyduğu" üç çocuğu var: Nigâr, Leyla, Alişan. Üç güzel şiir! Gerçekleştirdiğimiz "devrimi" pekiştirmek amacıyla eşimle kısa bir ziyaretine gidiyoruz Kadırga Koyu'na. Gönül hanım lezzetli bir kurabiye yapmış. Çay içiyoruz. Güneş rakı burcuna henüz girmemiş. O şanslı İstanbul'da yakalayacağım; Sev-İç Restoran'da. Çok seyrek bile olsa, Sinop'tan kalkıp gittiğim zamanlar katılıyorum aralarına. Eski dostlarının onunla birlikte yürüdüğü mesafeyi kapamam zor. İstanbul'da yaşamıyor olmam bir dezavantaj. "Ne Güzel Yolculuktu Aklımdan Çıkma"

adlı kitabına “Gecikmiş Sevgilerle” notunu düşmüş. “Karpuz kestim yiyen yok!” diye imzalamış “Sevda Yaratan”ı. “Biraz davul tozuyla minare gölgesi” demiş “Su Sesi”ni imzalarırken. Sonra diğerleri... Kitaplarını imzalayıp göndermesi benim için büyük bir gurur kaynağı. Gözden ırak olsam da gönülden ırak olmadığımın emin olmak için sarılıyorum telefona. Yüz yüze içtenlik, ses sese bir içtenliğe çoktan dönüşmüş.

-Cevat abi, nasılsın?

-Teşekkürler, İlyas, iyiyim. Sen nasılsın?

Çevirilerden, yazdıklarımızdan, yazacaklarımızdan derken sohbet uzuyor. Onunla konuşmak, çok keyifli. Müthiş güçlü bir belleğe sahip. Nükte yeteneğini babasından almış olmalı; gezgin ruhunu da... Hem şiirlerinde hem özel yaşamında etkin bir rol oynuyor babası. Yirmili yaşlarında Kemah’ın bir köyünden Amerika düşüyle yola çıkıp Küba’da tam on sekiz yıl kalıyor. Öyküler dinliyor babasından; yaşanmış, müthiş öyküler. İmgelem dünyasını biçimlendiren daha başat unsurlar ise, henüz ilkokul yıllarında okuduğu halk hikâyeleri ve destanlar; Tahir ile Zühre, Hz. Ali’nin Cenkları, Ali Baba ve Kırk Haramiler, Kan Kalesi... Nice ülkeler görmüş, dağlar denizler aşmış, nice yollar arşınlamış bir şair Cevat Çapan. Her bir mekâna bir yaşam kırıntısı bırakmış olmalı ki yıllar sonra peşine düşüyor anılarının. Bu anlamda zamanın gelgitleri arasında bir serüvene, şarkılarla çıkılacak bir yolculuğa davet onun şiiri. Sevdığım başka şairler de var kuşkusuz; ama ben onun şiirinin yalansız ve yalın oluşunu seviyorum; abartısız, dolaysız oluşunu, sakın, sessiz bir ırmak gibi akışını... Zaten “*farfara bir şiire inanmadığını*” söylüyor. Şiirinin verdiği hüznün, “yaşanan acıları kristalize etmesinden” doğuyor; tıpkı sıvı haldeki sıcak magmanın yüzeye çıkınca soğuması gibi. Soğuyan magma değerli taşlara nasıl dönüşüyorsa bir daha yaşanmayacak anlar da öylesine somut ve canlı fotoğraf karelerine dönüşüyor Cevat Çapan şiirinde. Uzun metrajlı bir film de diyebiliriz onun şiiri için; başrol oyuncusu bizzat kendisi olan. Başrol oyuncusu dedim de...

Yorumlamaya çalıştığım fotoğrafında Cevat abi, bakışlarını Alim’e dikmiş olmasın. Alim ya da herhangi biri, yazar olmak isteyenlerin Cevat abiden öğrenecekleri bir şey mutlaka olacaktır.

-Aaa, diyor küçük kızım Damla, ben bu amcaı Süper Baba dizisinden tanıyorum.

Kendisinden o kadar çok söz ediyoruz ki ailemizin bir parçası sanki. Ama bir türlü Sinop’ta buluşamadık. Gelirse çevirdiği şiirleri Sinop Kalesi’nden denize birlikte atarız. Ahmet Muhip Dıranas’ın müdavimi olduğu Yalı Kahvesi’nde biz de

iki bardak çay içeriz. Sonra Sabahattin Ali, Kerim Korcan, Refik Halit Karay, Mustafa Suphi, Zekeriya Sertel, Fatma Nudiye Hanım gibi daha birçok yazar ve siyasilerin yattığı hücreleri ziyaret eder ya da sürgün olarak dolaştıkları daracık sokaklarda biz de dolaşırız. Fatma Nudiye Hanım deyince, onun yeğeni, tiyatro yönetmeni, rahmetli Beklan Algan’ın Cevat abinin en eski dostlarından biri olduğunu vurgulamakta yarar var. Tiyatro ya da şiir, bunca birikimine, bilgisine rağmen bilgiçlik taslamıyor Cevat abi. Anlatmasını sevdiği gibi dinlemesini de seviyor. Bense onun “anlatmasını dinlemeyi” seviyorum; Homeros’u, Dante’yi, Shakespeare’i, Thomas S. Eliot’u ve daha nice ozanları, şairleri, yazarları ondan dinlemek çok keyifli. Yaz mevsiminde Kadırga Koyu’ndaki yazlığına çekiliyor. Orada da çok dostları var. Sadece şiir çevirileri yapmıyor Cevat abi. Herkesin bildiği şeyleri yeniden yazmak ne kadar zor; ancak Ernest Fischer’den çevirdiği Sanat’ın Gerekliliği’ni keyifle okuduğumu belirtmeliyim. Georg Lukacs’dan çevirdiği Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı, George Thompson’dan çevirdiği Marksizm ve Şiir adlı kitaplarını da... Ayrıca, Değişen Tiyatro ve İrlanda Tiyatrosunda Gerçekçilik adlı eserleri de tiyatroyla ilgilenenler için birer başucu kitabı niteliğinde. *Süper Baba* dizisinden başka, *Eşkîya*, *Kurtuluş*, *Gölge Oyunu* gibi bazı filmlerde de rol almış. Kendi ifadesiyle “evde kalmış oyunculuğunu” ortaya koymuş!

Şimdi, kuzeyde, en kuzeydeki Sarıkum sazlıklarının sakarmekme kuşlarıyla şenlendiği şu biricik anda, Kuş Bakışı şiirini okuyorum Cevat abinin:

“O göçebe kuşları da merak ederdin sen,
yılın hangi ayında geldiklerini,
gelirken hangi enlemlerden geçtiklerini,
yuvalarını nelerlerde yaptıklarını...”

Sonra, *Bana Düşlerini Anlat*, *Burç*, *Dağlarda Menekşeler*, *Güzel Yaz*, *Kar Altında*, *Bir Kıyıda* ve diğerleri... Cevat Çapan şiirinin bir diğer özelliğinin de doğaya yaslanmak olduğunu belirtmeliyiz. İçtenliğinden zaten söz etmiştik. İlk şiirlerinden bu yana, her bir şiirinde, içtenliğini korumuş bir şair Cevat Çapan. Onun dizelerini okurken bir duygudaşlık yaratıyorsunuz, inanç duyuyorsunuz, sadelik buluyorsunuz, bir dürüstlük seziyorsunuz. Bambara yerlileri arasında söylenmiş olsa gerek, şöyle bir söz vardı:

-İnsanın yelesi de yoktur, kuyruğu da. Neresinden tutarsın onu?

-Ağızından çıkan sözden.

Şiiri kendisidir Cevat abinin.

Kendisi zaten bir şiir...

*Yan yana gelince sözcükler,
kendi anlamlarından soyunup
bir yağmur tanesi gibi
yuvarlanıveriyorlar
kavruk otlarına sessizliğin,
ya da parlıyorlar
bir gözyaşı gibi
gencecik ayın
inceliğini yansıtan.*

Cevat Çapan
Simya

ASANSÖR

Burak ÇAVUŞ

Hayatım bugünü beklemekle geçti. Elbette sadece beklemedim otuz altı yıldır. Okulları bitirdim. İşlere alındım. Çöpleri döktüm. Marketlere gittim. Filmleri izledim. Maçlara gittim. Çamaşırları yıkadım. Büyüklerin ellerinden öptüm. Arkadaşlar edindim. Birkaç kız da tavladım. Birkaç ayrılık yaşadım. Ayrılık gözyaşları da döktüm. Şişelerle şarkılar söyledim. Sonra kırdım onları. Sonra hemen geri döndüm hayata. Daha kuvvetli, daha çalışkan, daha da bir azimle sarıldım çöplere. Her akşam siyah poşete doldurdum onları. Kapının önündeki çöp varilinin yanına bıraktım özenle. Başkalarının çöplerine karışmalarını istemedim. Asansörden hep korktum. Bir gün asansöre bindim ve hayatım değişti. İşte ömrümce hayatımı değiştirecek bu olayı bekledim. Sadece bir gün, bir şey oldu ve hayatım değişti diyebilmek için.

Bütün hikâyeler böyle başlıyordu çünkü. Değişimle. Bir şey oluyor, sıradan olan her şey alt üst oluyor. Bir anda maceranın ortasında kalıyorsunuz. Kahraman oluyorsunuz. Ama benim gibiler için değişim zordur. Bazen bir rüya bekliyorum. Ancak rüya görmeye bile zaman yok. Günde üç bin beş yüz merdiven çıkıyorum. Onlarca müşteri karşılıyorum. On binlerce kelimeyi binlerce cümlelerin içinde kullanıyorum. Bu cümlelerin yarısını kâğıda geçiriyorum. Her akşam onlarca kâğıt çöpü çıkıyor masamın altındaki kovadan. Tabii bir de evimden çıkardığım çöp var. Peki tüm bu sıradanlık içinde ne mi oldu? Asansörle çıkarken kalbim yerinden fırlayacak gibiydi. Ama asansörden de inmek istemedim. Bir daha aşağı indim. Sonra bir daha yukarı. Aşağı yukarı aşağı yukarı... oynadım asansörle. Bütün düğmelerine bastım. Tuhaf bir mutluluktum. İçimde eskimiş ama unutulmamış bir haz dolaşıyordu. Hiç resmî değildim. Ya da bir adam. Ya da bir insan. Mesleğim, diplomalarım, param, eşyalarım, filmler, kitaplar, arabalar, evler, kadınlar, düğünler, nikâhlar, borçlar, faturalar, kiralar, müdürler, iş arkadaşları... hiçbiri... Hiçbiri bana ait değildi. Sanki daha önce onları hiç tanımadım, hiç benim olmamış gibiydiler. Onlarla hiçbir ilişki kurmamıştım. Ne maddi ne mane-

vi. Hayatım henüz kurulmamıştı. Derken bir daha bastım asansörün düğmesine. Altıncı kattayım. Sanki bir tahterevalliyle göğe yükselmiş gibi.

Sürekli inip çıktığımı gören komşulardan birisi, “Ne yapıyorsun çocuğum?” dedi. Her zaman “Nasılsınız Ahmet Bey?” derdi. “Oynuyorum.” “Her gün yumurta yersen böyle olur. Vitamin almıyorsun ki... Bakıyorum ben senin çöplerine. Hep yumurta kabuğu, çay demi...” Bayramda elinizi öpmeye geleceğim. Yine çikolata olacak mı? Geçen senekilerden hani. Poşetimi dolduracağım. Ceplerimi de... Para biriktiriyorum. Işıklı saatlerden alacağım. Babam en büyük kâğıt paralardan verecek, söz verdi. “Baban öleli yıllar oldu deli çocuk.” Bir daha bastım altıncı katın düğmesine. Başım öyle güzel dönüyordu ki tıpkı dönme dolaptaymışçasına dönüyordu. Sonra tam hız birinci kata. Sonra yine altı. Olmadı. Bir daha. Olmadı. Sanki tahterevallinin karşısında Dombili Mehmet vardı. Kaldıramıyordum bir türlü. O da sırtıyordu çikolatadan küflenmiş dişleriyle. Bir daha denedim. Olmadı. Çıktım içinden. Komşu seslendi yukarıdan “Bozdun de mi velet?” Evet bozmuştum. Annemin dikiş makinesini bozduğum gibi. Bozmak... Dombili Mehmet’in de kumandalı arabasını bozmuştum. Üstüme oturup kalkmamıştı. Ne zaman ki nefessizlikten kıpkırmızı oldum, o zaman kalkmıştı. Sonra da kafan gibi yüzün de salça oldu dedi. Salça kafa, öde arabanın parasını.

Defalarca denedim olmadı. Sonra tamir için geldiler. Komşu çağırmış. Baktılar, söktüler, taktılar olmadı. “Sağlam bozulmuş bu” dedi ustalardan birisi. Komşu, “O yanınızdaki deli bozdu” dedi. Usta gülümsedi bana bakıp. Tıpkı babamdan azar itince annemin gülümseyerek beni teselli etmesi gibi. Komşu, kapıyı sertçe kapadı. Usta, “Sana bir şey diyeyim mi? Aynı asansörden yandaki apartmanda da var.” Hemen koştum. Ertesi gün sabah kulağımdan tuttukları gibi asansörden çıkardılar beni. Uyuyakalmışım asansörde. Büyük çöp arabası gelmişti apartmanın köşesine. Ağzına kadar dolmuş siyah poşetler. Siyah poşetleri kucaklayıp kamyonu atan bıyıklı adamlar. Adamlardan biri sigarasından bir duman aldıktan sonra, “Dünya sadece çöp üretiyor” dedi, sigarasını ayağının altında ezdi.

Asansörümüz tamir edilmişti. Binmedim. Her zamanki gibi korktum. Yürüyerek çıktım altıncı kata. Basamakları sayarak. Mermer çizgilerine basmadan. Çizgilere basan tembeldir. Dünya sadece çöp üretiyor. Dombili Mehmet’i

bir çöp kovasına atmışlardı. Kırılmadık kemiği kalmamış. Borcu varmış, kumar borcu. Dombili kabaydı ama yumuşacık kalbi vardı. Çöp oldu. İnerken de asansöre binmedim. On üçüncü kattaki iş yerime gelince, hemen bir düğmeye basıp kaçmak istedim. Tabii ki o düğme asansördeydi. Bastım. Sıfır. Gittim. Gittim. Gittim. Asansörle yerin dibine kadar indim. Dombili de ordaydı. Sen ölmedin mi? dedim Ölmedim, kaçtım dedi. O adamların beni öldüreceğini biliyordum. Param vardı. Bir daha tahterevalliye binemeyeceksem yaşamamın ne anlamı vardı ki... Asansör var dedim. Tıpkı tahterevalli gibi. Onu da aldım asansöre. İndik, çıktık... Hâlâ şişkoydu, çıkarken asansörün zorlandığını hissediyordum. Ama inişte hiç sorun yoktu. Gökten düşen yağmur damlaları gibiydik. İndik, çıktık... Derken Dombili bir anda kayboldu. Asansör durdu. İki güvenlik görevlisi çıktı karşıma. Kollarımdan tutup çıkardılar müdürün odasına. “Bu ne vaziyet?” dedi müdür. “Çocuk musun, kafayı mı yedin?” İki gün izin verdi bana. Kafamı dinleyip, kendime geleceğim. Herkesin böyle zamanları olurmuş.

Eve dönerken markete girip çikolata, çiklet gibi şeyler aldım. Bembeyaz bir poşete koydurdum hepsini. Asansöre binip en alta, en geriye giden düğmeyi aradım. Öyle bir düğme yoktu ama buldum. Derinliklere inerken ağaçlar, evler, dükkânlar, insanlar bir bir geride kalıyordu. Hatta Dombili’yi bile geride bırakıyordum. Çikolatadan bir ısırık aldım. O kadar gerçekti ki her şey çikolata yine çikolata tadındaydı. Ben cıvılcıplak, özgürlük heykeli kadar asildim. Yukarıya ait hiçbir şey kalmadı üstümde, zihnimde... Hem ne de olsa müdürden izinliydim. İş yoktu, imza yoktu, müşteri yoktu, ben yoktum. Vardım ama daha ben olmamıştım. Daha dudaklarıma bulaşmış çikolata lekelerini yıkamamıştı annem. Daha okul önlüğünü giymemişim ve para saymasını bilmiyordum. Saçlarım bile çıkmamıştı daha. Geride kalanlar büyük bir çöp yığınına dönüşüyordu. Ben tertemiz bir boşluğa doğru iniyordum. İlyce tuttum asansörün kapısını. Hikâyem böyle başladı.

LÜKS LAMBASINA BİR MERDİVEN

Samet KARAHASANOĞLU

Balkan Harbi'nde yaralanınca malulen emekliye ayrılan Yüzbaşı Selahattin Bey, Birinci Dünya Savaşı başlayınca Çanakkale'ye tayin edilir. Bunun üzerine Yüzbaşı Selahattin Bey, eşi Hüsniye Hanım ve iki oğlunu da yanına alarak Çanakkale'nin yolunu tutar.

Çok genç yaşta anne olan ve her gece bomba sesleriyle uyanan Hüsniye Hanım, bu duruma daha fazla dayanamaz ve bir gece bileklerini keserek intihar etmeye kalkışır. Yatağın ıslak olduğunu fark edip uyanan oğlu Fikret ise annesinin bu hâli karşısında telaşa kapılır. Fikret'in ağabeyi Sabahattin ise yıllar yıllar sonra yazmış olduğu bir mektupta Çanakkale'de geçen kasvetli günleri şöyle kaleme alacaktır:

“Burada dört sene kaldık. Ama ne dört sene!.. Düşman hemen hemen her zaman şehri bombardıman ediyordu. Ve biz o esnada bin korku ile civar köylere kaçıyor, on gün kadar kaldıktan sonra bombardıman biraz sükûnet buluyor, biz de evimize dönüyorduk...”

Çanakkale'de geçen dört yılın ardından, savaşın da sonra ermesiyle Yüzbaşı Selahattin Bey hem çocuklarının eğitimi hem de eşi Hüsniye Hanım'ın yaşadığı psikolojik durumundan dolayı ailesini de yanına alarak 1918 yılında İzmir'e yerleşir. İzmir'de tiyatro işletmeye başlayan Selahattin Bey'in işlerine oğlu Sabahattin yardım etmekte, böylece orada oynanan tiyatro oyunlarını da seyretme fırsatı bulmaktadır. Ne yazık ki Selahattin Bey'in kurmuş olduğu bu yeni düzen çok uzun sürmez. 1919 yılının Mayıs ayında İzmir Yunan işgaline uğrayacak, Selahattin Bey de işletmekte olduğu tiyatrosunun kapısına kilit vurup ailesiyle beraber yokluk içinde bu kez Edremit'in yolunu tutacaktır.

Yüzbaşı Selahattin Bey'in oğlu Sabahattin, Edremit'te pazarcılık yapar boynuna astığı işportacı tablasıyla. Makara satarak ailesine destek olan Sabahattin'in tek bir hayali vardır: Tıpkı babası ve dedesi gibi subay olmak! Öyle ki, Sabahattin'in dedesi Yüzbaşı Mehmet Ali Bey, ileri fikirlerinden dolayı Abdülhamit tarafından Midilli'ye sürülmüştür. Ve Mehmet Ali Bey'in dört erkek kardeşinin dördü de muhtelif cephelerde şehit düşmüştür. Vatan ve millet aşkıyla yanıp tutuşan Sabahattin de bu yüzden tıpkı dedesi ve babası gibi subay olmayı düşlemektedir. Ne yazık ki, dönemin koşulları sebebiyle subay olma hayalinden vazgeçmek zorunda kalır. Balıkesir Öğretmen Okulu'na yazdırı-

lan Sabahattin'in, Balıkesir'de tuttuğu günlüğünden öğreniriz ki, öğrencilik yıllarını kitap okuyarak ve tiyatro oyunları seyrederek geçirir. Hatta, okulunda ve çevresinden duyduğu hiçbir oyunu kaçırmaz. 1924 yılının Mart ayında Kız Öğretmen Okulu'nda bir gösteri düzenleneceği haberini alan Sabahattin, müsamereyi seyretmeyi çok istese de erkek olduğu için okulun Kız Öğretmen Okulu'nun kapısından içeriye alınmaz. Bunun üzerine başına bir örtü bağlayıp, sırtına yeldirme geçirerek kimseye erkek olduğunu fark ettirmeden okula girmeyi ve müsamereyi izlemeyi başarır! Fakat ispiyoncu bir arkadaşının, Sabahattin'i okul müdürüne şikâyet etmesi üzerine okul müdürü tarafından korkunç bir şekilde azarlanır. Okuldan kovulacağını düşünen Sabahattin, sıra arkadaşına, Naci'ye bir mektup bırakarak mektubu şimdi açmamasını söyleyip ortadan kaybolur. Sabahattin'in halinden şüphelenip mektubu açan Naci şu dizelerle karşı karşıya kalır:

Kardeşim Naci beni
Kovacaklar mektepten
Ya kovsalardı seni
Ne yapardın acep sen

İşte ben karar verdim
Bu gece öleceğim
Üzülme sen çünkü ben
Göklerde gezeceğim.

Şiiri okuyan sıra arkadaşı Naci, hemen nöbetçi öğretmenin yanına koşup durumu anlatınca, birlikte koşarak okulun bahçesine çıkarlar. Bir de bakarlar ki Sabahattin bir çam ağacının altında ve ellerinde kendini asacağı ip! Nöbetçi öğretmen, Sabahattin ile konuşarak okuldan atılmayacağına dair söz vererek onu ikna eder ve bunun üzerine Sabahattin, elindeki ipi öğretmenine vererek intihardan vazgeçer.

Oysa bu, Sabahattin'in okuldan atılmaması ve gizlice Kız Öğretmen Okulu'na girip tiyatro seyrettiği için babasına haber verilmemesi için kurmuş olduğu bir oyundur. Sabahattin kurmuş olduğu bu oyunla hem okuldan atılmaktan kurtulmuş hem de bu durumun babasına haber verilmesinin önüne geçmiş olur. Bir

süre sonra da eğitimini İstanbul'da devam ettirmek isteyen Sabahattin, öğretmenleriyle konuşarak İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'na, o zamanki adıyla Muallim Mektebi'ne geçiş yapar. Çok kısa bir sürede okulun en çalışkan, en başarılı öğrencisi olmayı başarır. Okul zamanı Balıkesir'de okurken arkadaşlarıyla birlikte dergi çıkarıp tiyatro oyunları oynayan Sabahattin, yaz aylarında okul dışında da devam ettirir sanata olan tutkusunu. Okul müsamerelerinde oynayıp dergilere yazılar yazan Sabahattin, yaz aylarında ise gezici tiyatro kumpanyalarına katılarak tiyatro oyunları temsil etmeye ve tiyatronun her işine koşturmaya başlar. Anadolu'yu şehir şehir dolaşır tiyatro temsilleriyle.

Sahnenin lüks lambalarıyla aydınlatıldığı o dönemde Sabahattin'in, Shakespeare'in ünlü oyunu Hamlet'te görev aldığını Mediha Esenel'in bir yazısından öğreniriz. O oyuna dair önemli bir anektodu bizimle paylaşır Mediha Esenel. Hamlet'i oynayan bir aktör, elindeki oyununun olmazsa olmazı aksesuarı kafatasıyla, meşhur "Olmak ya da olmamak" sahnesini oynayacakken, salaş tiyatronun tepesindeki lüks lambası titremeye; tıs tıs tıs... diye sönmeye başlar. Olacak iş değildir! Tam bu sırada Hamlet'i oynayan aktör "Olmak ya da olmamak... İşte bütün..." derken ışığın söneceğini fark ederek elindeki kafatasını yere bırakır ve oyunun en önemli sahnesinde telaşla Sabahattin'e seslenir: "Ulan, çabuk ayaklı merdiveni getir!" Bunun üzerine Sabahattin, oyunun orta yerinde koşarak sahnenin önüne ayaklı merdiveni getirir. Hamlet(!) oyunun orta yerinde ayaklı merdivene çıkarak lüks lambasını pompalamaya başlar ve seyircileri böylece kahkahaya boğar. Hafızalarımızda o günden sonra silinmeye yüz tutan bu hikâye, Can Yücel'in "Türkiye'de Shakespeare" adlı şiirinde yıllar sonra adeta yeniden yaşanır:

Hamlet'in tiradı başlamadan bitti:
Bundan böyle to be or not to be
Not to be or not to be...

Bu elbette Sabahattin'in görev aldığı tek oyun değildir. Öyle ki tiyatro sanatımızın büyük ustası Muhsin Ertuğrul ve arkadaşlarıyla bile bir yaz vakti sahneye çıkar Altunkum'da. Öğretmen okulunda okuyup, dergilere yazı yazan ve amatör olarak sahneye çıkan

Sabahattin, yıllar yıllar sonra 10 Aralık 1938'de Türkiye'nin ilk konservatuarı olan Ankara Devlet Konservatuarı'na Carl Ebert'in çevirmeni ve sahnelenecek oyunların dramaturgu olarak atanır!

Ve ülkemizin ilk Devlet Konservatuarı olan Ankara Devlet Konservatuarı'ndan mezun olacak olan ilk konservatuarlı tiyatrocularımız, mezuniyet oyunu için Sophokles'in yazmış olduğu Antigone adlı tiyatro oyunu ile seyirci karşısına çıkarlar. Bunun Sabahattin ile ne mi ilgisi var? Ankara Devlet Konservatuarı'dan mezun olacak olan öğrencilerin oynadığı Antigone oyununun çevirmenidir Sabahattin! Evet, tahmin ettiğiniz gibi, Sabahattin Ali!

Sabahattin Ali'nin adı ne yazık ki tiyatro tarihimizde pek anılmaz. Ankara Konservatuarı'nda öğretmenlik yaparken Carl Ebert olmadığı zaman bir rolün nasıl oynanacağını tiyatro öğrencilerine gösteren de odur. Yazmış olduğu öykülerde de çıkar karşımıza onun tiyatroya olan ilgisi. "Arap Hayri" ve "Komik-i Şehir" adlı öykülerinde Anadolu'ya turneye giden tuluat tiyatrolarını anlatır Sabahattin Ali. Tiyatro tarihimiz için yazılar kaleme alanlar her ne kadar Sabahattin Ali'nin bu özelliğini iskalasalar da onun tiyatroya olan ilgisi edebiyat tarihimizin önemli isimlerinden Cavit Yamaç'ın gözünden kaçmaz. Sabahattin Ali'nin 1939 yılında tefrika edilmeye başlayan "İçimizdeki Şeytan" adlı hikâyesini okuyan Cavit Yamaç -ki bilmeyenler için söyleyelim, Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in başlattığı "Garip" akımının isim babasıdır Cavit Yamaç- Sabahattin Ali'nin tiyatroya ve oyun yazarlığına olan ilgisini sezer ve 25 Temmuz 1940 tarihli Servet-i Fünun gazetesinde Sabahattin Ali'yle ilgili şunları kaleme alır: "(...) Bu roman, yazarının ileride başarılı olabileceği bir alanı müjdeliyor: Tiyatroyu. Kesin olarak söylüyorum ki, Sabahattin Ali ileride piyes yazacak ve piyes alanında dramı seçecektir."

Cavit Yamaç'ın tespiti çok yerindedir. Ama ne yazık ki hayatı boyunca yaşadığı olay-lar, onu çok sevdiği ve tutkuyla bağlandığı birçok şeyden uzak tutar. Keza, Devlet Konservatuarı'ndaki çalışmalarının tanığı olan Mediha Esenel de, Cavit Yamaç'ın düşüncesini destekleyecek şekilde şu sözleri söyler Sabahattin Ali'nin ölümünün ardından:

"Sabahattin Ali yaşasaydı günün birinde piyes ya-

zarlığına da geçebilirdi. Bu kadar sevdiği bir konuyu bırakamazdı.”

Peki, Sabahattin Ali neden ardında yalnızca “Esirler” adlı bir tiyatro oyunu bıraktı yalnızca? Hayatı boyunca duruşuyla, fikirleriyle hiç kimseye esir olmayan Sabahattin Ali, hem de tiyatroya böylesine meraklıyken, nasıl olur da birbirinden farklı tiyatro oyunları kaleme almaz? Bunun da cevabını Sabahattin Ali’nin bizzat kendisinin tiyatroya yönlendirdiği Sevgi Sanlı’nın bir yazısından öğreniyoruz. Sevgi Sanlı, Sabahattin Ali’ye tam da bu soruyu sorar bir sohbetleri sırasında: “Neden piyes yazmıyorsunuz?” Bunun üzerine öğretmeninden, öğretmeni Sabahattin Ali’den şu karşılığı alır: “Tiyatro, öyküden çok daha çarpıcı bir

biçim. Benim öykülerimi düşün. Hangisini sahneye getirsem, sansür oynanmasına izin verir?”

Evet, yazdıklarından dolayı hapisanelerde yatan ve sonunda düşüncelerinden dolayı başı taşla, sopayla ezilerek katledilen Sabahattin Ali haklıydı! Yazmasına değil, yaşamasına bile izin verilmedi onun. Sabahattin Ali, en verimli çağında katledilmeseydi, o birbirinden güzel öykülerinin, romanlarının yanına belki de birbirinden güzel tiyatro eserlerini koyacaktı. Ne acı ki, onlarca yıl geçti öldürülmesinin ardından ve cinayeti hâlâ aydınlatılamadı. Neden mi? Nasıl ki Sabahattin Ali’nin Hamlet oyunundaki hatırayı Can Yücel’in bir şiiriyle sonlandırdık, yazımızın son sözünü de yine Can Yücel’e bırakalım:

Türkiye’nin Manimarkası’nda bişeyler kokuyor
Kimine göre tuz, kimine göre et,
Hamlet!
Hamleeeeeet!

Kaynakça

- Aksel, M. (2011). *İstanbul’un Ortası*. İstanbul: Kapı Yayınları
Ali, F., Özkırımlı, A., Sönmez, S. (2009). *Sabahattin Ali: Anılar, İncelemeler, Eleştiriler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Kemal, M. (1977). *Acılı Kuşak*. İstanbul: De Yayınevi
Sönmez, S. (2009). *A’dan Z’ye Sabahattin Ali*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Yücel, C. (2012). *Canfeda*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
Yücel, C. (1992). *Ölüm ve Oğlum / Gökyokuş*. İstanbul: Papirüs Yayınları

KALEYDOSKOP DERGİSİ İLE SÖYLEŞİ

Ercan y YILMAZ

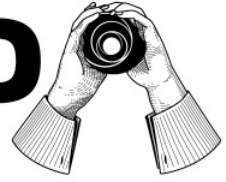
Kaleydoskop; dijital ortamda kültür, sanat ve edebiyat dergisi. Türkçe öykü, şiir, makale çevirileri; kari-katürler, fotoğraflar, desenlerle Napoli merkezli, Türkiye odaklı bir İtalyanca dergi.

Bu güzel dergiyi -<https://kaleydoskop.it/>- kendilerinden dinlemek istedik ve *Kaleydoskop* ekibiyle bir söyleşi gerçekleştirdik.

Kaleydoskop yayımlandığı ilk günden beri takipçisiyim. Çok kıymetli bir iş yapıyorsunuz. Okurlarımızın da mutlaka bilmesini arzuladığım bir iş olduğu için sizinle konuşmak istedim. Teklifimizi kırmadığınız için teşekkür ederim. *Kaleydoskop* fikrinin doğuşunu anlatır mısınız? Nasıl başladı?

Kaleydoskop, Türkiye kültürü ve toplumu üzerine dijital bir dergidir. Canlı, aktif ve son derece çeşitli bir toplumun varlığına kanıt olan sergiler, kültürel olaylar, girişimler, müzik yapımları, filmler, edebiyat, geçmişle gelecek arasındaki ilişkiyi anlatan hikâyeler, kentsel deneylerden bahsederek Türkiye'nin kültürel ve toplumsal hayatını tasvir etme amacı taşıyor. Bu projenin temelinde derginin yayın kurulunu oluşturan 4 kadının yıllardır Türkiye üzerine yaptıkları çalışmalar sonucunda gelişen bilgi ve becerilerini profesyonelce ama aynı zamanda kolay erişilir biçimde paylaşmak isteği yatıyor. Sorumlu, etik ve katılımcı bir topluma katkı sağlama yolunun basamaklıp yorumları kırarak, farklı gerçeklikleri keşfedip derinleştirmekle olabileceğine inanıyoruz. Bu açıdan edinilen bilgi birikiminin akademide ya da diğer dar kapsamlı çevrelerin dışında kalan insanlara da ulaştırılabilir olması bir gereksinim olarak ortaya çıkıyor. Artık

KALEYDOSKOP

TURCHIA, CULTURA E SOCIETÀ

/ SATIRA / TRATTI

Saadet Demir Yalçın: pace, giustizia e libertà

Dopo diversi appuntamenti incentrati su tematiche di attualità – in cui inevitabilmente si è dato spazio alla pandemia da Covid-10 – senza

Italia'da da Türkiye hakkında çok konuşuluyor. Bazen iyi, bazen kötü, çoğu zaman karmaşık bir biçimde ve olayları tam olarak aktaramadan ama neredeyse her zaman büyük bir merak uyandırarak. Türkçe kaleydoskop, İtalyanca *caleidoscopio*. Projeyi Türkiye ile İtalya arasında bir köprü oluşturabilecek, Türkçedeki kullanımıyla da İtalyan okurların hemen anlayabilecek bir sözcükle tanımlamak istedik. Ama her şeyden çok dünyaya bambaşka, yeni ve cazip kompozisyonlarla bakmayı sağlayan optik bir alet olan kaleydoskopun mecazı bakması için de dergiye bu adı vermeyi seçtik. Günlük hayata bakışı oluşturan küçük parçalar birleşerek hayal gücüne yer açıyor ve bu şekilde başka türlü yitip gidebilecek ayrıntıların gözden kaçırılması engelleniyor.

Kaleydoskop'un güzel bir arşivi oluştu. Türkiye ve Türk edebiyatı hakkında bilgi edinmek isteyenler için güzel ve yetkin bir arşiv. Bu yönüyle bir antoloji gibi de görülebilir. Büyüyerek devam etmesini ümit ediyorum. Arşive dönüp baktığınızda ne söylemek istersiniz?

Kaleydoskop, üç buçuk yıllık yayın hayatı boyunca, içinde güçlü ve kalıcı bağların doğmasını mümkün kılan farklı yazar ve sanatçılarla işbirliklerini ve temaslarını çoğalttı. Ka-

/ SOCIETÀ

Giù le mani dalla Convenzione di Istanbul

İstanbul Sözleşmesi Yaşatır! (Lunga vita alla Convenzione di Istanbul). È questo lo slogan di una grande campagna che a partire da questa

leydoskop'un hikâyeleri her ay önerilerimizi kabul eden farklı sanatçılar tarafından çizildi. Bu nedenle arşivimiz edebiyatın yanı sıra yıllar içinde güncel olaylara ve sanata yer veren imgelerle doludur. Fotoğraflı röportajlar aracılığıyla, genellikle İtalyan gazetecilik panoramasında yer almayan çeşitli konular ve mikro öykülerle ilgileniyoruz. Daha sonra, genellikle güncel olaylarla ilgili konular hakkında karikatürler aracılığıyla konuşmakla ilgilenen hicivlere adanmış bir sütun var. Bu nedenle, zaman içinde edebiyatın yanı sıra, Türkiye'deki sosyal ve kültürel dünyanın karmaşıklığını karakterize eden kültürel faaliyetlerin, protestoların ve hikâyelerin daha zengin bir anlatımla, görsel tarafı da güçlü, bizim de içimize sinen bir arşiv biriktirdik.

Pandemi öncesi, Türkiye ve İtalya'da etkinlikler de düzenlediniz. Bunlar devam edecek mi? Gelecek için ne gibi planlarınız var?

Kaleydoskop Eylül 2017'de yayına girdi ve birkaç hafta sonra ilk etkinliğimizi düzenledik. 2017 yılından bu yana başta Kaleydoskop'un merkezinin bulunduğu Napoli olmak üzere, diğer İtalyan şehirleri ve İstanbul'da da çeşitli etkinlikler düzenledik. Etkinliklerimiz, dergimizin kimliğini yansıtarak

Peyami Safa Quel tram di Istanbul

'Quel tram di Istanbul' di Peyami Safa in libreria

28 Gennaio 2021 — in In Italia/Scrittura

Cerca

CATEGORIE

Seleziona una categoria

IN ITALIA

'Prigione N. 5' di Zehra Doğan in libreria

'Quel tram di Istanbul' di Peyami Safa in libreria

'Elefteria di Istanbul' di Kemal Yılmaz in libreria

EVENTI IN CORSO

Un Newroz molto speciale

Il primo Festival di Spettacoli delle Donne

VERSI

Deniz Durukan -

Türkçe edebiyatla tanıştırmak için geniş bir yelpaze sunmayı düşündük. İlk olarak biz de Türkçe edebiyatı okuyoruz ve sevdiğimiz yazarları tanımaya çalışıyoruz. Bazen meşhur, tanınmış, dünyada birçok dile çevrilmiş kitaplar, en sevdiğimiz edebiyata denk gelmiyor. Yine de mümkün oldukça farklılıkları da göstermek amacıyla, eski, çağdaş, klasik, fantastik, minimal... öyküler sunuyoruz.

İtalya'dan edebiyatımız nasıl görünüyor? Hangi yazar ve şairlerimiz biliniyor, okunuyor?

Son on senede Türkçe edebiyata karşı ilgi çok büyüdü İtalya'da. Eskiden sadece büyük yayınevleri Türkçe edebiyatın en popüler isimleriyle ilgileniyorlardı az çok. Artık butik, rafine yayıncılık yapanlar da ilgilenmeye başladı ve şimdi özellikle bunlar Türkçe edebiyat için bir alan oluşturdu. Tabii ki bazen Türkiye'de politik durumu ya da durumu nedeniyle bazı yazarlar klasik yazarlardan daha fazla ilgi görüyor ama tüm bunların dışında artık diyebiliriz ki devamlı bir ilgi var. Tabii ki Orhan Pamuk, Elif Şafak en popüler isimlerden ama Aslı Erdoğan, Burhan Sönmez, Ece Temelkuran gibi yazarlar da çok okundu. Türkiye'yi bilmeyen ama edebiyatı merak eden okurlar bu şekilde büyüyorlar ve bazı kitaplar basmakalıp fikirleri yıkmaya yardımcı oluyor. Mesela Sema Kaygusuz gibi bir yazar bazı okurlar için hâlâ şaşırtıcı.

Aynı soruyu tersten sorayım: Türkiye'deki İtalyan edebiyatını nasıl görüyorsunuz? Kimin çevrilmesi sizi şaşırttı? Kimin ya da hangi kitapların çevrilmesini, daha çok bilinmesini isterdiniz?

Bir yandan aynı şey söyleyebiliriz ama İtalyan edebiyatının Türkiye'de daha eski ve zengin bir varlığı var. Pavese, Calvino, Moravia, Buzzati gibi isimler ve çağdaş yazarlar çoktan çevriliyor, okunuyor. O kuşaktan Luciano Bianciardi mesela çok ilgi çekebilir. Bu çağdaki yazarlar arasında Starnone, Baricco ve Ferrante gibi isimler çok okundu ve popüler oldu Türkiye'de. Ancak 1980, 1990 yıllarında ortaya çıkan yazarlardan bazıları hâlâ biraz eksik olabilir. Mesela, Pier Vittorio Tondelli ve Simona Vinci.

birbirinden çok farklı konuklar ve kodlar aracılığıyla çağdaş Türkiye'yi ele aldı. Örneğin; İmre Azem'den Pinar Selek'e, filmlerden hapisane edebiyatına, sansürden kuir militanlığına... Pandemiden dolayı herkes gibi biz de birçok projemizi iptal etmek zorunda kaldık. Burhan Sönmez'le açılışını yaptığımız, Haydar Ergülen'le devam ettiğimiz ve ardından ara vermek zorunda kaldığımız yazarlarla bir buluşma dizisi de bunlar arasında. Maalesef durumlar henüz yeniden etkinlik planları yapmamıza izin vermiyor, ancak bu diziye kesinlikle devam edeceğiz. Sıradaki diğer etkinliklerimiz ise konser, sergi ve her zamanki gibi kitap sunumları olacak.

Sitenizde şunu gördüm, bizdeki has okurun takip ettiği, okuduğu, sevdiği yazarların çevirileri var. Bu beni bir okur olarak mutlu ederken şaşırttı da... Daha çok özellikle popüler isimler göreceğimi tahmin ederken "has edebiyat" sürdürmüş yazarları gördüm. Böyleyken Türk edebiyatıyla tanışmanızı merak ettim.

Hepimiz bir şekilde Türkçe ile çalışıyoruz. Akademide, yayıncılık ortamlarında vs. Kimimiz İtalya'da Türkçe edebiyatı dersi veriyor üniversitede, kimimiz Türkçeden edebi çeviriler yapıyor İtalyan yayıncılara. İtalyan okurları ve öğrencileri

TANIK TEPE

Sevta AYYILDIZ

Sarkmış kollarıyla sarıldı, ellerimin arasında gevşek et yığını. Sonra boynuma sarıldı o kollar, sanki uzun zaman ayrı kalmışız gibi.

“İyi ki erken geldin, çok sıkıldım bugün, televizyon çöp kutusundan farksız. Örgümün ipi bitti, apartman görevlisine sipariş verdim ama...”

“İrmak kenarına gidelim mi?”

“Baharda olduğu gibi mi?”

“Neden olmasın?”

“Kar var dışarıda, üşürüz.”

“Kahve alırsanız termosla, sıkı giyinirsiniz, olmaz mı?”

“Portakallı kek de var.”

“Hadi o zaman hemen hazırlan.”

Yol boyu dışarıyı seyretti, karlar erimeye başlamış, hayal kırıklığına uğradı. Asfalt yol tertemizdi, belediye ekipleri iyi iş çıkarmış; adamlar çalışıyor.

“Üzgün gibisin?”

“Neyse, zaten kartopu oynama halim yok. Yine de yolda olmak güzel. Düşündüm de iki haftadır evden hiç çıkmadım.”

“Yakında seni çok daha uzağa götüreceğim, deniz kenarına.”

“Gemlik mi, Karamürsel mi?”

“Hangisini istersen.” Denizi seviyor, deniz kokusunu. Çok uzaklara gidemiyoruz, Antalya yolu yoruyor, küçük sahil kasabaları ile yetiniyoruz. Ekimde Mudanya’da iki gece kalmıştık. Heyecan içermeyen iki kısa

gece. Geçmişte bir süre, dört muhteşem yıl, Sarıyer’de yaşadık. İstanbul’a dönmeyi çok istesem de şartlar bir türlü el vermedi.

Sanırım o da denizi düşündü ve gülümsedi. Oğlan üniversite için Ankara’ya gittiğinden beri sessizleşti. İki haftada bir hızlı trenle geliyor oysa. Yanımızda okumasını istedi, oğlan gitmek için diretti, puanı da güzeldi, gitmekle akıllılık etti. Gelecek yıl yurttan ayrılıp eve çıkarsa ziyaretleri seyrekleşebilir. Gelecek yıl bir gelsin de bakınız duruma. Zamanında ikinci çocuğu yapalım demiştim, belki kız olur, sana arkadaş olur. İstemedi. Çok çocuklu bir ailede yokluk içinde büyüdüğünden olsa gerek oğlumuzu elimizdeki bütün imkânları sunmalıyız, onu hiçbir şeyden mahrum bırakmamalıyız dedi. Neden mahrum bırakalım ki, iki çocuğa bakacak gücümüz vardı. Belki iki- üç çocuk doğursaydı doğumlar bedenine iyi gelirdi, belki bu lanet hastalık yapısına yapışmazdı.

“Ağaçlar yılbaşı ağacına benziyor, beyazlıklarıyla nasıl da masum görünüyorlar.”

Ana yoldan çıkıp köy yoluna girdik, çam ağaçları yolun her iki tarafında da uzanıyor.

“Bak, şu küçük olanı kesip bagaja atalım, haftaya yılbaşı.”

“Saçmalama, yazık ona. Hem Bartu da gelmeyecek.”

“Kız arkadaşı olsun diyen sendin. O kız varken bizi mi görür gözü?”

Cami açtı, başını dışarı uzatıp derin bir nefes aldı.

“İşte geldik.” Nisan ayında keşfettik burayı, o zaman her yer yemyeşildi. Bagajdan bez sandalyelerimizi, piknik yaparken kullandığımız örtüyü aldım ırmak kenarındaki düzlüğe yerleştirdim. Aylardır bize eşlik eden mavi, yeşil sandalyelerimiz neredeyse en yakınlarımız oldu. O yeşil olana oturdum, piknik örtüsünü bacaklarına sardım, hava gerçekten soğuktu. Fincanlarımıza kahve koydum, birer dilim kek çıkardım saklama kabından, portakal kokusunu aldım hemen, yemekleri değil ama kekleri enfes oluyordu. Akan suyu izlemeye koyulduk. Baharda coşkuyla akan su şimdi azalmıştı, orta yerde iki adacık belirmişti. Etrafımızda yer yer kar öbekleri vardı, bir de kuruyup suya devrilmiş eski bir söğüt. Kahvesini içerken fotoğraflarını çektim, üşüdüğünü belli etmemeye çalıştım.

Bir araba yaklaştı, içinden üç kişi indi, biraz ilerimizde ateş yakmak için hazırlığa giriştiler. Küçük bir mangalları vardı, bir kasa birayı karların içine bırakırlar. Arabadan müzik sesi geliyordu, eğlenceli tiplere benziyorlardı.

“Biraz yürüyelim mi?” Kahveler bitti, hareketsiz kalırsa daha çok üşüyecek. Olur anlamında başını salladı.

Sandalyeleri katladım, bagaja yerleştirdim. Gençler ateşi

yakmıştı bile, genç diyorsam otuz yaşını geçmiş olmamalılar. Yanlarından geçerken selamlaştık. Özenmedim desem yalan olur. Şose yolda yürümeye başladık. Sol yanımızda fidanlık, fidanlığın aşağısında ırmak, diğer yanımızda dağlar, tepeler... Karşidan gelen Toyota yavaşladı, ön cam açıldığında burnuma çok hoş bir koku çarptı. Parfüm ete kemiğe bürünmüştü sanki içimi gıdıkladı.

“Pardon, bakar mısınız? Buralarda küçük bir şelale varmış, yerini biliyor musunuz?”

“Şelale uzakta. İsterseniz az ileride ırmak kenarında durabilirsiniz.”

“Teşekkürler.” Kadının uzun sarı saçları ve kırmızı ruju dikkatimi çekti. Arabayı kullanan da kadındı. Yanımdaki iyice şalına sarılmıştı. Arkalarından bakmak için dönemedim.

“Dağlara beyaz yakışıyor değil mi?”

“Dağ mı onlar, şu çıkıntılar?”

“Sözün gelişi dağ dedim ama o çıkıntılar kesinlikle dağ değil. Tanık tepe demişti bir arkadaş yanılmıyorsa. Hani bir keresinde arkadaşlarla bu taraflara pikniğe gelmiştik ya...”

“Hatırlatma o günü. Kör kütük sarhoştun, o halde bir de araba kullanmışsın!”

“Yok canım, o kadar da değil.”

“Neyse, tanık tepe demek. Uzaktan nelere tanıklık etmiştir kim bilir?”

“Yoruldu mu?” Adımlarımı ona uydurmaya çalışmaya zorlanıyorum, epey yavaş yürüyor.

“Yoruldum, dönelim mi?”

Dönüş yolunda durup kafasını uzatmış bir kaplumbağaya benzeyen tepenin fotoğrafını çekti. Yani ben pek benzetemedim ama onun hayal gücü daha renkli. Bulutlardan da şekiller çıkartmaya bayılır.

Arabamızın olduğu yere vardığımızda Toyota da oradaydı. Mangalcılara katılmıştı kadınlar. Et ve parfüm kokusu havada asılıydı.

İki kilometre yürümemiştik bile ama çok yorulmuş bir halde ön koltuğa bıraktı kendini. Radyoda sevdiği kanalı açtı, ardından kaloriferi. Bir şey unutmuşum da şimdi aklıma gelmiş gibi yapıp ceplerimi karıştırdım.

“Eldivenimin tekini düşürmüştüm. Sen almıştın bana, etrafa bir bakayım.”

Beni duymuyor gibiydi, gözlerini kapatmıştı. Arabadan indim, olmak istediğim yere doğru yürüdüm.

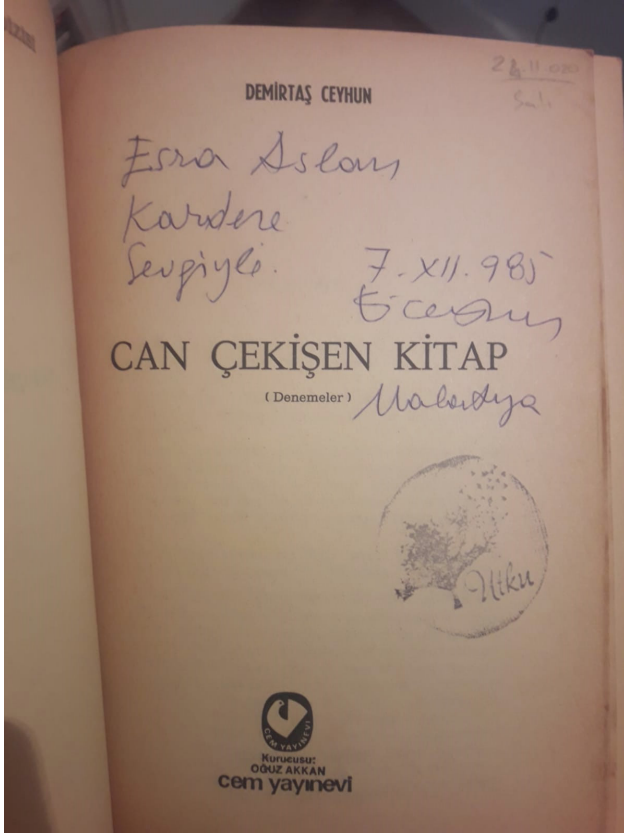
TÜRKİYE'DE YAZARIN KAZANCI

Utku YILDIRIM

Alpay Kabacalı yetkin bir edebiyat tarihçisi, dikkat çeken konulara eğildiği pek çok kitabın yazarı. *Türkiye'de Yazarın Kazancı* adlı kitabı *Milliyet Sanat Dergisi* için 1979'da yazdığı makalelerden oluşuyor. Yazarlığın bir meslek olarak görülmeye başlandığı yıllardan 1980'lere dek bir "maîşet temin aracı" olarak kalem işçiliğinin ederini inceliyor Kabacalı, tabii aslında yazarlığın etmesi gerekeni sezdiriyor, düşünsel açıdan emek yoğun bir iş olan yazarlığın ülkemizde hiçbir zaman geçer akçe olmadığını yazarların çektikleri sefaletten anlıyoruz. Cahit Sıtkı Tarancı'nın yaşadıkları en acı örneklerden biri belki de Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı mektuplarda maaşının icra yüzünden perişan olduğunu söyler ve şiirlerinin bedelinin geciktirilmemesi için adeta yalvarır Tarancı, sağlığı giderek bozulduğu zaman sanatçı dostlarının yardımı olmasa hastane masraflarını karşılayamayacak kadar yoksuldur. Cevdet Kudret'in Atilla Özkırımlı'yla yaptığı bir röportajda dediği gibi Türkiye'de ekmeği kalem ve kâğıttan çıkarma uğraşı belki de en zor uğraşlardan biri, yapılan işin tam karşılığı verilmediği gibi ödemelerin sürekli geciktirilmesi de cabası.

Kabacalı bu kitapta yazarlığın bir iş, meslek olarak kabul edilme aşamasını anlatıyor öncelikle, Avrupa'daki telif hakları yasalarının ortaya çıkışıyla birlikte ekonomik açıdan güçlenen yazarın daha nitelikli eserler vermeye başladığını belirtiyor. Benzer yasalar bizde ilk olarak Osmanlı Devleti zamanında, 19. yüzyılın ortalarında ortaya çıksa da telif hakları sadece ders kitaplarını ilgilendirdiği, Cumhuriyet sonrasına kadar da kapsamlı bir telif yasası çıkarılmadığı için yazarlar sosyal ve hukuki güvenceleri olmadan çalışıyorlar. Patronlar yazarların maaşlarını ödemiyorlar, kitapların dağıtımı yapılmadığı için Orhan Kemal gibi büyük romancılar yıllar boyunca sıkıntı içinde yaşamak zorunda kalıyorlar. 2021'in Türkiye'sinde de yazarın durumu pek farklı değil, kitaplarından elde ettiği gelirle yaşamını sürdüren yazar sayısı pek az.

Çeviri sözleşmelerinden baskı sayılarına kadar pek çok detayın yanında yazarların eserlerinden edin-

dikleri kazançlar da liste halinde sunuluyor, Kabacalı'nın bu kitabı edebiyat tarihimizin ekonomik bir seyrini çıkardığı gibi resmî belgelerin yanında mektuplara ve anılara da yer verdiği için sanat dünyamıza ayna tutuyor. İlginç, okunası bir metin, tekrar basılsa mutlaka ilgi görür.

Can Çekişen Kitap

Online mezattan almıştım. Sahaflarda denk gelebilirsiniz, başka türlü edinmeniz zor çünkü yeni baskısı yapılmadı. Mezatlar pandemi günlerinde kitap edinmenin kolay ve ucuz yolu, açılış fiyatı uygunsa kitaba pey veriyorsunuz, söz gelişi bir haftalık süre içinde başka pey veren çıkmazsa kitap sizin oluyor. Gidip sahaftan alıyorsunuz kitabı, kargo masrafindan kurtuluyorsunuz, bir tek komisyon ücreti var ama pek düşük. Sıkı okurlar için oldukça hesaplı bir yöntem, kitabınız yazarından imzalı da çıkarsa değmeyin keyfinize. Oluşur bazen. Elimdekini 1985'te imzalamış Demirtaş Ceyhun, Malatya'da. Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandıktan sonra denemeye ağırlık verdiği söylenebilir Ceyhun'un, ba-

bayani üslubu ve edebiyat dünyasındaki şahitlikleri denemelerini benzersiz kılıyor. Ertem Eğilmez'in kurucu ortaklarından olduğu Çağlayan Yayınevi'nin hikâyesini içeren bölüm bile kitabı edinmek için yeterli bir sebep. Dostu Eğilmez'le söyleşen Ceyhun olayları Eğilmez'in ağzından aktarıyor, yayınevini parasızlıktan kurduğunu söyleyen Eğilmez askerlik yaptığı sırada tanıştığı Refik Erduran'ın da yayıncılığa adım atmak istediğini öğrenince yayınevini birlikte kuruyorlar. İlk olarak Refik Halit Karay'ın *Yeraltında Dünya Var* adlı kitabını basıyorlar, dönemin ünlü yayınevleri "en kabadayı" kitabı 3-5 bin ancak basarlarken Karay'ın kitabı iki haftada 70 bin basılıyor. Sırada Yaşar Kemal var, Yaşar Nabi Nayır'ın kitap başına verdiği 300 liralık telifi 3 bin liraya çıkarıyor Eğilmez, *İnce Memed*'in haklarını satın alıyor. O zamanlar yazara baskı başına ödeme yok, basit bir anlaşma yazarın peşin aldığı paraya karşılık bütün hakları yayınevine geçiriyor. Yazar için olumsuz bir durum, nitekim *İnce Memed* baskı üzerine baskı yapsa da Kemal'in kazancı sözleşmede yazan tutardan ibaret. Eğilmez ortaklıktan ayrıldığı sırada ofisindeki eşyaları toplarken eline *İnce Memed*'in sözleşmesi geçiyor, yırtıp atıyor sözleşmeyi, Yaşar Kemal'i kurtarıyor belki de. Pek çok hikâyenin en ilginçlerinden biri Kemal Tahir'in çeviri serüveni. Mayk Hammer romanları yazıp yaşamını idame ettiren Tahir, Eğilmez'in baskısıyla çeviriye de eğiliyor, kısa süre içinde çok sayıda metni Türkçeye kazandırıyor. Eklemlerle tabii, Eğilmez'e göre çevrilen kitaplarda cinsellik pek az olduğu için okurun kitapla ilgilenmesi zor, o halde Tahir neden seks sahneleri eklemesin? Başta kem küm ediyor, yapamayacağını söylüyor ama ısrarlara dayanamayıp karakterleri seviştirmeye başlıyor. Pek matrak.

Ceyhun'un adının unutulmaya yüz tuttuğu malum, baskısı olmayan kitapları değerlendirilse genç okurlara tanıtılırdı, edebiyatımızın renkli kişiliklerinden biri hatırlanırdı böylece.

Yaşama Sanatı Günlüğü

Çevirileriyle tanıştığımız Bertan Onaran'ın *Sanat Çevresi* adlı dergideki yazılarının derlisi, 1980'lerde Türkiye'deki sanat dünyasına dair izlenimlerden oluşuyor. Onaran iyi bir film izleyicisi, festivallerde izlediği filmleri uzun uzun inceliyor, estetik anlayışını gözler önüne seriyor. Lafını esirgemiyor Onaran, sevdiği yönetmenlerin çıtalarını düşürdüğünü gördüğü zaman olumsuz eleştirilerini sıralıyor, örneğin *Ara-besk*'in bayağılığını Şener Şen'le Uğur Yücel'in yeteneklerinin bile aşamadığını söylüyor, filmi Yavuz Turgul çekseymiş bir

umut kırıntısı doğarmış gelecek günler için ama “her yer karanlık” Onaran’a göre. *Betty Blue* da “hastalık simgesi” bir karakteri anlattığı için hiç çekilmemesi gereken filmlerden, yasaklanması oldukça yerinde. Onaran’ın ahlâk timsali kişiliği çoğu eleştiride ortaya çıkıyor, sevgiyle ilgili filmlerin tehlikeli mikropları seyirciye saçacak içeriğe sahip olmaları toplum için zararlı. Öznellik güdümündeki yazılarda günümüzün pek çok efsane ismi iğneleniyor, David Lynch bu isimlerden sadece biri. İnsanlığın onca sorunu varken Joyce gibi yazarların “birilerine verdiği haz” veya Lynch gibi yönetmenlerin gerçeküstü filmleri değersiz, Onaran’ın “öyle eğlencelere zamanı yok”. İlginçtir, yapıtın içten ve tutarlı olmasının kendisi için önemli olduğunu belirtse de toplumcu bakış açısıyla yaklaştığı filmlerde aynı kıstasları aramıyor, ilkelerini hatırlamıyor, bu yüzden zehir zemberek yazarak De Palma’ya tanrılardan ceza vermelerini dileyebiliyor.

Resim dünyasından pek çok ismin sergilerine gidiyor Onaran, Selim Turan’dan Nuri İyem’e pek çok sanatçının eserlerine dair yorumları ufuk açıcı.

Tanıklıklar belki de metinlerin en değerli bölümlerini oluşturuyor. Ruhi Su’nun mücadeleyle dolu yaşamına şahitlik eden, büyük ozanın dostluğuyla gönenen Onaran başka hiçbir yerde kaydedilmemiş bazı türkülerini ses kayıt cihazıyla kaydederek kaybolmalarını önlemiş. Ruhi Su’ya yapılan haksızlıkları nefretle anıyor, birden fazla yazıda adını geçirerek ustasına saygılarını sunuyor. Kendisine yapılan haksızlıklara da rastlıyoruz, o dönem Sartre’ın *Sözcükler*’ini basan bir yayınevinin kendi çevirisinin büyük bir kısmını olduğu gibi çaldığını tespit ediyor. Dava açmaya niyeti yok, Vedat Türkalî’nin bir eserini izin almadan sinemaya uyarlayanların Altan Erbulak’ın da aralarında yer aldığı bilirkişilerin yargısıyla “yırtmaları” Onaran’ın adalete duyduğu inancı yok etmiş. Buna benzer olaylar ara ara karşımıza çıkıyor, Onaran bir dönemin kültürel panoramasını kendine has üslubuyla çiziyor.

Kayıp Kitaplar Kitabı

Yakılan kütüphaneler, nehirleri siyaha boyayan mürekkep, sayısız kayıp metin. Tarih boyunca gerek savaşlar, gerek ilgisizlik gibi sebepler yüzünden yok olan metinlerin haddi hesabı yok, Stuart Kelly bu metinlerin en önemlilerini inceleyerek sıkı okurlara yas tutturuyor.

Homeros ve Hesiodos’un kayıp metinlerinden başka pek çok tragedya da kayıptır, Antik Yunan’dan günümüze yazıldığı söylenenlere kıyasla çok az metin ulaşabilmiştir ne yazık ki. Sappho’nun kayıp şiirleri için üzüldürüz, “dişi Homeros”

olarak anılan Tegealı Amyte gibi sanatçıların merak uyandıran metinlerini okuyamayacak olmak kahreder. Daha yakın zamanlara gelirse Cervantes’i anmadan olmaz. “*Cervantes, ömrünün yarısını Galatea’yı bir türlü tamamlamamakla geçirdi.*” (s. 198) İlk bölümünü yazdığı eserinin ikinci bölümü üzerinde çalıştığını söyler Cervantes, ayrıca yeni bir oyun, romantik öykü ve kısa roman dizisi de sıradadır. Ölümünden sonra yayımlanan *Persiles* dışında bahsettiği diğer metinleri gören olmaz, belki sadece tasarı olarak kalmıştır, belki de değer bilmeyen ellerde kaybolmuştur, kim bilir? Zihinde kalan metinleri de kayıp olarak değerlendirsek Sterne’ün *Tristram Shandy Beyefendi’nin Hayatı ve Görüşleri*’nin 10. cildi tüberküloz krizleri arasında yitmiştir, Sterne dostu William Combe’a son cildin hazırlanmakta olduğunu söylemişse de sağlığı bozulunca hikâye yarım kalır ama tam bir yarımlık değildir bu, metnin kendine has biçimi eklemeli bir yapı ortaya koyduğu için okur bu cildin eksikliğini hiç hissetmemiştir muhtemelen. *Ölü Canlar*’ın ikinci cildini yakan Gogol zihnen ölüme yaklaştığı için ilk cildin kefareti olarak ikinci cildi feda etmiştir, Sterne’ün fiziksel sağlığının bozulmasıyla yok olan metin bu kez Gogol’un bozuk ruh sağlığının kurbanı olmuştur, üstelik iki kez. Taslaklarını ilk kez 1845’te yağar Gogol, “her bir satırı sinir bozukluğuna mal olan, iğrenç gerilimler uğruna tamamlanmış” metni yakmanın kolay olmadığını söyler ama alevler sayfaları yuttuğu zaman rahatlamıştır, kitabın içeriğinin ısıtılı ve saflaşmış bir şekilde doğuşuna şahit olması da cabası. Metni tekrar yazar, psikolojisi iyice bozulur, 24 Şubat 1852’de uşağını çağırır ve ateş yakılmasını emreder. Sayfaları alevlere birer birer atmaya başladığı zaman uşağı yalvarır, sayfaları yakmamasını istese de dinlemez Gogol, işi bittiğinde istavroz çıkarır, uşağını öper ve gözyaşlarına boğulur. Bütün bunlardan önce ikinci cilt için şükranlarını sunmaya, Kudüs’e gider, huzursuz bir biçimde geri döner ve Peder Matthew Konstantinovskiy’le temasa geçerek yardıma ihtiyacı olduğunu söyler. Pedere göre yapılması gereken şey manastıra kapanmak ve yazın sanatının putperestliğinden vazgeçmektir. Böylece edebiyat tarihinin en büyük metinlerinden birinin ikinci cildi sonsuza kadar yok olur.

Kelly’nin özenle hazırladığı metinleri Perek’ten Milton’a pek çok yazara denk getiriyor okuru, edebiyat tarihini yok oluş teması üstünden inceliyor ve kayıp metinlerin isimlerini anıyor en azından, tamamen kaybolmasınlar diye.

Taze Cesetler

Nihat ÖZDAL

*“insan kavrularını hammadde olarak kullanan şirketlerin
borsada işlem gören hisse senetlerini alabilirsiniz.”*
Philippe Sollers, Medyum

Kendi tozlarımız yeryüzünde başlamamışken, aynı tozun görüldüğü iki ayrı nokta yoktu. Dünya sabitlenmek için otlarla tatlandırılan bir tür sos, sirke ile karıştırıldığında balık yemeklerinde kullanılabilir. Biz sadece insanız, birbirimize iyi geliyoruz.

Taze cesetleri yanıt tayin etmiştik.

Öğütölüp harmanlanıyor kemiklerim, insan iyi bir yapıştırıcıdır. Bu yarış beni tendomlarımla koşarken sen mi kazandın?

Derimden teselli olarak alıp doldurdun dudağına, hep anlaşılır olmak istemişti, görevini doğru biçiminde anlamışsa geri çevrilmezdi, onlar ne az ne fazla, öpüşmeyi sürdürecektelerdi.

Tahta parçaları kopardıkların yerinde, kayıtsız değilsin, daha belirli ve somut şeyler bırakmalı yüzeye yakın derinlikte, mezarda bir korkuluk, baş ucunda sayılar ve isimler olan bir taş. Bir vakit öldüğümün kanıtları az kullanılmış kornea, diş protezi, kırışık giderici kremler.

Hatalarımız ve ihmallerimiz kalacak, yaşayan ve devam eden aslında parçalardır.

KADIN HAKLARINA ADANMIŞ BİR YAŞAM: NEZİHE MUHİTTİN

Ayşe ÖVÜR

Nezihe Muhittin, 1889 yılında İstanbul'un boğaz kıyısındaki nezih semti Kandilli'de doğdu. Babası ceza hâkimi Muhittin Bey annesi ise Zehra Hanım'dı. Nezihe Muhittin'in varlıklı ve entelektüel bir ailede başlayan yaşamı başta kadın hakları olmak üzere düşünsel mücadele içinde geçecek, yaşlılığı ise bir psikiyatri hastanesinde son bulacaktı.

Mutlu bir çocukluk yaşayan Nezihe Muhittin, büyüyüp evinin dışındaki hayatla tanışınca kendisini ateş ve ölüm içindeki karmakarışık bir dünyada buldu. Bir yanda bitmeyen savaşlar, yenilgiler, yoksulluklar, öte yanda üst üste yaşanan felaketlerden çıkmak için birbirinin zıddı çözümler peşinde koşan erkek yöneticiler vardı. Bu yıpratıcı ortamda çevresindeki akıllı ve güçlü kadınların toplumdan dışlanmasına hayret ediyordu.

Pek çok varlıklı Osmanlı ailesinde olduğu gibi, Nezihe'nin anne ve babası da kızlarına küçük yaşlardan itibaren farklı dillerde konuşma yetisi kazandırdı. Böylece Nezihe gençlik yıllarını evde Almanca, Fransızca, Farsça ve Arapça öğrenerek, yabancı hocalardan eğitim alarak geçirdi. Bu çok dillilik

Müstakil ve kadın namzedler Halkta seçim alâkasını son dereceye çıkardı, herkes cumayı bekliyor

Muallim İhsan Şerifle Nezihe Muhittin de namzedliklerini
koydular - İlk defa sayılabilecek kadınlarımız kimlerdir?

Yeni sayılabilecek namzedleri malum ol-
dukdan, sayılabilecek müstakillen nam-
zedliklerini koyan-
lar da anlaşıldık-
tan sonra bütün iş
cuması günü yapıla-
cak intihabın hazırlarına kalmış gi-
bidir. C. H. F. nam-
zedlerinin cuması
günü yapılacak intih-
abında ikinci seçici-
lerin intihabı reyile
intihab edilecektir.
16 müstakil say-
lav seçilmesi umumî alâkayı celbet-
mektedir.

Fıkada, Belediye seçim hazırlık-
ları devam etmektedir. Dün intihab
Teftiş heyeti gene toplanarak son ha-
zırlıkları ve müstakillen namzedliğini
koyanların müracaatlarını teftiş etmiş-
tir. Sindirye kadar müracaat eden mü-
stakil namzedlerin hepsinin de vaziyeti
usule muvafık görülmüştür.

Dün Fırka Vilâyet heyeti başkanı
Antalya sayılabilecek Cenâl Tunca
Belediyeye gelerek Vâlî Muhittin Üs-
tündeyi ile uzun müddet görüşmüştür.
Bu görüşmede cuması günü yapılacak
mevazim ve intihabın şekli kararlaştırıl-
mıştır.

İhsan Şerifin namzedliği
Mevazimlette 40 senedir talebe ye-
tiştirmiş kıymetli bir hoca olan İhsan
Şerif te intihabı sayılabilecek için müsta-
killen namzedliğini koymuştur.

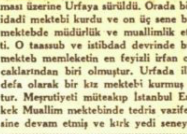
İhsan Şerif Nümmele Terakki mek-
tebinde genç bir müallimken müllimin
güçlüğüne kuralan saltanatı tahiti de-
virmek için yapılan inkılab teşebbüsüne
iştirak etti (312 vak'ast). Bir ihbar

Nezihe Muhittin
de namzed
Eski Kadın bir-
liği reisi muharrir
ve muallim Nezihe
Muhittin de dün
müstakil intihab
mevazımına nam-
zedliğini koymuş-
tur. Yeni kadın
namzedi dün bu
hususta bize şun-
ları bildirdi.

Fıkada namzedlerinden doktor Fatma Şahir, ortada müstakil-
makla beraber bu kıldere muallim İhsan Şerifin, hocasının kırkıncı yıl merasiminde tale-
belerinin amazalarında alınıp bir resmi, solda müstakil-
lerden Nezihe Muhittin

Fıkada namzedlerinden doktor Şahir
Ahmed ve ressam Şevket
yüzünden teşebbüsün neticesinde kal-
ması üzerine Urfa'ya sürüldü. Orada bir
ideali mektebi kurdu ve on üç sene bu
mektebe müdürlük ve muallimlik eti-
ti. O taassub ve istibdad devrinde bu
mektebe memleketin en fevkalâde irfan o-
caklarından biri olmuştur. Urfa'da ilk
defa olarak bir kütüphane kurmuş-
tur. Mevaziyeti müteakip intihab Erkek
Müslim mektebinde tedris vazife-
sine devam etmiş ve kırk yedi seneye

4 senedir Halk Fırkasına bağ-
lıyın ve prensiplerine tamamen sadı-
kım. Önder Atatürk'ü herbeş me'v'us-
lar da çıkartı. İleri sâminî tenkid et-
sin dedi. Düşündüm ki ben içlerinden
biri olmak itibarile daha sâminî ten-
kidler yapabilirim.

Mevazile bu fıkada hükümet işlerinde,
kendî esas programını tatbik edecek.
Bunlar tatbik edildikten memleket işle-
rile çok uğraşmış, benim gibi çok sa-
dîmini bir yurddaşım hususî usulleri var-
dır. Fırkasına çok sâminî, fakat daha
olgun ve kendi yünlerinden tenkidleri-
ni yapacak bir unsur olarak namzed-
liğini koyuyorum.

Program koymayacağım. Çünkü fık-
ka programında herşey vardır.
Bu mevkide kadimlik için ne lâ-
zımsız feragatle hepini yaptım. 24 se-
nelik mesaim meydana. Sonra be-
nin muhtelif mekteplerde okuttuğum
talebeler var. Hepsine nasil yur'da-
şını verdiğini herkes bilir.

Kütahya me'vazılığı
Son dakikada haber verildiğine gö-
re (Akras beyni achiyide)

rini ifade etmesi yasaklı üyeleri olan kadınlar bir araya gelir, edebiyat başta olmak üzere siyaset ve sosyal sorunlar üzerin-
de hararetli tartışmalar yapardı.

Toplantılar zamanla üst düzey sınıflara üye kadınlar ara-
sında yaygınlık kazanınca konuşmacı olarak erkekler de
davet edilmeye ve kadınlarla fikir alışverişinde bulunmaya
başladılar. Bugün tüm dünyada "Kitap Kulübü" dediğimiz
oluşumlar da kökenini kadınların düzenlediği bu salon top-
lantılarından alır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun her geçen gün zayıfladığına,
birbiri ardına çıkan savaşlara, zamansız ölümlere, toplumun
dağınıklığına şahitlik eden pek çok eğitilmiş kadın Zehra
Hanım'ın Kandilli'deki evinde toplanır yapılması gereken-
leri, yeni siyasi düşünceleri tartışırlardı. Nezihe Muhittin'in
düşünce oluşumunda "hürriyet aşığı ve devrimci" olarak
tanımlandığı dayısının kızı (dayızade olarak anlatır) Nakiye
Hanım'ın da önemi büyüktür. Ev toplantılarına katılan ka-
dınlar ileride pek çok başarılı işe imza atacaktırlar. Örneğin,
Nakiye Hanım'ın arkadaşı Kıbrıslı Azize Hanım, Ulus-
lararası Kadın Kongresi'ne katılmak için Avrupa'ya giden ilk
Türk kadın olacaktır. Kadınların evde yaptıkları tartışmalar
özelikle dernekler aracılığı ile eyleme dönüştürdü. Zor du-
rumdaki asker ailelerine, kadınlara, çocuklara yardım faali-
yetlerinde bulunurlardı. Nezihe Muhittin de annesiyle bir-
likte yardım çalışmalarına elinden geldigince destek olurdu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında çevresini dik-
katle gözlemleyerek büyüyen Nezihe Muhittin, kadınla-
rın kamu hayatından dışlandığı sürece toplumsal huzur ve
kurtuluş yolunun olamayacağını erken yaşlarında fark eder.
Üstelik yaşanan bu dışlanma sadece toplumun yoksul ve
eğitimsiz kadınları için geçerli değildir. Birkaç yabancı dil ko-
nuşup, üst düzey eğitim almış kadınlar da aynı durumdaydı.
Toplumun tüm kesimlerindeki kadınlar, erkek egemenliği-
nin altında şu ya da bu şekilde eziliyor, konuşturulmuyor,
fikirlerini açıklamalarına izin verilmiyordu. Bu haksızlığı
Nezihe Muhittin hiçbir zaman kabul etmez!

Nezihe Muhittin'in düşünce dünyasının gelişiminde erken
yaşlarında tanıdığı, kadın hakları konusundaki fikirlerinden
etkilendiği Fatma Aliye'nin de önemi bir yeri olduğunu be-
lirtmeliyiz. Tanzimat dönemi aydınlarından Ahmet Cevdet
Paşa'nın kızı olan Fatma Aliye yaşça Nezihe Muhittin'den
büyüktü. Bununla birlikte romanlarında ezilen kadınları
anlatan, *Hanımlara Mahsus Gazete*'de kadın haklarının öne-
mine vurgu yapan, derneklerde gece gündüz çalışan Fatma
Aliye Hanım, Nezihe Muhittin gibi genç ve aydın kadınların

Nezihe Muhittin'in Avrupa'dan gelen dergi ve gazeteleri oku-
masına, batı dünyasında gündem olan tartışmaları öğrenme-
sine fırsat tanıdı.

Nezihe Muhittin'in düşünce dünyasını temellendiren bir
diğer kaynak ise eğitilmiş kadınlar olan annesi ve dayısının
kızı Nakiye Hanım'ın evlerinde organize ettikleri tartışma
toplantıydı. "Salon Toplantıları" olarak adlandırılan bu
birleşim günlerine ilk kez sekiz yaşındayken katılan Nezihe
Muhittin, bir köşede oturur konuşulanları anlamaya, ken-
dince yorumlamaya çalışırdı.

Gerçekte "Salon Toplantıları", Antik Çağ'dan bu yana top-
lumsal konularda yüksek sesle konuşmaları yasaklanmış
aydın kadınların, kendilerine bir çıkar yol bulmak için Batı
Avrupa'da başlatıp zamanla pek çok farklı ülkeye yaydıkları
fikir meclisleriydi.

Bu meclislerde üst düzey ailelerin, toplum içinde görüşle-

örnek aldığı bir isim olarak tanınır.

Fatma Aliye'nin düşünce dünyası "İslam ve Kadın" odaklı olarak gelişmiştir. Nezihe Muhittin'in bakış açısının ise zaman içinde şahit olduğu Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'nın ardından daha milliyetçi ve "Türk kadını" odaklı olarak şekillendiğini biliyoruz.

Osmanlı Devleti'nde 1876 yılında ilan edilen Tanzimat'ın ardından kızların gidebileceği okullar açılmış, kadın haklarını tartışan dergiler yayınlanmaya başlanmıştır. Gündeme gelen konular arasında kadın erkek eşitliği, çok eşliliğin önlenmesi de vardır. Seslerinin yükselmesi sonucunda eğitilmiş kadınlara sadece kızların gidebildiği okullarda "öğretmenlik yapma hakkı" verilmesi toplum hayatında yeni bir sayfa açar.

1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet'in ardından "kız çocuklarına ilk öğretimin zorunlu ve parasız olması" ile Osmanlı Devleti'nde asıl kadın devrimini başlar.

1909 yılında Nezihe Muhittin, Maarif Nezareti'nin sınavlarını kazanarak fen bilgisi öğretmenliği hakkı elde eder. Kız İdadi Mektebinde ve Darümuallimat'da (bugünün Türkçesi ile Kız Öğretmen Okulu) öğretmenliğe başlar. Fen dersi öğretmenliğinin yanı sıra müfettişlik de yapar. Darümuallimat Nezihe Muhittin'in yaşamında büyük öneme sahiptir. Çünkü Halide Edip (Adivar), öğretmen ve insan hakları savunucusu Nakiye Hanım, yazar Şukufe Nihal ile burada tanışır. İttihat ve Terakki Kız Sanayi Mektebi, Selçuk Hatun Sultanisi, Kız Hayat Mektebi ve İzmir Hilal Sultanisi müdürlüklerinde de bulunur. Balkan savaşlarında okulunu dikimevine dönüştürür. Öğrencileriyle birlikte hasta ve yaralı askerler için kıyafet dikip onlara hastabakıcılık yapar.

Nezihe Muhittin, öğretmenlik ve okul müfettişliği yanı sıra iyi de bir yazardır. Toplumsal konular üzerine kaleme aldığı makaleleri yayınlamaya başladığında on sekiz yaşındadır. İlk romanı *Şebâb-ı Tebah* (Kaybolan Gençlik)'ı 1911 yılında yazar. Yine aynı yıl kadın hakları konusuna önem verdiğini bildiğimiz Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın desteğiyle *Edebiyat-ı Umumiye* dergisinde yazıları yayınlanır. Nezihe Muhittin'in hayatı boyunca 20 roman, 300 civarında öykü, piyes, operet, senaryo yazdığını, çeviriler yaptığını biliyoruz.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, öğretmenliğinin ve yazarlığının dışında pek çok derneğin kuruluşunda da yer alır. Bunlar arasında 1913 yılında kurulan Türk Hanımları Esirgeme Derneği ve Donanma Muavene-i Milliye Cemiyeti Hanımlar Şubesi/ Donanama Cemiyeti'nde yer alır. Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından ise 1924 yılında, Türk Ka-

dınlar Birliği'nin yayın organı olan *Türk Kadın Yolu* dergisini kurar.

Elbette İstanbul'da yaşayan entelektüel kadınlar büyük bir azimle "kadın hakları" için çalışırken onlara destek olan erkekler de vardır. Özellikle Ziya Gökalp, Tunalı Hilmi, Namık Kemal, Şinasi, Ali Suavi, Abdullah Cevdet gibi yazarlar eserlerinde kadın konusuna büyük önem veriyor, konunun gündemde kalmasına destek oluyorlardı. Halit Ziya Uşaklıgil ve Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın tek kadınla evliliği şiddetle önermesi bu dönemde üzerinde durulması gereken bir konudur.

Günümüzde Nezihe Muhittin ve feminist mücadelesi denince tartışma yaratan asıl konu, onun Cumhuriyet'in ilanından sonra Ankara yönetimi ile olan ilişkisidir.

Nezihe Muhittin henüz Cumhuriyet ilan edilmeden birkaç ay evvel 16 Haziran 1923'te bir parti kurma girişiminde bulunur. Kadınlar Halk Fırkası kadın politikaları yürüten bir topluluk olarak; ezilmiş, sömürülmüş, konuşması engellenmiş, yoksul, varlıklı tüm kesimlerden kadınların sesi olmak için kurulur. Amaçları kadınların eğitimini yükseltmek, toplumsal, hukuksal ve siyasal kazanımlar elde etmelerini sağlamaktır. Partinin Genel Başkanı Nezihe Muhittin, Genel Sekreteri üniversite mezunu ilk kadın olan yazar Şukufe Nihal (Başar), İkinci Başkan Nimet Rumejde Hanım, Sayman Latife Bekir, Muhasebeci Seniyye İzzettin, Sekreter Muhsine Salih, Veznedar Matlube Ömer olarak seçilir. Öteki üyeler ise; Nesime İbrahim, Tuğrul Bedri, Zeliha Ziya, Faize Emrullah'tır. Bu dönemde basın da kurulan parti ile yakından ilgilenmiştir. Özellikle kadın dergileri, partinin kurucu üyelerinin makalelerini sıklıkla yayınlıyordu.

Ancak henüz Cumhuriyet ilan edilmemiştir ve mevcut 1909 tarihli seçim kanununa göre kadınların siyasette yer alması olanaklı değildir.

Kadınların oy vermesinin yakın gelecekte olanaklı olmadığı anlaşıncaya, parti oluşumu adını 05 Şubat 1924 günü Türk Kadınlar Birliği olarak değiştirir. Türk Kadınlar Birliği siyasi bir oluşum değildir. Dernek tüzüğünde bu açıkça belirtilmiştir. Derneğin kuruluş hedefi; yardıma muhtaç, dul, yetim kadınlara destek olmak, okula gitmelerini ve meslek edinmelerini sağlamaktır. Derneğin kuruluşundan kısa süre sonra beş yüzü aşkın üyeye ulaşması, Anadolu'da (Diyarbakır, Denizli, Üsküdar) şube açabilmesi o günün şartlarında önemli bir etkiye sahip olduğunun göstergesidir. Nezihe Muhittin'in Cumhuriyet değerlerine bağlı olduğunu ve yeni yönetim şeklini büyük bir heyecanla beklediğini biliyoruz. Bununla

batıl, ve hurafevi tortu pas ve küflerden temizlenerek cilalanırsa eline geçen ve geçecek olan insanî ve medenî haklarını selâhiyetle kullanabilecektir.

— Ne farkımız var? — Farkımız kalmadı. Sözü batıldır. Ben hakiki feminizmi böyle anlıyorum.

Kitabın müellifi: NEZİHA MUHİTTİN

Türk kadını

Türk kadınlığı hayatında görgülerim ve hatıralarım

Kitabın ihtiva ettiği bahisler: — 1 - Türk kadınlığı hakkında ilk intibalarım. 2 - İstibdat kadını. 3 - Mevritiyet kadını. 4 - Cumhuriyet kadını. 5 - Büyük Gazi ve yarınki kadın. 6 - Genç musakbel kadına bir hitap. 7 - Yarım asır zarfında teşekkül eden kadın cemiyetlerinin tarihçesi

Kadınlık hakkında ilk intiba ve hatıralarım

1 — İlk mürebbim 2 — Müstesna bir kadın tipi 3 — Otuz sene evvelki münevver türk kadını

Kendi kendime -türk kadını- deyince gözlerimin önünde bir hayal belirir: Bu ne ideal bir tip, ne de muhayyel bir şahsiyettir. Bu otuz sene evvel yaşıyan mefkûresinin ateşli sesi mütevazı çatısını aşmıyan, coşgun ruhunun heyecanları ve ateşleri içinde yanıp kavrulan genç türk kadınının hayalıdır. Evet ne zaman kendi kendime türk kadınlığını düşünsem gözlerimin önüne, daima ince asabi parmaklarının arasında bir kurşun kalem, dizlerinin üstünde bir

birlikte dönemin hükümeti yeni rejim tüm unsurları ile temellendirilmeden bir kadın partisi kurulmasını, henüz oturmamış toplumsal dengeleri erken bir tarihte sarsacağı için kabul etmez. Buna karşılık dernek üyesi kadınlar ise siyasal hak talebinden hiçbir zaman vazgeçmez. Mart 1927'de İstanbul'da yapılan toplantıda kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi isteği yeniden gündeme gelir. Yasama dönemi sona ermeden bu hakkın alınamayacağı anlaşılınca kadınlar düşüncelerine uygun bir erkeği aday gösterme kararı alırlar.

1927'den itibaren Nezihe Muhittin ve Türk Kadınlar Birliği'nin bazı üyelerinin bir baskı grubu şeklinde çalışarak, isteklerini toplumsal dengeleri gözetmeden derhal kabul ettirmeye çalışmalarının, Ankara yönetimini yavaş hareket etmekle eleştirmelerinin hoş karşılanmadığı açıktır. Bununla birlikte 1927 yılında toplanan dernek kongresinde tüzüğe "kadınların siyasal hayatta yer alması" maddesinin eklenmesini Ankara yönetimi olumlu bularak onaylamıştır. Bu da hükümetin kadın hakları konusundaki olumlu bakışını göstermektedir.

Nezihe Muhittin yönetiminin aceleci tavırları Cumhuriyet rejimine henüz uyumlanmaya çalışan bazı toplumsal kesimleri rahatsız eder. Dernek üyeleri arasında da kuruluş amaçları ve eylemleri hakkında anlaşmazlıklar baş göstermeye başlamıştır. Basında derneğin aceleci tavırlarını eleştiren yazılar çıkmaya başlayınca rahatsızlık üst seviyeye ulaşır. Bazı

dernek üyeleri gazetelere Nezihe Muhittin'i suçlayıcı açıklamalarda bulunurlar. Nihayetinde ortaya çıkan huzursuzluklar karşısında Nezihe Muhittin yönetimden çekilir. Latife Bekir liderliğinde bir grup kadın yeni bir kongre düzenlenmesini ister. Yapılan seçimlerde Sadiye Hanım yeni başkan seçilir. Nezihe Muhittin ise kendisine haksızlık yapıldığını düşünüyordur. Gazetelere verdiği röportajlarda dedikoduları, düş kırıklıklarını anlatır. Yazdığı *Kadınlar Birliği Opereti*'nde yaşadıklarını karikatürize etmesi ilgi çekicidir.

Nezihe Muhittin 1929 yılında İkdâm Gazetesi'nde yayımlanan *Türk Kadınları Mebus Olmak İstiyorlar* başlıklı yazısında isteklerini şöyle açıklıyor: "Bize bekleyiniz demek manasızdır. Yoksa kadın henüz tecrübesizdir, demek mi isteniliyor acaba? Fakat demirci örs başında sanatkar olur, biz kadınlar daha kırk yıl bu işlerden uzak kalsak tecrübe ve alakamız o kadar uzaklaşacaktır... O halde beklenilecek vakit, bize hiçbir zaman temenni edilen bilgiyi veremez, tecrübe ve meleke ancak işbaşında kendini gösterir. Bekleyiniz (!) kelimesi çok müphemdir. Neyi bekleyeceğiz? Kadının başka bir yaradılışla dünyaya gelmesini mi?"

Anlaşılabileceği gibi Nezihe Muhittin sabırsızlıkla kadın hakları konusunda bir devrim beklemektedir. Kuşkusuz Mustafa Kemal Atatürk önderliğindeki Cumhuriyet yönetimi kadın-erkek eşitliği konusunda kesin kararlılığa sahiptir. Bununla birlikte yeni yönetim, sağlam ve kararlı adımlarla

hareket ederken zamana ihtiyaç duyuyordur.

Nezihe Muhittin siyaset sahnesinden çekilmediğini ispatlamak için 12 Ağustos 1930 günü Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ile Fethi Okyar tarafından kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkasına katılır. Bunun nedeni parti tüzüğünde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınacağı maddesi olmasıdır. Nezihe Muhittin parti içinde güçlü bir kadın grubu oluşturur. Cumhuriyet tarihinde ilk kez propaganda yapmak için tek tek evlere gidip, kadın hakları konusunda ikna çalışmalarında bulunan kişi olur. Bu defa kendisini yalnız bırakmayan isimlerden birisi de tanınmış yazar Suat Derviş'tir.

1930 yılı belediye seçimleri Cumhuriyet tarihinde bir dönüm noktasıdır. Çünkü bu seçimler ilk kez çok partili ortamda yapılmış ve ilk kez kadınlar oy kullanmıştır. Nezihe Muhittin ve Suat Derviş 1930 yılı belediye seçimlerinde

Beyazıt ve Beyoğlu adayı olarak katılırlar. Fakat yeterli oyu alamadıkları için seçilemezler. Bununla birlikte İstanbul ve İzmir başta olmak üzere pek çok yerde kadınlar seçimleri kazanır ve belediye meclisinde görev almaya başlar.

Kadınlar milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını 05 Aralık 1934 tarihinde elde ederler. Nezihe Muhittin ise çok istediği halde yaşamı boyunca milletvekili seçilemez.

Nezihe Muhittin'in kadın sorununa bakışı, yaşadığı dönemin özelliklerini taşır. Kadın ve erkek eşitliğini, kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmasını savunurken kendi zamanının toplumsal gerçeklerinin de farkındadır. Kadın ve erkek arasında, farklılığa dayanan bir eşitlik hali olduğunu savunur. Kadın ve erkeği birbirini dengeleyen iki zıt kutup olarak görür. Kadınların meslek sahibi olması gerektiğinin altını çizer. Bununla birlikte annelik kavramını da övmekten geri durmaz. Geleneksel aile düzenine karşı değildir.

Bir yazısında şöyle söyler: “Aziz kardeşlerim bugün ve yarın memleketimizin bizlerden istediği mühim ve asil bir vazife var; o da bu sevgili yurda manen ve maddeten kıymetli evlatlar yetiştirmektir. Sakın başmakaleyi okuduktan sonra beni, annelikle alakasını kesmiş müfrit (aşırı) bir kadın telakki etmeyiniz, benim en esaslı kanaatim ve kadınlık hakkındaki temennim; onların bu memleketin ihtiyaçlarına cevap verecek, iyi birer valide olmasındandır. Esasen asli ve asil vazifeler ifa edilmeden diğerleri bir nümayiş (gösteri) ve tezahürden ibaret kalır; bu fıkri her fırsatta tekrardan hali (geri) kalmadım.”

Balkan savaşları, 1. Dünya savaşı ve Kurtuluş savaşına şahitlik etmiş, geri planda gönüllü olarak bazen hemşire bazen de bir askeri terzi olarak çalışmış Nezihe Muhittin için milliyetçilik önemli bir kavramdı. O, milliyetçilik ve kadın hakları konusunu iç içe görüyor, kendisini bir Türk kadını olarak tanımlıyordu.

Nezihe Muhittin, keskin bir kaleme sahip olmasına rağmen ne yazık ki yazdığı eserler kadın hakları konusundaki eylemlerinin arkasında kalmıştır. Eserlerinin çoğunu 1927 yılından sonra, Türk Kadınlar Birliği başkanlığını bıraktıktan sonra yazmıştır. Ferit Ragıp Tuncor'un 1996'da yayımlanan *Kadın Romancılarımız: Nezihe Muhiddin Tepedelenligil* adlı yazısına göre Nezihe Muhittin'in yayınlanmış yirmi romanı vardır.

Nezihe Muhittin'in eserlerinde kolaylıkla tahmin edileceği gibi hakkını talep eden, ataerkil düzene karşı çıkan kadınlar, hor görülen cariyeler, para ile satılan odalıklar, Çerkes köleleri gibi konular yer alıyordu. Yazım dili çoğunlukla gerçekçi

üsluptu. Çalışmayan, yaratmayan, üretmeyen, Batı özentisi içindeki kadınları ise keskin bir dille eleştirmiş ideal olarak “eğitilmiş ve çalışan kadınları” göstermiştir. Nezihe Muhittin şunları söylemektedir: “Memleketimizin ufukları fabrika dumanlarıyla bulutlandığı zaman onun yoğunluğunda kadınlarımız alın terlerinden tebahhur (buharlaştırmak) etmiş mühim bir hisse olacaktır. Makinelerin gürültüsünde, zahiren tuhaf görünen kadın ellerinin sürat ve melekesi sesini işittirecektir. Bu cereyan ve istek karşısında kadının mevkii ve hakkını tayin ve sınırlamak imkânı kalmamıştır.”

Bazı eserlerinde ise gerçekçi edebiyatın dışına çıkmış, şimdilerde sık sık gündeme gelen Gotik edebiyatın motiflerini de kullanmıştır. Onun *İstanbul'da Bir Landru* isimli romanında karşılaştığımız “ölü sevicilik” konusu dikkat çekicidir. Eserlerinden bazıları: *Şebab-ı Tebah* (1911), *Benliğim Benimdir* (1929), *Türk Kadını* (1931), *Güzellik Kraliçesi* (1931), *Bozkurt* (1934), *İstanbul'da Bir Landru* (1934), *Ateş Böcekleri* (1936), *Bir Aşk Böyle Bitti* (1939), *Çıplak Model* (1943), *İzmir Çocuğu* (1943), *Avare Kadın* (1943), *Bir Yaz Gecesi* (1943), *Çingiraklı Yılan* (1943), *Kalbim Senindir* (1943), *Sabah Oluyor* (1944), *Gene Geleceksin* (1944), *Sus Kalbim Sus* (1944) isimleriyle yayınlanmıştır.

Zaman zaman Nezihe Muhlis mahlasını da kullanan Nezihe Muhittin'in esprili bir dille hiciv yaptığı metinleri de vardır. Röportajlarında kendisini Halide Edip (Adıvar) düzeyinde bir edebiyatçı olarak görmediğini açıklıkla söylemiştir. Maalesef kitapları bugün piyasada satılmamaktadır.

Nezihe Muhittin'in iki defa evlendiğini biliyoruz. Bu evliliklere rağmen daima babasının adını, soyadı olarak kullanmıştır. İlk evliliğini yaptığı Muhlis Bey'den kısa sürede boşanmış, ikinci evliliğini ise Memduh Tepedelengil ile yapmıştır. Bu evlilikten Malik isimli bir oğlu olmuştur. Mücadelesi boyunca defalarca kendisi ile alay edilen, hor görülen, basında hakkında alaycı karikatürler çıkan Nezihe Muhittin'in tüm olumsuz eleştirilere renkli kişiliği, eğlenceli tavırları, neşeli kahkahaları ile yanıt verdiğini biliyoruz. Bu satırları yazarken hastalığı hakkında ayrıntılı ve güvenilir bilgiye ulaşmak ise maalesef mümkün olmadı.

Tüm yaşamını kadın erkek eşitliğine adan, aceleci, sabırsız, açık sözlü kişiliği nedeniyle hiçbir zaman doğru anlamayan Osmanlı Feminist Hareketi'ni Cumhuriyet'e taşıyan güçlü isimlerden Nezihe Muhittin 10 Şubat 1958 günü Şişli'de La Paix isimli psikiyatri hastanesinde 68 yaşında hayata veda etti.

Nezihe Muhittin gerçek bir idealistti. Cumhuriyet taraftarı olduğunu açıklıkla dile getirmişti. Mustafa Kemal Atatürk'ü öven yazıları vardır. Bununla birlikte Cumhuriyet hükümetleri ile aceleci ve sabırsız beklentileri, bazen de aşırıya varan açık sözlülüğü nedeni ile pek de iyi ilişki kuramadığı bir gerçektir.

Cumhuriyetin ilanından bugüne neredeyse 100 yıl geçti. Aradan geçen bunca zamana rağmen hâlâ kadın erkek eşitliği konusunda pek çok soruna sahibiz. Kadın ve erkek eşitliği gibi yüzyıllara, geleneklere, töreye dayanan konularda toplumsal dönüşümleri sağlamanın yolunun ancak eğitim seviyesini yükseltmek, kadın iş gücünü her alana yaymak ve kadınların ekonomik özgürlük kazanmasını desteklemektir.

Nezihe Muhittin, yaşadığı çağın ilerisinde görüşlere sahip ilerici ve aydın bir kadındı. Bugün her eğitimli ve ekonomik özgürlüğe sahip Cumhuriyet kadının Nezihe Muhittin ve onunla yolculuğa katılan arkadaşlarına en azından bir teşekkür borcu vardır. Kadınların hem anayasal hem de toplumsal hak ve özgürlük talepleri Tanzimat'tan bu yana devam eden mücadeleler sonucu elde edilmiştir. Bu satırların yazıldığı 2021 yılında kadın cinayetlerinin hâlâ önemli bir toplumsal gündem oluşturması ise Nezihe Muhittin'in hep söylediği gibi “kadınların eğitimli ve ekonomik özgürlüğe sahip bireyler olmasının” önemini vurgular.

Feminist mücadelede yer almış tüm kadınlara saygıyla.

Kaynak:

Yaprak ZİHNİOĞLU, *Kadınsız İnkılap*, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

Mustafa Yahya METİNTAŞ, *Nezihe Muhittin ve Türk Kadının Siyasi Haklar Mücadelesi*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi 2018 Cilt 1 Sayı 3

Serpil ÇAKIR, *Kadın Tarihinden İki İsim: Ulviye Meylan ve Nezihe Muhittin*, Toplumsal Tarih Dergisi, 46, s6vd.,1997

Müşerref AVCI, *Osmanlı Devleti'nde Kadın Hakları ve Kadın Hakkının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar*, A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, s 225 vd, 2016

ANIL CİHAN İLE SÖYLEŞİ

İlayda ULUÇAY

Şiirleri Varlık, Kitaplık, Sözcükler, Ecinniler gibi edebiyat ve sanat dergilerinde yayınlanan Şair Anıl Cihan, İthaki Yayınları'ndan çıkan Daha Önce Ölmüş müydük? isimli ikinci şiir kitabını anlattı. 1989 İstanbul doğumlu olan şair; "Çok yaşasın, yerini yadırgayan şiir. Çok yaşasın yerini yadırgayıp, rahatsız olan halklar." diyerek, şiire ve topluma bakışını özetlemiş oluyor bir bakıma.

Merhaba sevgili Anıl. Bize biraz kendinden ve yeni şiir kitabın *Daha Önce Ölmüş müydük?* hakkında yaşadığın heyecandan bahsetmeni isteyeceğim. Söz sende.

Sanırım, en zor sorunu en başa koymuşsun. İnsan kendinden bahsederken ne demeli pek bilmem. Fakat bu soru sorulduğunda aklıma ilk gelen cevap zor bir coğrafyada hemen herkes gibi yaşamını devam ettirme/ hayatta kalabilme gayreti içinde olan bir insanım. Hayatıma, şiir gibi disiplin ve çalışma gerektiren bir yol arkadaşını da dâhil ettiğimi söyleyebilirim. Otuz bir yıla iki tane kitap sığdırabilmemin sevinci ise tarifsiz. Uzun bir süreci kapsayan çalışma en nihayetinde kitap formu ile karşınıza çıktığında, hem çok tanıdık hem de daha önce hiç yaşamadığımız bir heyecanı aynı anda hissetmenin verdiği şaşkınlık biraz da. Bu heyecanı yaşamama yardımcı olan,

İthaki Yayınları'na ve Devrim Horlu'ya bir kez daha teşekkür ederim.

Peki kitabın oluşum süreci nasıl gelişti? Sen ve kitabın hangi zorluklarla mücadele ettiniz?

Kitabın oluşum süreci üç ila üç buçuk yıla yayılan bir zaman dilimini kapsıyor diyebilirim. Net bir zaman aralığı ya da belirli bir başlangıç tarihi olmasa da, süre budur. Elbette tek tek şiirlerin ve genel yapı itibarıyla kitabın bütünü birçok değişikliğe uğradı. Kitabın bütününde, eklenen ya da çıkarılan şiirlerin yanında yazılıp kitaba dâhil olmayan şiirler de var. Şiirler üzerinde, bence aksayan yönlerine yaptığım kimi değişiklikleri de bu sürece eklersek sanırım bir kitabı inşa etmenin kolay olmadığı daha iyi anlaşılacaktır. Şiir yazmak ile o şiirleri bir arada tutan düşünsel ve estetik etkenleri, değerleri bir araya getirmenin zorluğunu, sıkıntısını her şair gibi ben de yaşadım. Bunun yanında, kitabın Yaşar Nabi Nayır Şiir Ödülü'nde, "Dikkate Değer" görülme sürecini de atlamamak gerektiğini düşünüyorum.

Dergilerde yayınlanan hemen her şiirini yakından takip ediyorum desem sanırım abartmış sayılmam. Varlık, Kitaplık, Sözcükler, Ecinniler... Şiirinde birey ve toplumu aynı anda görebiliyoruz? Şiir tam olarak nerede duruyor?

Bu ilgin beni çok mutlu etti. Teşekkürler. Soruna sondan başlamak istiyorum. Şiirin tam olarak nerede durduğu, yani şiirin konumunun tespit edilmeye çalışıldığı birçok dönem/yıl olmuştur sanırım. Fakat unutmamak gerekir ki, her sanat yapıtı yaratım aşamasında ne kadar öznel gibi görünsün de, en nihayetinde bir algılayıcıya/alımlayıcıya ihtiyaç duyar. Bunun neticesinde bir yoruma/değerlendirme sürecine de belki... Yani, genelde sanat yapıtının özeldi ise şiirin yeri biraz da yarattığımız eserin, bireyde ve toplumda nelere karşılık geldiği ile değişkenlik gösteren bir durum. Şiirin, bireyin ve tabii ki toplumun hayatından silinip gitmesi ihtimali, bazı kesimleri mutlu etse bu durum beraberinde birçok tehlikeyi de beraberinde getirir diye düşünüyorum. Bunun yanında birey olarak hemen hepimizin içinde şekillendiği toplum çoğu zaman çatışmalara yol açsa da, ayrı ayrı düşünilemeyecek denli girift bir yapıya sahip. Sanırım ilk sorunuzun cevabı burada gizli.

Daha Önce Ölmüş müydük? tarihsel olanla bağını hiç kesmeden ve içinde bir miktar da bilinçli bir anakronizm ba-

rındırarak karşımıza çıktı. Bu yöntemi seçmenin nedeni nedir?

Tarihsel olan ile bağımız daha çok mücadele ekseninde şekillendi ve şekillenmeye devam ediyor kanımca. Doğru olana ulaşmak, doğru olanın vizyonu bugün belki de en çok ihtiyaç duyduğumuz durumlardan biri. Tarihsel sürecin çarpıtılmadan, en önemlisi de yeniden yazılıp çeşitli iletişim kanalları ile yeniden piyasaya sürülmeden ele alınması bazı kesimleri kendi ideolojileri doğrultusunda rahatsız etse, olması gerekenin ne olduğu çok açık. Yansız, tarafsız, eleştirel aklın neden sonuç ilişkisinden yararlanarak yaklaşılan/ yakınlaşılan tarihsel süreç her zaman daha olumlu sonuçlar vermiştir. Tarihsel olan ile bağımızın bu minvalde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Anakronizmi ise daha çok

bir tepki meselesi ile ele aldığımızı belirtmek isterim. Her şeyin farkında olan azınlığın, dayatılan ve gerçek olmaktan uzak tarihsel sürece biraz da ironi dolu yaklaşımı da denebilir.

Evrensel konular da şiirlerinde sık sık karşımıza çıkan bir başka yön. Mesela, Kongo'da çalıştırılan çocuk işçiler, kuraklık, küresel ısınma vs. vs. Bunca çok yönlülüğü neye bağlıyorsun?

Yaşamın tek kanaldan ilerleyen bir süreç olduğunu hiçbir zaman düşünmedim. Tam bu noktada ben de bir soru sorayım. Yaşam tek kanaldan ilerlemiyorsa, insan yaşamının tek yönlü olduğunu kim iddia edebilir? Her an etkileşime açık bir hayatın içinde yolumuza devam etme gayreti içindeyiz. Yaşamımıza aldığımız çeşitli iletişim araçları da her an her şeyden çok kısa bir süre içerisinde haberdar olma dahası etkilenme ve etkileşim kapılarını aralıyor. Hal böyleyken ve bunca hızlı her yerde olabilme potansiyelimiz mevcutken yazdığım şiirlerin içinde, sözünü ettiğiniz ülkelerin o ülkelerde yaşanan sıkıntıların ve daha fazlasının olması artık olağan bir durum bence. Her ne kadar Ortadoğu gibi zor bir coğrafyada yaşıyor olsak da, ruhen ve fikren nerede ve nereye göre yaşamak istediğimize kendimiz karar verebiliriz. Bu düşünce bizi çoğunlukla çatışmaya götüre de. Kuvvetiniz eksilmesin.

"şimdi laykları görelim ya da buna bir beğeni butonu gelir bence" dizesi, sosyal medyanın insan hayatındaki yerini imleyen önemli bir dize. Sosyal medyanın sizin hayatınızdaki yeri nedir?

Sosyal medya ya da diğer adıyla sosyal mecra yaşamımız içerisinde kabul edelim ya da etmeyelim önemli bir konumda artık. İletişim kanallarının belki de en başında geliyor. Özellikle pandemi süreci boyunca insanların birbirleriyle iletişiminin devamını sağlayan sosyal medya/ mecra bu yanıyla büyük bir imkânı da beraberinde getiriyor. Hayatımıza bu ölçüde sirayet etmiş bir gelişmenin şiire yansımaları gayet doğal karşılıyorum. Öte yandan zaman benim için çoğu zaman plan ve program dahilinde ilerlemesi/ ilerletilmesi gereken önemli süreç. Yaşamıma aldığım diğer etkileşimleri engellemeyecek ölçüde, sosyal medyaya zaman ayırıyorum, evet.

Politik gündemi sürekli değişen bir ülkede yaşadığımız gerçeği var bir de tabii. Aslında bu durum dünya gündemi için geçerli. Kitaptaki şiirlerin belli bir politik tarafı, duruşu ve eleştirisi de var. Şiir ve politize şiir arasında kendini nerede görüyorsun?

Açıkçası bu noktada kendimi bir yere konumlandırmış değilim. Çünkü şiir yazarken amacım politize şiir yazmak ve bu doğrultuda kendimi orada görmek ya da kendimi oraya yerleştirmek olmuyor. Bu durum elbette ki yazdığım şiirlerde politize tavır yok olarak anlaşılmasın. Sadece çıkış noktamın kendimi politize ya da politize olmayan arasında konumlandırmak olmadığını söylemek istiyorum. Başat amacım bu değil. Yazdıklarında bir politik taraf/ duruş ya da eleştiri seziliyor, görülüyorsa ne mutlu bana.

Son dönemde okumaktan keyif aldığım kitaplar var mı? Şiir, öykü, roman ya da başka türlerde?

Birçok arkadaşım ilk ya da ikinci kitaplarını çıkardılar. Bu heyecan ve mutluluk verici. Hepsini okumaya gücüm yetmese de listeye alıp yavaş yavaş okuma gayreti içindeyim. Böylesi, yaratılan gürültüden sıyrılmak ve eser eleştirel süzgeçten geçirmek için de daha iyi gibi görünüyor. Şiirin hareket kazanması, cesur bir hamle ile şiir basan yayınevlerinin çoğalması önemli. Uzun zamandır şiir kitabı yayınlayan yayınevlerinden örnek alınmalı diyorum. Son dönemde okuduğum şiir dışı kitaplar var elbette. Umberto Eco'nun *Çirkinliğin Tarihi* Elias Canetti'nin *Kitle ve İktidar* bunların başında geliyor. Arada yaptığım kutsal metin okumaları ve klasikleri yardımcı kaynaklarla yeniden okuma girişimimi de söyleyebilirim. Bunun yanında elbette edebiyat ve edebiyat dışı dergileri takip etmeye çalışıyorum. Her ne kadar evlere kapanmış ve bunun sonucunda bunalmış olsak dahi bu durumu avantaja çevirmek yapılacak en akıllıca iş gibi geliyor. Gerisi aklımıza mukayyet olma işi.

Kuşların Öyküsü

Hayrettin
ORHANOĞLU

bendim
ağaca varıldığında ağaç
gölün uykusunda dağılan rüzgâr
varlıkta yalan.
bendim uzaklık,
bilmeden her sırda uzak
ateşin külde unuttuğu karar
yoklukta talan

gözlerim yoktu
sonsuzdu ufku aşan kanat sesleri
kırık bir aynada kanatlandı simurg
her şeyi ben olmakla başlatan ilk adım
her şeyi herkes olmakla unutturan
yahut bir muştuyu çağırın bulut

korkularım yatışır sandım
bu yol kendime gider, dedim, aldandım
bölündüm yollara bakmayı umarak
safılıktan yana uç uca eklenmiş boşlukta
uzaktım, uzaktaydım
her adım, vardıkça gerideydi
ben, olduğum yerde kaldım

meğer taştan daha katıymış
sözlerin tortusu tuhafılık
yükü omuzları kesen riyâ
ben değilmişim
bu koyakta da
kelimelermiş içimden geçen rüya
böyle apansız durduğunda dünya

ÇİZGİ

Şebnem ÖZKÖROĞLU

Teşekkür ederim kızım ama ben keki zeytinsiz yiyemem. Herkes gülüp dalga geçiyor ama öyle işte, yiyemem. Çünkü yıllar önce birbirimize söz verdik, yanında siyah zeytin olmadan kek yemeyeceğiz, diye. İnci'den bir gün önce...

Dördümüzün en zarfı, en incesiydi, adı gibi. Ancak gerçek bir inci onun kadar güzel olabilirdi. Hatice, Berna ve ben, birbirimiz arasında en çok onu severdik. Beyaz, yumuşak, ince, uçucu şeylerden yaratılmış gibiydi. Bir şey düşünülmesi İnci çoktan düşünmüş olurdu, bir şey fark edilmeliyse fark etmiş. Kimseyi kırdığı görülmemişti. Fransızca okuyordu ve bu ona çok yakışıyordu. Gözbebeğimizdi.

Bizimki de diğer öğrenci evleri gibiydi işte. Evin tek sayısalcısı Berna'nın Kayserili oluşu yetmezmiş gibi üzerine bir de muhasebe okuması dünyayı dar ediyordu hepimize. Evet, çok az parayla geçiniyorduk ama... Son günlerde Hatice'ye sabah namazının özellikle karanlıkta kılınmasının sevap olduğunu yutturmaya çalışıyordu ki Hatice'nin yakarışlarının mahiyetini ve elektrik faturasını düşünecek olursak, bu haklı bir uğraştı. Üç kurşumumuzun cabbar bekçisiydi Berna.

Hatice... Göztepe'deki o çatı katı, bize bir yuva olduysa onun sayesindeydi. Her yuvanın bir anası olur. Gerçekten evi çekip çeviren oydu. Oynarken düşüp dizi kanayan çocuklar gibi ilk koştığımız da o. Hatice sormaz, sorgulamaz, koşulsuz şefkat gösterirdi. Ankaralıydı. Ama dışından.

Birbirimizin kaderi, hayatı, ailesiydik.

O akşam yine Kadıköy'ün tüm kitapçılarını dolaşıp nihayet eve gelmişim. İçeri girince kendimi kol-tuğa atıp “Akşam, yine akşam, yine akşam / Bir sırma kemerdir suya baksam.” dedim. İnci “Yahya Kemal miydi o?” dedi. Böyle bilemediler mi çok seviniyordum. Yok dedim, Ahmet Hâşim. Yalnız Yahya Kemal de ne büyük adam ya... “Mehtâb... iri güller... ve senin en güzel aksin...” diye okumaya başlamışım ki Hatice yemeğe çağırırdı. Tarhana kokuyordu yine. Hatice “Aaa kızlar, çok besleyici ama!...” diye diye iki günde bir dayıyordu tarhanayı. Yiyorduk tabii, mecbur. Annem en çok tarhana yolluyordu. Çorba bitince Berna “E, geçen gün iki tane tavuk budu almıştık, onlara n'oldu?” dedi saf saf. Hatice köpürdü: “Tövbe estagfurul-

lah! Vallahi sen beni deli edeceksin Berna, kız, patatesli sulu yemek yaptım ya onları, salçalı hani, dün yemedik mi?" diye çıktı. İnci kadife bir sesle araya girdi "Kızma annesi, unutmuş çocuk." Berna "Pardon Patron! "dedi. "Ben tavukları fark edememişim suyun içinde." Güldük. Allah'tan her tartışmayı bir şekilde deliliğe vurup gülüşerek bitiriyorduk da kavga gürültü olmuyordu evde. Ama acı hep vardı. Ortada, kaskatı, kocaman. Bazen bir telefonla geliyordu, bazen mektupla. Bazen de analarımızdan birinin yolladığı koliden çıkıyordu acı. Sirkeli turşu kılığına girdiği de oluyordu, bazen de sadece 20 lira. "Bizde de yok ki kızım." oluyordu bazen, bazen de "Dayınlar okulu bıraksın diyor." Acı, evimizden çıkmıyordu hiç. Alışmıştık, onu bir köşeye oturtuyor, etrafından dolanıyorduk usulca. Ama geceleri ille de birimizin koynuna giriyordu şerefsiz, uyutmuyordu.

Tarhanamızı içmiştik ama kimse doymamıştı tabii. Hatice "Durun kızlar" dedi, "Çay yaparız yanına diyordum ama madem doymadınız, kek verdi Selma Abla akşamüstü, koyayım da yeriz." Berna, iyi de dedi, ne o öyle yemeğin ortasında tatlı mı yiyeceğiz? Başka ne var dolapta? Hatice buzdolabını açtı, raflarla bir süre bakiştılar. "Zeytin" dedi, "Biraz siyah zeytin var." Masada dört dilim kek ve yarım kâse siyah zeytin duruyordu şimdi. Keyfimiz kaçmıştı. Kimse yemiyordu. İlk önce İnci uzandı bir zeytin attı ağzına, sonra da kekten bir parça kopardı. "Ay çok güzel oluyormuş kızlar!" dedi. "Valla böyle bir tuzlu, bir tatlı, dengeliyor işte birbirini." Hayat gibi, dedim. "Hayat insana verilmiş hem tatlı hem acı bir armağandır." Kim demiş, dedi Hatice. "Tarkovski demiş." Hatice güldü, "Aferin edebiyatçı hanım, hadi ye bakalım armağanını şimdi." Sonra bir güzel, afiyetle yedik kekle zeytinleri. Yemek eğlenceli bir oyuna dönüşmüştü yine. Berna masadaki kırıntıların üzerine işaret parmağını bastırıyor, sonra parmağındakini düşürmeden çilli burnuna kadar kaldırıp kedi gibi yalıyordu. Hatice ona gülmekten kırılırken israf haramdır, nimet bu nimet, hah şöyle, diye dalga geçiyordu.

O zaman hiç fark etmemiştik. İnci her zamanki gibi ince, her zamanki gibi düşünceli ve zarıftı ama sanki etrafındaki sedef kabuk incelmışti o gece. Sanki daha kırılıyordu, dokun-san dağılıverecekmiş gibi. Dokunmadık. Sofradan kalkmadan önce İnci "Kızlar" dedi, gözleri bir tuhaf bugünün ardından bakıyor gibiydi. "Mis gibi doyduk işte, değil mi? Bir daha bu kadar lezzetli bir yemek yiyeceğimi sanmıyorum. O zaman bundan sonra keki sade yemek yok. Ne yapıp edip yanına siyah zeytin bulacağız, tamam mı? Söz mü?" Hayatımız boyunca ettiğimiz edeceğimiz en büyük yemin olduğunu bilmeden, gülüşerek bağırdık bir ağızdan "Söz!"

O gece önce Hatice yattı. Yatsıdan sonra bir iki dolanır, çok da dayanamaz hemen uyurdu zaten. Salonun kapısında dur-

muş, elinde tespihi, üzerinde geceliği hepimizi bir süzdükten sonra, "Ben yatıyorum kızlar, Allah rahatlık versin." dedi. Sırf gıcıklık olsun diye "Hatice korkmuyor musun uyumaktan?" diye sordum, Hz Muhammed bile "Uyku ölümün kardeşidir." diyor. Gülmemeye çalışıyordum. Önce bir tövbe çekti, sonra niyetimi anlamış olacak ki "Aman deli şey, ne uğraşıyorsun benle, git Allah aşkına" dedi. Kalkıp sarıldım. "Şaka yapıyorum, git uyu canım. *Uyku en sakın yolculuktur*, dedim ve içimden ona kadar saydım. Bu sefer Berna atladı "Öf Elif, hadi söyle de kurtulalım, kim demiş?" diye. Yine bilememişlerdi, güldüm. "Tevfik Fikret demiş."

Hatice yattıktan sonra İnci onun uyumasını bekledi yine, sonra üstünü örttü. Hatice uyanıkken asla örtünemezdi. Allah'tan hemen dalıyordu da kızcağız çok beklemiyordu. Sonra İnci duşa girdi, biz de Berna'yla salonun geniş penceresinin önünde elbette ışıklar kapalı olarak oturduk. Sokak lambası içerideki üç beş eşyamızla ikimizi aydınlatmaya yetiyordu. Berna yine gözlerini tavana dikmiş, bu ay artacak olan kirayı ve aidatı bize bölmeye çalışıyordu ki "İnci'ye mektup geldi bugün." dedi. Hiç bahsetmemişti bize. Berna'ya da bir şey söylememiş okuduktan sonra. Hepimizin mektup geldiğinde yaptığı gibi odaya kapanıp ağlamış, sonra çay koymuş. "Yarın anlatır, üstüne varmayalım." dedim. İnci gelince ikimizi de öptü. Küçükken banyodan çıkınca anneannesinin elini öpermiş hep, ondan bizi de böyle öperdi her yıkandığında. Saçları deniz, meltem, yosun gibi bir şeyler kokuyordu. Hepimiz aynı sabunla yıkanırđık, bir o böyle kokardı. Biraz konuşup yattık.

Aradan yarım saat geçmişti ki İnci bizim odaya geldi, Berna derin uykudaydı. Benim okumadan uyumayacağımı bilirdi. "Elif" diye fısıldadı, "Buzdolabına yeni bir şey asmışsın 'Ve gece / uygun değildi / beklemeye / yine de bekledim...' yazıyor. Kimin o şiir?" "Ah canım, Nilgün'ün o. Nilgün Marmara'nın" dedim. "Ya... Öyle mi? Yazık." dedi. N'oldu İncim? diye sordum, uyuyamıyor musun? Gözlerimin içine derin derin baktı, gözlerindeki buğu gitmiş, görmek istediği şeyleri görmüş gibi ışıklıydı bakışları "Uyuyacağım canım, merak etme." dedi ve sessizce gitti.

Sabaha karşı kapımıza güm güm vurulmasıyla beraber tam bir kâbuse uyandık. Hatice delikten kapıcıyı görünce bismillah deyip açtı. Sonrası felaket... Adamcağızın sürekli İnci İnci diye bağırması, odaya koşup İnci'yi bulamayışımız, toplanmış eşyaları, hazır bavulu, işler kolay halledilsin diye sabahı beklemesi, atlardan pervaza çıkıp evi soğutmamak için ardından camı kapaması, yere bile düşemeyip bahçe duvarına asılı kalan kuş gibi bedeni, buğulu camda elinin izi, siren sesi, karşı apartmanın meraklı gözleri, akşama doğru gelen baba, hastanenin soğuk beyaz duvarları... Onu daha da uzağa götüren çirkin yeşil araba...

Kendimize geldiğimizde aradan üç gün geçmişti. Ailelerimizin ısrarına rağmen memleketlerimize dönmemiş, evimizde, hiç görmediğimiz kadar büyük bu acıyla kalmıştık. Bütün dairelerden yiyecek bir şeyler gelmişti, dolap doluydu ama hiçbir şey yemiyorduk. O sabah Berna masayı hazırladı, bir şarkı mırıldanıyordu sanki arada. Hatice üç gündür başını secdeden kaldırmıyordu. Berna, işi bitince bize seslendi. Gittik. Hatice masadaki dört tabağı görünce ağlamaya başladı. “Niye böyle yapıyorsun Berna?” dedi. Berna önce Hatice’ye sonra bana baktı, anlamamıştı. Masayı işaret ettim. O zaman farkına vardı tabakların. “*Ve bazıları yokken bile vardır, fazlasıyla*” dedim. Kim demiş diye bağırdı, Berna. Edip Cansever demiş. İyi halt etmiş diyerek, tabaklardan birini aldığı gibi yere çarptı. Sustuk, hiçbir şey olmamış gibi sofraya oturduk. Berna “Yiyin hadi” dedi. “Vallahi bozulacak her şey.” Hatice kesik kesik hıçkırıyordu, mecbur yemeye başlamıştık ki kapı çaldı. Hatice çabucak gözlerini sildi, ben açarım diye fırladı.

Berna’yla kulak kabartmış bekliyorduk. “Buyur?” dedi Hatice, demek tanımiyordu geleni. Incecik, korkak bir ses “Günaydın” dedi. “Beni İnci abla gönderdi de...” Hatice’nin besmelesi, elinden düşen çatalın sesiyle birleşip apartman boşluğuna dağıldı. Berna kolumu sımsıkı tutmuş titriyordu. “Dur, hemen öyle şey yapma” dedim, birbirimize tutunarak kalktık, kapıya koştuk. Bir kızcağız, kocaman açtığı kahverengi gözleriyle hepimize birden bakıyordu. Dümdüz siyah bir mantonun altında dal gibi bir vücut, dümdüz saçlar, ağzı kapalı bir çizgi, öylesine dümdüz ki yok gibi nerdeyse. Üçümüz yan yana durmuş korkunç suskunluğu biri bozsun da zaman işlemeye devam etsin diye bekliyorduk. Bizden ses çıkmayınca kız tekrar konuşmaya başladı. “İnci Ablayla geçen hafta kantinde tanıştık. Yani o benle... Yani ben ağlıyordum da abla geldi benle konuştu, sağ olsun. Ben durumu anlatınca o dedi ki ‘Sen üzülme, bizim evde yer var, ben ayrılacağım bu hafta, bizim kızlar seni alır benim yerime. Kirayı paylaşırsınız...’ Çok üzüldü halime, ne iyi ablaymış. Ben bu sene geldim, babamın üvey amcasının kızında kalıyorum, ama Elmas ablamın kocası, Arif eniştem çok şey... Yani nasıl desem... Ben İnci Ablaya anlattım ama şimdi...” Sonra kız ağlayacak gibi oldu, sustu. Yanında duran bavulu o zaman fark ettik. Neden sonra Hatice akıl etti de “Geç gülüm içeri, geç de konuşuruz.” dedi. Anne sözü dinler gibi Hatice’nin peşinden içeri girdik hepimiz. Otur demeden oturmadı kız. Hepimiz ayrı ayrı otur dedik. Bir daha baştan anlattırdık her şeyi.

Hikâyesini bitirince derin bir soluk aldı, kız. Yüzü aydınlandı, gülümsedi. “İnci Abla memlekete mi döndü? N’aptı?” Dayanamadım, ayağa fırlamışım. “N’apacak İnci? Hayatın üstünü çizdi!” Berna ağlayarak kendini Hatice’nin kucığına attı. İçimden ona kadar saydım. Kim demiş bunu diye soran olmadı.

Büyüdükçe Soğudun

Yiğit Kerim
ARSLAN

doğmak soru sen tatmin etmez cevapsın
güneşe çıkarırım seni fotoğraf sarısında
kalbim kalbine der ki ‘yalnızca anısın’
unutmanın tadını alırsın aldığın her yaşta
doğmak beni bulmak değildir senin için
kendini bile aramazsın düştüğün tufanda
büyüdükçe soğursun ve bayrağı çekersin
ayrılık mordur, özlem sarı, her şey sepya
bu çocuğu sevmeye devam edemezsin

bile isteye donduğum o cephesin hayatta
çatışmada yitirmişim en iyi arkadaşımı
sen her şeyi unutarak yaşatmışsın rüyamı
benzemediğim yerlerden bakmışsın ona
müzikler büyülü filmler varmış aklında
yatıştırmaya gerek duyacağın aşk yok
çocuğa çevrildiğimiz rüzgârgülleri yok
bir kedi gibi ezmişsin yolun en başında
şimdi nereye gömeyim küçük bedenimi

zaten kırılmamış hikayemizi sevmiştim
seni bir oyunmuş gibi taşımayı sırtımda
çölde yolu değil birbirimizi kaybetmişiz
artık kime göçsek muhaciriz dünyada...
zaten uykunu sevmiştim senin masum
ve heyecandan titremelerimi odanda
aynı yerde beklerken şubatın sekizini
bu yabancı eşyalarla öyle yalnızım ki
kendi sesimi de duymam annem olmasa

gök sürüleri bir tutuyor toprak ölüleri
biz ayrı duruyoruz... var olmak arafta

LAVANTA

Ahmet FENAR

Amma da yaptın Halûk Efendi! Niye vermesinler ki? Ne varmış yaşında. İnsanın içi geçkin olmasın. Sen o yeni yetmelere taş çıkarırsın taş. Bir edepsizliğini mi gördüler şimdiye kadar, birinin tavuğuna kıst mı dedin? Arada iki duble. O da olmazsa çekilir mi dünyanın kahır? Verirler verirler. Adam sen de. Niye vermesinler ki?

Şu kız alıp verme lafından da oldum olası tiksinişimdir. Ne o öyle. Bakkaldan sabun ister gibi. Halûk Efendi bana oradan iki kalıp sabun versene. Yok ondan değil şu beyaz olandan. Yeşil sabun keçe gibi yapıyormuş bizim kızın saçını da beyaz olandan al dediydi. Al işte ne farkı kaldı şimdi. Kızınızı istiyorum da bana verir misiniz? Koskoca insan. Nerede hani gönül, hani aşk? Gerçi Fatma'nın bende gönlü var mı yok mu o da belli değil. Vardır herhalde. Olmasa kaç zamandır kendisi gelir mi dükkâna? Oğlan kardeşini yollardı yine. Evvelden o gelirdi ya da babası. Şimdi neden kendisi gelsin ki. Besbelli içine düştü bir şeyler onun da. Hem geldiğinde istediklerini alır giderdi. Bunca oyalanması neden? Belli bir şeyler bekliyor benden. Keşke açılsaydım öncesinde. Böyleyken böyle deseydim. Şimdi böyle damdan düşer gibi, pat diye. Olur mu ki? Olur canım. Neden olmasın. Hırsızlık mı yaptım, uğursuzluk mu? Namusuna mı göz diktim? Gidip efendi efendi isteyeceğiz. Öf. Al işte yine istemek dedim. İyi de ne diyeyim? Böyle gelmiş böyle gidiyor. E, peki kimi götüreceğim istemeye? Bir de o var. Hem kızı isteyeceksin hem de yanında büyüğün olacak. Demezler mi Halûk Efendi senden büyüğü mü kaldı? Adam sende. Erkeğin iyisi olgun olandır. Ne o öyle çocuk gibi. Şimdi ben mesela. Evim var çok şükür, peder bey rahmetli bırakmış, anamdan kalma küçük de bir arsa var. Ya dükkân. Ekmek kapım benim. Çok şükür varlıklı bile sayılırım. Daha ne olsun? Ne varmış yaşında? Şimdiki yeni yetmeler ne peki? Okul bitirecekler, iş bulacaklar, askerlik yapacaklar da evlenip yuva kuracaklar. Kolaydı sanki. Haydi

hepsi tamam. Okudun, iş de buldun diyelim. Ya düğünü derneği. Bunun eşyası var, takısı var, tokası var, yüz görümlüğü var, nişanı var, kınası var, ona buna bahşişi var. Var oğlu var. Kolay mı bunlar ha, kolay mı?

Bütün bunları kepenkleri indirirken düşündü Halûk Efendi. Sık saçları neredeyse tamamen ağarmış, gözlerinin altındaki torbalar iyiden iyiye belirmeye başlamıştı. İncecik bir adamdı, uzunca boylu, saçları gibi kırışmış kaşları da kalın kalın. Her daim tıraşlı yüzüne, yaz kış üzerinden çıkarmadığı mavi önlüğüne, üstüne başına daha bir dikkat eder olmuştu, Fatma bakkala gelmeye başladığından beri. Haftada üç dört kesin geliyordu Fatma. Dükkândaki limon kolonyalarının yanına incir, mandalina, zeytin çiçeği, lavanta kolonyalarını da eklemişti. Fatma geçen gün lavanta kolonyası sorduğundan beridir üstüne de döküyordu bol bol. Dükkândaki asırlardır oradaymış gibi duran ağzı açık peynir tenekesinden gelen kokunun, insanın içine içine işleyen rutubet kokusunun yerini çiçek kokusu almıştı.

Hava kararalı epey oluyordu. Son asma kilidi de takıyordu ağır kepenge. Yarın dedi içinden yarın şu yeni çıkan şampuanlardan da getirtmek lazım. Toptancıya desem de kaç çeşidi varsa getirse. Fatma sever herhalde. Halûk Efendi kilidi takmış, yenice doğrulmuştu ki “Bir sigara versene Halûk abi.” dedi bir ses. Sesin sahibini tanıdı Halûk Efendi. Ha dedi içinden. Bir sen eksiktin. Sırası mı şimdi sigaranın kapattık ya. Görmüyor musun? Sarı kızım dediği taksisini yeni yıkamıştı Ali, belliydi, sular damlıyordu. Arabadan inmeden “Bakkal Efendi duymadın galiba, bir sigara versene dedik.” diye yükseltti sesini genç oğlan. “Duydum duymasına da görüyorsun ya kapattım. Onca kilidi açıtırıp kepenkleri kaldırtma bana Ali. Sigaranı başka yerden alıver.” “Sen bakkal değil misin Halûk Efendi. Bak akşam olmuş, akşama kadar direksiyon sallamışım, anam ağlamış yorgunluktan, yine de durmamış sarı kızımı yıkamışım ellerimle mis gibi yapmışım, gelmişim burada sana abi demişim, şimdi iki nefes tüttürmek hakkım değil mi? Kalmamış işte sigaramız. Şimdi sen beni üzme ha Bakkal Efendi, sen beni üzme ki ben de seni üzmemeyim.” Oğlanın bu tavrından çekindi Halûk Efendi. Ya sabır çekti içinden. Taktığı kilitleri fısıldayarak açtı yeniden. Kepenkleri kaldırırken “Söylenme söylenme” diye bağırdı Ali. “İndirme beni arabadan. Mavi olandan olacak.” Arabadan inmeden aldı sigarasını, parayı önüne atıverdi adamın.

Ne pis herifti şu Ali. Tiksinliyordu bu çocuktan. Eskiden bir Zahir vardı, böyle pis herifin teki. Ali kıran baş kesendi. Bir gün Almanya'ya gitti diye bir laf çıkardılar, bir daha da

gören olmadı. Aylardan sonra sahilde bir ceset bulununca anlaşıldı Almanya'ya falan gitmediği. Su testisi su yolunda kırılmıştı. Öldürüp atmışlar denize. Gazetede görünce tanıdı herkes. Nasıl da şişmişti, nasıl da morarmıştı. Halil yapmış dediler, karısına dadandı diye ama gören bilen yoktu. Olsa da söylemezdi kimse. Ya bu. Bu ondan da beter. Zahir birse bu on. Zahir tilkiyse bu çakal. Yeni yetme, yerden bitme. Boy pos desen yok, kılık kıyafet desen saray soytarısı olsa bu kadar olur. Göğsü bağı yarı yerine kadar açık yaz kış. Babasının hatırına katlanıyor mahalleli buna. Yoksa çekilecek karın ağrısı değil. Babasının çok iyiliği dokundu mahalleye, çok. Ya bu. Uğursuz mendebur. Elin karısı kızı bitti, mahallenin kadınlarına da dadanıyor namussuz. Onlar da ne bulurlar serseride bilmem. Para desen, babası altından çekip alsa taksiyi ayazda kalmış it gibi olur, kaş göz desen ben şurama kaş göz çizsem. Tövbe tövbe.

Kepenkleri söylene söylene yeniden indirdi Halûk Efendi. Kilitleri tek tek kapatmaya başladı. Kulağına geleni, duyduğunu, gördüğünü anlatsa mahalle birbirine düşerdi alimallah. Hacı Rüstem, kızının bu itin arabasında ne aradığını, sonra Cavit, bu ahlaksızın karısını nasıl ayartmaya çalıştığını, ya şu alt sokaktaki muhacirler, oğullarına hap sattığını bir duysalardı. Bir duysalardı. Şeytan diyor ki her şeyi anlatıver. Bunca yıllık esnafsın, bu mahallenin kahrını çekensin. Sana mı inanırlar yoksa bu yeni yetme veledemi? Ya sonra bu serseri sana tebelleş olursa. Dükkâna zarar verirse. Ya eve dönerken gecenin kör zamanı bıçağı takıverirse. Hepsini geçtim. Şurada birkaç zamana evleneceksin belki de. Ya Fatma'ya musallat olursa sen bunları anlattığında. Gül gibi müstakbel karına. Yapar mı yapar. Allah'ından bulsun. Sonu Zahir gibi olsun. Büyüklük sende kalsın. Doğruldu, kalktı Halûk Efendi. Evine doğru yollandı. Karanlıktan korktu. Önünden bir kedi geçti. Yine korktu. Fatma'yı düşündü. Fatma'yı düşününce içi ısıdı, yol bile aydınlandı sanki.

Kuyumcuları dolaşmaya gitti o gün Halûk Efendi. Çiçek nerede yaptırılır, çikolatanın iyisi nereden alınır, sordu soruşturdu. Dükkânın açılmadığını görenler bir telaşa kapıldılar da beklediler. Hele akşam olsun. Taş değil ya bu adam da. İş gücü vardır belki. Belki anasının babasının mezarına gitmiştir. Akşama kadar da gelmezse gider çalarız kapısını dediler. Öğleye doğru ancak açabildi dükkânı Halûk Efendi. Fatma'nın da ikinci geliyordu bugün dükkâna. Sabahtan uğrayıp da kapalı olduğunu görünce o da şaşırmış yine de oyalanmıştı dükkânın önünde. Ali de sarı kızıyla kaç defa geçmişti o dükkânın önünde beklerken. “Sabah geldim de

kapalıydı.” dedi Fatma ince, su gibi sesiyle. “Şaşırdık valla, hiç kapalı görmedik o saatte.” “İşim vardı da bugün biraz. Toptancılara falan gittim.” Yüzü güldü Halûk Efendi’nin. Fatma niye iki kere gelsindi ki. Haydi birincisinde kendisi geldi, ikincisinde ne diye geldi ki? Şaşırmış baksana. Belli işte, besbelli onun da gönlü var sende. Yoksa şaşırdık der mi? Besbelli meraklanmış kız. Başına bir iş geldi falan sanmış. Fatma, alacaklarını alıp gidecekken durdurdu Halûk Efendi onu. “Fatma.” dedi. “Şey şunu da alver.” “Ne ki bu?” “Kolonya. Lavanta kokulu sen seversin.” “Severim sevmesine de şimdi.” “Yok bu hediye. Seversin diye işte.” Güldü Fatma. “Ne gerek vardı Halûk Abi. Sağ ol.” Halûk Abi mi? Ya ne deseydi. Uluorta Halûk mu deseydi. Bir kolonya verdin diye boynuna mı sarılsaydı? O da olur. Bugün abi der yarın Halûk der, canım der, cicim der. Fatma, kapıdan çıkacakken yine durdurdu onu bakkal. “Bunu da alsana.” dedi. Bu ne ki diye sordu yine kadın. “Göz, dudak boyası falan. Yanlış anlama. Toptancı mal alırken eşantiyon verdi. Ne yapacağım ben bunu dedim. İster kendin sür ister ver birine ben bilmem dedi. Sen de şimdi dükkâna gelince.” Fatma “İyi ya sağ ol.” dedi yeniden. “Babana selam söyler-sin. Yarın akşam size geleceğim de onu da söylesen babana. Yani müsait-seniz.” “Bize mi? İyi ya söylerim. Müsaitiz, gel buyur.” Fatma çıkınca peşinden çıktı Halûk da. Derin bir iç çekti, gerindi. Epeydir hiç bu kadar keyiflenmemişti. Fatma’nın Halûk abi deyişi bile bozmadı moralini. Yalnız şu boyaları vermese miydi ki? Bu toptancı yalanı da iyi geldi aklına. Hele bir evlenelim de neler neler alırım ben ona. Yakıcı, sapsarı güneşe doğru bir daha gerindi. İçeri girdi, kendine bir gazoz açtı. Küçük iskemlesini de çıkardı. Elindeki gazozdan bir yudum almıştı ki “N’aber bakkal, açsana bize de bir gazoz.” sesiyle boğazında kaldı yudumu. Nereden de çıktı bu uğursuz diye iç geçirdi. Duymazdan geldi, oralı olmadı. Ali’nin “Açsana bakkal bir gazoz. Kulağın da mı duymaz oldu, bunadın mı herifcioğlu?” deyişiyle içeri gitti elinde bir gazozla geldi. Ali bir dikişte bitirdi şişeyi. “Helal et.” dedi sırtarak, bindi arabasına. Motoru çalıştırdı, arabanın camını açtı. “Şu Fatma.” dedi. “Güzel kız ha. Su gibi. Ama dolanma peşinde. Bakmaz o sana.” Sırtı yine, ağzı bir mağara gibi göründü Halûk Efendi’ye. Çekip gitti Ali.

Zıkkım olsun. Boğazında dursun deyyus. Bakmazmış. Niye bakmasın. Sana mı bakacak serseri? Neyim var benim? Bir kere adım Halûk benim. Fatma’dan büyüğüm diye dünya mı yıkılır? Senin gibi ipsiz sapsız mı kalacaktı gül gibi taze? Ulan baban arabayı alıverse donsuz kalacaksın be. Sen görürsün ulan. Şu iş bir olsun da senin ne haltlar

yediğini bir bir anlatmazsam ben de. Yine de Ali’nin arkasından söverken aklına takıldı oğlanın dedikleri. Bütün neşesini kaçırmıştı kaypak herif. Görürsün sen. Herkes ne mal olduğunu görecektir. Yarın akşam bir geçsin, şu iş bir bitsin de.

Ertesi gün dükkânı açmadı Halûk Efendi, sonraki gün de daha sonraki gün de. Ali’nin o gece Fatma’yı alıp götürdü-günü tüm mahalleli gibi o da duymuştu. Fatma, Ali’ye kaçmıştı. Üçüncü günde gelip açtı dükkânı. Asma kilitleri açtı ağır ağır, dükkânın kepenklerini kaldırdı. Çökmüş yüzü tıraşsızdı. Kirli sakalının rengi saçları ve kaşlarıyla uyum içindeydi. Gözleri iyice içine kaçmış, iyice zayıflamıştı san-ki. Adam sen de, dedi. Şu yaşına başına bakmadan gelin güvey oldun kendi kendine. Al işte, elin oğlu alır gider sen de arkasından bakakalırsın. Uğursuz it. Ya sana ne demeli Fatma? Akılsız, sümüklü Fatma. Sen de kadın mısın be! Sana kocalık yapabilecek mi bakalım, evine ekmek getire-bilecek mi o kaçtığın mendebur? Kafasız Fatma.

Dükkâna girer girmez Fatma görsün diye tezgâhın en güzel yerine dizdiği incir, mandalina, zeytin çiçeği, lavanta kolonyalarını kaldırdı tek tek. Hepsinden tiksiniyordu şimdi. Hele lavanta kokulu olanlardan. Onları akşam giderken dökmek için ayırdı. Diğerlerini toptancıya geri verecekti. Eskisi gibi limon, tütün kolonyalarını doldurdu ön sırala-ra. Ayırdığı lavanta kolonyalarını poşete doldururken şişe-lerden biri düştü, kırıldı. Okkalı bir küfür savurdu havaya Halûk Efendi. Hayatındaki her şeye ucundan, kıyısından, tam ortasından değen, hayatındaki her şeye bulaşan bir kü-fürdü. Fırçayı, küreği eline alıp etrafı temizlerken Zeynep içeri girmeseydi daha devam ederdi belki de küfürlerine. Zeynep’i görünce sustu. Bıraktı elindekileri. “Ne güzel ko-kuyor burası.” dedi Zeynep. Çiğ damlası gibiydi sesi. “Çok severim lavantayı.” Halûk Efendi’nin dudağındaki hafif gül-lüşün gölgesini fark eden Zeynep “Bana yarım kilo zeytin, bir kalıp beyaz peynir, dört de ekmek verir misiniz?” dedi. Gölge belirginleşti adamın dudaklarında. Zeytini tarttı, peynirin en güzel kalıbını seçti, ekmeklerin taze olanların-dan koydu poşete Halûk Efendi. Zeynep dükkândan çıkar çıkmaz limon ve tütün kolonyalarını kaldırdı, incir, man-dalina ve zeytin çiçeği kolonyalarını dizdi tezgâha. En öne de lavanta kokulularını koydu.

na bastıkça eprimiş havlu batık bir şile bezine benzemeye başlamıştı. Zihin eylemlerden önce koşan bir attı. Annesi, zikirler, kurban bayramları ve içi yemyeşil işkembeler... zihni, dağılan pazaryerleri sonrasıydı. Disleksik bir çocuğun gözünde dans ederken karışan harfler gibi eli havluda gözü aynadaydı. Gözü aynanın içindeki gözden düşenlerdeydi. Elden düşme hayatının ödenmesi güç faizli kredi taksitinin vadesi Fizan'a kadardı. O dakikada ölmeliydi. Ne kredi onun ne ev... Emanet hayatların toplama kampı haline gelen çatıda; olmayan kokusu, olmayan bedeni, olmayan kanıyla bir intiharın eşiğindeydi.

Oğluna seslenen Raziye mutfakta kendine yulaf lapası yapıyordu. Saat sabahın yedisiydi. O her sabah telaşe memuruydu zaten(!) Bir saat sonra iş yerinde olsam biraz toplantı için kulis yaparım diye düşünüyordu. Banyodan çıkmayan Rıza'ya söylenmeye başladı. Aşkilotalı bir cümleye başlıyordu, işte! Kelimelerdeki bazı a'ların, ve g'lerin söylenmediği ucu kıvrık telaffuzla söylene söylene telefonuna bakarak koridorun sonundaki banyoya yöneldi. Sesindeki tizliğin etki gücünü yıllardır iyi biliyordu: "Rızgğgaaa!" Beyaz kapının koluna sertçe yüklendi. Kapının menteşesi hiç gıcırdamadı. Hava akmadı. Burnu koku almadı. Sesine ses, eline el bulamadı. Aynada dünden kalan macun izini boyalı turnaklarının ucuyla kazıdı. Musluğu açtı. Dişlerinin temizliğine, ağzındaki duruşuna hayran, dudaklarını hafifçe ısırıldı.

Erken dökülen süt dişlerini düşündü Raziye. Hayatında erken olan ne varsa hepsini düşündü. Erken ve dökülen. Tuna da öyleydi. Rıza da... Tuna karnındaki kayıpta kayıplara karışmıştı. Belki o kaydırmıştı, onlar kaydırmıştı, hepimiz az az iteleye iteleye bu işin de üstesinden gelivermiştik... Biz çoktук, hakkından geldik. Rıza da dişlerinden kayarak kaydırarak kaydırarak kaydırarak... Dişlerini sıkıran ne varsa gecesinde ve gündüzünde Rıza'ya, işte bunlardı: Etrafta başıboş meteor gibi salınıp duran nesnelerle, dilleri ve eylemleri örtüşmeyen, sözde insanbilimci yakalarıyla "Efenim, bunlar savunma, telafi mekanizmaları." deyip yüzüne gülen, bir harf yanlışlığı felaketinin içinde olup da lunaparklardaki dinazorlar kadar sahici görüldüğü hususunda kendini ikna ve ikmal etmiş, ikame insanlardı. Doğdukları arzusun köküne bakamayan: çok olanlar. Kurumlar, kuranlar, kurulanlar, kuramlarından gizli kırk kulak emenler, lerler ve larlar. Elinde kanlı bir ustura, öldürenin ve ölenin kendi olduğu bir hikâyeyi sürdürmeden, güncellemeden, kaydetmeden sert bir hamleyle bileklerini geriye attı. Aslında Rıza diye biri hiç olmamıştı. Raziye aynaya genişçe hohladı. Boyalı parmaklar r-ı-z-a dan ı-r-z yaptı. Ne olduysa o aynada arz olunmuştu. Rıza'nın ve Raziye'nin puf kurabiyesi kadar gölgesi aynaya hapsolünmüştu. Ev, her hikâyede azalan merakla yeni kiracılarını bekliyordu.

Neden

Yasemin UZUN

çocukluğunu sordu dünya
hatırlayan olmadı
bir ağız oldu sustu bakanlar
meczip rüyalar, tenhalıklar
içinden,

bıraktı kendini,
tutan olmadı.
ufalandı dünya, elleri küçük kız kaldı
geçmişten

bir ayna sandı suyu, baktı baktı, kendi yüzünü hatırlamadı.
öfkesini elledi, sevincinin yerini aradı.
tanrı kulağına bağırsa tanır mıydı yarattığı insanları

yarım sözlerin ağız yarasından.
üflese, geçer sandı
rüzgârı kordan ayırса söner
ihanetin ateşi,

parladı yüzünde, sordu
neden çarmıhtasınız?

KAYIP

Kader MENTEŞ BOLAT

Gözlerim kapalı. Odanın dinginliği hoşuma gidiyor. Sessizliğin vadilerinde el yordamıyla ilerlemek istiyorum. Gevezeliği iş edinen bazı çalışma arkadaşlarım keşke zürafalar gibi olsa. Sükûta ihtiyaç duyduğum anlarda, bir el dokunuverse şu ses tellerine. Hayali bile güzel!

Makinadan, sessizliği bölen sesler yükseliyor: Gluk, gluk... Suyun içinde bağlı olduğu kordonu çekiştiriyor olmalı. Bana mı öyle geliyor?

Doktorumun endişeli ses tonundan gözlerimi açmak zorunda kalıyorum. Gergin bir yüzle karşılıyor beni. Üstünüzü giyin, konuşalım, diyor. İyice şişen karnım yüzünden pantolonumu güçlkle ilikliyorum.

Gözlerime bakmadan sürdürüyor konuşmasını.

“Umarım, kontrole yalnız gelmediniz.”

“Yalnızım. Yolunda gitmeyen bir şeyler mi var?”

“Üzülerek söylüyorum, bebeğinizin kalbi durmuş. Müdahale etmezsek, sizi zehirleyebilir.”

“Nasıl olur, her şey yolunda demiştiniz son kontrolde.”

“Üzgünüm, şu an sizi düşünmek zorundayım. Bebeğinizin kalbi durmuş ve sağlığını tehdit ediyor.”

Bugün de yanımda değil. Toplantım var, seninle gelemem, demişti. Ağzımı açıp söz söylemesem de kırılmışım ona. Bu kez de tarifsiz bir acıyla baş başayım. Gözyaşlarımın birikmesine engel olamıyorum. Koridorda kimseyle göz göze gelmemeye çalışarak hastaneden ayrılıyorum.

Karnımdaki ölü bebekle nereye gidebilirim? Yarına kadar mühletim varmış, yoksa... İlçeye iki saat uzak-tayım. Yine durakta minibüsleri bekleyeceğim. Kusmukla baharat karışımı kokular genzime dolarken kâ-

ğit mendille burnumu kapatarak midemin bulanmasına engel olmaya çalışacağım. O sırada binaları, ağaçları, evleri, şehri arkamda bırakacağım. Her şeyin geride kaldığını görerek tekerleklerin dönüş ritmine kaptıracağım kendimi.

Minibüs bekleyebilir. Bu halde eve gitmek istemiyorum. Yüz elli metre aşağısı sahil. Mavi, ruhuma iyi gelebilir. Acelesi olmayan insanlara özgü bir rahatlıkla ağır adımlarla yürüyorum. Yaprak Aile Çay Bahçesi tabelasını görünce içim ılıyor. Kaldı mı bunlardan? Çocukken her yer, ailenin kutsiyetini hatırlatan bu çay bahçeleriyle doluydu. İçinde bulunduğum durumla tezat olsa da geçmişin hatırına burada soluklanabilirim. Masalara göz atıyorum. Cam kenarındaki boş masada karar kılıyorum. Sandalyeme daha yerleşmeden sıska garson yanımda bitiyor. Bir fincan açık çay ve dilim limon istiyorum.

Beklerken annemin söyledikleri çınlıyor kulaklarımda.

“Daha yeni evlisiniz, çok aceleci davranmıyor musunuz? Önce birbirinize alışın, çocuk elbette olur. Her şeyin bir sırası var.”

Evet, hayatta her şey sıralıydı; ölüm dışında. Kardeşimin erken gidişi altüst etmemiş miydi hepimizi. Geç kalmışlık duygusunu hücrelerime işleyen, o kaza değil miydi?

Bunları bilmiyormuş gibi nasıl davranabiliyordu, anlamıyordum. Daima olaylara bu kadar mesafeli ve akılcı yaklaşabilmesi, hüneri miydi kişiliğindeki defo muydu karar vermiyordum. Ailenin reisi Azize Hanım, sesimi duy! Sunaklara sunduğumuz yetmemiş olacak ki gözü doymaz Tanrı'n, canımın diğer parçasını da istiyor benden. Kaçırmadığın namaz vakitlerinde açtığın eller, bize ulaşmıyor farkında mısın?

Martılar, çığlık çığlığa uzatılan simitleri kapma yarışındalar. Kaptıkları her simit parçası etimden, tenimden kopmuşçasına ürperiyorum. Uzaklara dalıp gitmenin de bir faydası yok, biliyorum. Daha iki gün önce e-bebek mağazasından sipariş ettiğimiz tulumlar, gözümün önünde. Her konuda mutlaka bir fikri olan annem uyarıyordu geçenlerde, *giysi almak için acele etmeyin, biraz sabırlı olun, ne olur ne olmaz!* Her konuda haklı çıkmak zorunda mıydı? Haklılık abidesi olmak yerine keşke biraz sevgi tohumları ekebilseydi çevresine. En azından çekirdek ailesine...

Fırat'ın ne diyeceği belli zaten. Kendini üzme, daha genciz, yeniden deneriz, türünden cümleler. İçimi anlamak zahmetine girmeyecek elbette. Bilinen sulara yüzmek her zaman evladır.

Yanı başımda garsonun varlığını duyunca kafamı çeviriyorum. Bakışlarındaki tedirginlikten kendi kendime konuşmakta olduğumu anlıyorum.

“Sorun yok ya abla?”

“Tamam, yok bir şeyim.”

“Yakınlarınızdan birine telefon etmemi ister misiniz?”

“Hayır, gerek yok. Kendimi iyi hissediyorum, teşekkürler.”

“Rica ederiz abla, müessesemiz her konuda size yardımcı olmaya hazırdır.”

Gülmemek için kendimi zor tutuyorum. Sıska, ısrarcı garsonunsa gitmeye niyeti yok. Biraz da müessesedeki diğer müşterilerle ilgilen, diyesim geliyor. Bir açık çay daha söylüyorum. Böylece çay ocağına doğru seğırtmek zorunda kalıyor.

İlk salvoyu savuşturunca derin bir nefes alıyorum. Kimseye zararım yok, kendimle hemhal olmaktan başka. Yalnız kalmaya ve acımı yaşamaya ihtiyacım var. Hepsi bu!

Doktorumun sesi, bozuk plak gibi dönüp duruyor kulaklarımda: “Bebeğiniz... Kalbi durmuş. Sizi zehirleyecek.”

Küçücük kalbi bedenime tutunmayı reddetti öyle mi? Onu öyle özlemle beklerken hem de. Odasını bile hazırlamışken. Renk konusunda Fırat'la tartışıp sonunda çok istediğim su yeşiline boyatmışken. Ellerimin titrediğini fark edip onları kontrol etmeye çalışıyorum. Garson çayı getiriyor, gözleri hâlâ üzerimde. Hiçbir şey yokmuş gibi gülümsüyorum. Tam ağzını açacakken dilim limon da getirmesini söylüyorum. İkinci salvosunu yapamadan nakavt!

Eve gitmek istemiyorum. Ne olmuş, nasıl olmuşları dinlemeye gücüm yok.

Şurada kıvrılıp uyusam hiç uyanmasam. Bir dal sigara içme isteğiyle doluyorum. Garsondan istesem. Hemen vazgeçiyorum bu düşüncemden. Başıma sarmayayım bir de şimdi onu. Zaten konuşma heveslisi.

Denizi hep özlerim oysa. Karşımda öylece duruyor, bense koygun düşünceler içinde savruluyorum. Fırat'ı aramaya cesaretim yok, annemi de. Çay tabağının altına parayı sıkıştırıp uzaklaşıyorum. Deniz kenarında yürümeye başlıyorum. Kaç kere kıpırdanışını duydum. Bir daha kıpırdasa... Ellerim karnımda öyle bekliyorum. Bir kıpırtı sadece bir kıpırtı. Beklediğim, gerçekleşmiyor.

Elinde sigarasıyla dalgın yürüyen gençten, bir dal sigara istiyorum. Tabii abla, diyor. Sigaramı yakarken bebeğimi içimden nasıl kazıyıp benden alacaklarını düşünüyorum. Boğazım düğümleniyor. Haksızlık bu, haksızlık, diyerek söyleniyorum. Düşecekmiş gibi oluyorum. Genç, kolumdan tutup banka oturtmaya çalışıyor.

“İyi misin abla, ambulans çağırayım mı?”

“Biliyor musun, zürafaların ses telleri çok zayıfmış!”

TELEVİZYON GECELERİ

Mehmet KÖKSAL

Babam renkli televizyonla tanışmasını öylesine romantik anlatıyordu ki annemle tanışması ruhsuz bir hikâye olarak kalıyordu onun yanında. Hiç ses etmeden defalarca dinliyordum. Bu yüzden çocukluğum babamın renkli televizyonla tanışma hikâyesini dinleyerek geçti. Babama göre ben renkli televizyona doğan kuşağın bir üyesi olarak çok şanslıydım. Bu şansı değerlendirmek adına bütün dizileri, yarışma programlarını ve maçları seyrediyor, her gece televizyonun karşısındaki kanepede uyuyakalıyordum.

Ben çocukluğumda arkadaş olarak en çok televizyonu sevmiştim. Televizyonda çıkan tüm Yeşilçam filmlerini ezberlemiş, Emel Sayın'a âşık olmuştum. Türkan Şoray, Gülşen Bubikoğlu, Filiz Akın ve Hülya Koçyiğit'in olduğu filmlere bayılıyordum. Bazen duygulanıp filmin sonunda ağlıyor, bazen de sevinçten havalara uçuyordum.

Yedi yaşındayken ailecek gittiğimiz Beykoz'daki bir çay bahçesinde Türkan Şoray'ı görüp yanlışlıkla, "Seni çok seviyorum Perran Kutman Abla," demiştim. Türkan Hanım bana çok gülmüştü. Yıllar sonra İstiklal Caddesi'nde Perran Kutman'ı görünce hatamı telafi etmek istedim ve Perran Kutman'a, "Seni çok seviyorum Türkan Şoray Abla," dedim... Perran Hanım beni alnımdan öptü.

Yeşilçam filmlerini ezberleyince televizyon dizilerine geçmek zorunda kaldık. Nedense izlediğimiz dizilerde sürekli öpüşme sahneleri çıkıyordu. Utanıyorduk. Babam hızlıca kanalı değiştiriyor, biraz gezindikten sonra geri diziye geliyordu ama esas oğlanla esas kız daha öpüşmemiş oluyordu. Ben ağzımı ayırarak öpüşmeye çalışanlara bakarken annem kulak tırmalayıcı sesiyle, "Zekiii... Zeki! Bakma, çok ayıp..." diyordu. Babam bir tur daha diğer kanalları dönüyordu, geri diziye geldiğimizdeyse bizimkiler öpüşmeden olaysız dağılmış oluyordu.

Sınıftaki arkadaşlarımın tavsiyesiyle içinde öpüşme sahneleri bulunmayan Acemi Cadı'yı izlemeye başladım. Tüm arkadaşlarım Ayşegül'e âşık diye ben Tuğçe'ye âşık oldum. Sekiz yaşındayken biraz kıskanç bir çocuktum. Televizyondaki aşkın imkânsızlığını hissedince uzak mesafe ilişkisi yaşayan ergenler gibi bunalıma girdim. Her şeyden ümidimi kesmişken çikolata aldığım marketteki kasiyerin aynı Acemi Cadı'daki Tuğçe'ye benzediğini fark ettim. Bunun bir işaret olduğunu düşünerek hemen kıza âşık oldum. Onu görmek için her gün gidip marketten lolipop alıyordum. Kısa bir süre sonra dayanamayıp planımı yaptım ve ona aşkımla ilan ettim. Ne yapacağımı şaşırılmıştı,

“Hiçbir şeyden korkma, ben sana bakarım,” dedim.

“Anlamadım,” dedi şaşkınlıkla, aldığım lolipopları cihaza okuturken.

Aşkın gözü kör olduğu için karşımdaki insanın benden on beş yaş büyük olduğunu göremeyip,

“Ben sana sırlıslıkla âşığım,” dedim televizyondan öğrendiğim bir Türkçeyle.

“Canım ya... çok tatlısın,” deyip yanağımdan makas aldı. Normalde erkekler sevdiğim kız bana abi dedi tribine girerken ben kısacık boyum, olmayan boynum ve kıpkırmızı dolgun yanaklarımla sevdiğim kızın gözünde bonibondan farksızdım.

“Kusura bakma geç kaldın,” dedi bana, “ben nişanlıyım, yakında evleneceğim.”

Başımdan aşağıya kaynar sular döküldü. Sadece Acemi Cadı'yı değil televizyon izlemeyi de bıraktım. “Tanrı'yı güldürmek istiyorsanız O'na planlarınızdan bahsedin,” demiş Woody Allen. Bu hayatta Türkan Şoray'dan sevdiğim kıza kadar çok insanı güldürmüştüm ama Tanrı'yı bu kadar çok güldürdüğümü hiç bilmiyordum. Yıllar geçti büyüyüp konfeksiyoncu açtım. Televizyon devri bitip YouTube devri başladığı için ilk iş olarak dükkâna internet bağlattım. Hiç müşterim olmadığından akşama kadar Acemi Cadı'nın izlemediğim bölümlerini izliyordum. Game of Thrones, Breaking Bad, La Casa De Papel bana hitap etmiyordu Acemi Cadı'nın yanında.

Yine bir gün kendimi diziye kaptırmışken bir müşteri geldi, gözlerime inanamadım. Oydu, ilk aşkımdı, sadece biraz yaşlanmıştı. Ben onu tanıdım ama o beni tanıyamadı. Yanında adının Tuğçe olduğunu öğrendiğim genç bir kız vardı, meğer onun kızymış. Tuğçe'yle göz göze gelince şıp demiş annesinin burnundan düşmüş olduğunu anladım, elim ayağım titredi heyecandan. Aşk böyleydi; çok sevmeyi, çok düşünmeyi ve takıntılı olmayı sevmiyordu ama tesadüfleri seviyordu işte.

Köpüren Şiir

Yener ÇETİN

Yeniden adımsanır şarabın rengi şiirdedir şimdi
Ulu vadilere ceylan koşusu, parlak, çok parlak
Uyuyadonmak tin tin, günü günde bırakarak, alarga
Ölü binmiş ya atın yelelerine rüzgâr kanatlı hovarda
_Eskiden çok eskidendi,
sönmüş kanatları öpüşlerin.

Boyun atlası, bir, kış donuğu, iki, yapraksız aşk, üç
Ve Şarabın içindeki tarih, açelyanın başkaldırması hüzne
Açelyanın başkaldırmasıdır, törelî ölümlerin orda, dalgın
Yediverenlerin yedigölleri ezbere bilmesi bir yana
_Eskiden çok eskidendi,
Deli çağlarıydı dengeğin!

Kuşkonmazlar nasıl yenirse, adından uzak yerlerin nasıl
Yuvarlana yuvarlana büyümek kulaktan kulağa asıl
Kapıda biri varlara benzer, teneffüslerin çalınmasına
Unutkanlığıydı zamanın, tek başına yaşayanlar yalnızlığı
_Eskiden çok eskidendi,
kırlarda papatya kokması gelinciklerin.

Öfkesi ölü doğanlar, öfkesi diri doğanların kanında
Güzel bir güne çok güzel hazırlananlarla, nasıl yani
Yaşamdır adı, hep yeni baştan doğanlarlı mevsimlerin
Biri yanaklarına kan mavisini takmış saatleriydi tarihin!
_Eskiden çok eskidendi,
gözü karaydı köpüren denizlerin.

İlyas TUNÇ

Slam şair, akademisyen, Spoken Word Tiyatrosu direktörü Kgafela Mogogodi, 7 Aralık 1968'de Johannesburg'da doğdu. Şiirleri, *Poetry International*, *New Coin*, *Homeless Talk*, *African Literature*, *Upbeat* gibi web sayfalarında ve dergilerde yayımlandı. *The Book of Rebellations-A Tale of Beef* adlı müzikali ülke çapında sahnelendi. Şiirlerini hem İngilizce hem Tsawana dilinde kaleme aldı. *Untamed Loveliness* (1996), *Thighs Lies* (1997), *Book of Revelashinz* (1998) adlı üç şiir kitapçığını kendisi çıkardı. Rub/Dub şiiri alanında araştırmalarda bulundu, Steve Biko Vakfı'nda şiir atölyeleri düzenledi. *Tyh Candom Come* adlı kitabı 2000'de New Leaf Yayınları, *Outspoken* adlı diğer kitabı ise 2004'te Light It Off Yayınları tarafından yayımlandı. Doktorasını Afrika Sineması alanında yapan Mogogodi'nin şiirleri, Almandan Flemenkçeye kadar çok sayıda dile çevrildi.

Havuç

yamuk yumuk bir alışkanlığı kendine çeker havuç
tavşanlar çürümüşleri kemirmek için parti değiştirirler
oy kullanma hakkı
sol tarafta havuç yok
tenceredeki havuca
övgüler düzer papağan
havuçtur dışın biricik gerçeği
yalancılar gırtlaklamazlar artık, sallarlar havucu
çürümüşler arasına katmak için seni
cebine koyarlar
sakinleşesin diye
isyan yok artık
isyan yok artık
isyan yok artık
sadece çürüklerin öğütülmesi var
ulusal bir spordur havuç dansı
bak nasıl koşuyorlar *judas iskaryot* gibi
sağlam havuçların hepsini kapmak için
çocuklara öğretiliyor şimdi
hayatın kimin daha fazla havuç yediğiyle ilgili olduğu
daha fazla çürük dışkılamak için
haydut sığınaklarından yükselir havuç bayrağı
hatta tuvaletlerde
isyan yok artık
isyan yok artık
isyan yok artık
çürüklerin öğütülmesi var sadece
gerçek bir yurtseversin sen
yakalansan bile
havuç çalarken
kimse seni mahkemeye çıkarmaz
unutsan da sorun değil
yoksullara bir parça
havuç vermeyi.

Faya Sista

dualarımın kaldırımlarında yürür. şiir ve düzyazının kutsal otunu
tüttürür. avucundaki güneşle birlikte ufukların bellerinden doğmuş-
tur. yakıcı mızrakların dağılayan ışıdır o. değiştirir viteslerini evre-
ninin. onun alevli şarkılarının okyanuslarını toprağa serper. hatura
kıyınları arasında çok eski kıvılcımları filizlendiren bir köktür o.
tarihin iskeletleriyle dans eder. hiç bir erkeğin gidemediği yerde
tango yapar.

o, bir faya sista.

lirik başkaldırıların kısıllarıyla açar ağzını. sürgit sonsuzlukların
diliyle konuşur. hatlarının sonsuz nil nehirleri kilometrelerce akar.
yurtsuz ruhların tedirgin sesinde yaşar. soru dövmeleri yakar ülke-
nin derisi üzerinde. konferans masaları altında yalanları kimin satın
aldığını ve toprağı kimin sattığını öğrenmek ister. o diyor ki eşşeğiz
biz. topraksız bir hiçiz. budur onun azanya'nın her bir özgür taneci-
ğine petrol bombaları şiirleri atmasının nedeni.

o bir faya sista

bebek volkanların tohumunu taşır. sakallı cehennemler doğurur.
isyanlarının kitabıdır. hortlak çengellerinin ötesindeki sayfalarıdır o.
bir karat kek/mangır için yılanla evlenmeyecek. karabüyü girdapla-
rında devinir. kimsenin yapamadığı isyan büyülerini yapar. zamanın
kollarıyla güreşir. ayla güneşi değiş tokuş eder. öğle güneşi ayı,
geceyarısı güneşi. yengeç dansı yaparak siyam ulusunun doğumuna
aktır ışıklarını. yurtsuz geleceklere giden yan yollara yönelerek.
koparıp atar görkemli vitesi, zehirli giysilerini. sentetik kumaşına
çizik atar tarihin, ele geçirmek için sizin silmek istediğiniz ritimleri.
davul ve dayanağın öfkesini gezdirir. şarkılarını söyle çalınmış top-
rakların.

o bir faya sista

Çeviren: İlyas Tunç

ALİ AYDIN İLE SÖYLEŞİ

Havva YILMAZ

Havva Yılmaz: Birkaç cümleyle kitapçılığı anlatmanızı istesek... Nedir, sizin için nedir?

Ali Aydın: Aslında hiç düşünmedim, başka bir iş yapmadım ve yapmayı da hiç düşünmedim. Sanırım dünyanın en keyifli işlerinden bir tanesi kitapçılık. Evden çıkarken ayağım hiç geri gitmedi. Hiç iş olarak görmedim. Her gün yeni kitaplarla karşılaşmak ve onu keşfetmeye gelen okuyucularla buluşturmak zamanla bu işi tutkuyla yapmanızı sağlıyor. Hemen her gün yeni şeyler öğrenmek yeni insanlarla tanışmak beni mutlu ediyor.

Adımlar Kitabevi'ni biraz anlatır mısınız? Nasıl başladınız?

Adımlar Kitabevi yaklaşık 15 sene evvel Nazan Hanım tarafından büyük bir emek ve özveriyle kuruldu. Kurulduğundan bu yana aynı çizgiyle devam etti, ediyor da. Yaklaşık sekiz yıldır ben de Adımlar Kitabevi'nin bir parçasıyım ve burada olmaktan büyük keyif alıyorum. Kolektif bir zihinle işletmeyi ayakta tutmaya çalışıyoruz. Karakterinden ödün vermeden de yaşatmaya devam ediyoruz.

Bağımsız bir kitabevi olarak ayakta durmanın zorlukları ve güzellikleri nelerdir?

İnternetin ve zincir kitapçıların bu kadar popüler olduğu bir dönemde bağımsız kitabevlerinin ayakta durması haliyle zorlaşıyor. Ekonomik koşulları bir kenara bırakırsak, bağımsız Kitabevi olmanın avantajlardan biri kitaplığınızı nitelikli kitaplarla kurabilmeniz. Alışverişin kolaycı yöntemlerini bir yana bırakıp kitabevlerini adresi belirleyen insanlar hala mevcut. Onlarla birlikte raflarınız genişliyor. Ve bütün bunlar işletmeyi bir buluşma mekanına dönüştürüyor. Gün içinde birçok okurla muhatap oluyorsunuz. Sıkı edebiyat okurları, popüler kültür okurları, kuramsal okumalar yapanlar, tarih ve pek çok alanla birlikte elinizin altında geniş bir havuz oluşuyor. Sizden kitap önerisi isteyen biri olduğunda bu havuz sizi beslemek için orada. Bütün bunların toplamında sadece paranın değil, fikirlerin, keşiflerin de alışverişi mümkün kılınıyor. Bir domino etkisi...

Bu şimdi olsa hangi kitapları önerirdiniz?

Elinizin altında geniş bir yelpaze olduğu için, zor bir durum. Kitapçı olmak bence kendi beğenilerini okuyu-

cuya dayatmak olmamalı. Dinlemek, okuma alışkanlıklarını, beğenilerini çözmek, sonrasında da ona en uygun kitabı bulmak... Sonrası çok daha kolay, ilkler hep zor olur. Okuyucuyla güvene dayalı bir ilişkiniz olur ve hep devam eder.

İyi bir kitapçının aynı zamanda iyi bir okur olduğunu düşünüyoruz. Siz kimleri okursunuz?

Dönem dönem değişse de son dönemde Dino Buzatti, Dag Solstad, Javier Marias, Burhan Sönmez, Kemal Varol, Latife Tekin gibi yazarları okumayı tercih ediyorum.

Kitabevleri şehrin ruhunu oluşturan mekânlardandır. İçerisi huzur verir, sakinleştiricidir. Şehirlerine çok şey katarlar. Sizin kitap temini haricinde de etkinlikleriniz var. Bize onlardan bahseder misiniz?

Aslında kitabevleri yaşayan, kimliği olan, olduğu şehri etkileyen ve şehirden etkilenen bir organizmadır.

Biz de şehrimizin aynası gibiyiz. Sergiler, söyleşiler, atölyeler, toplantılar ve bunun gibi pek çok etkinlik düzenliyoruz. Sadece bir kitapçıdan ziyade şehrin kültürüne katkısı olan bir kültür evi gibiyiz.

Bize kitabevinizle ilgili unutmadığınız, umudunuzu sağaltan bir anınızı paylaşır mısınız?

Her zaman umutlu olmayı seviyorum. Hemen her gün bizim umudumuzu büyüten olaylarla karşılaşıyoruz. Bir okurumuzun güzel bir sözü, emek verdiğimiz, bize emek veren insanların yıllar sonra aynı duygularla gönderdiği bir mesaj. Uzakta da olsa bizimle kader ortaklığına devam eden dostların varlığı bizi her daim umutlandırıyor.

Bu işi yapmak isteyenlere tavsiyeleriniz var mı?

Tavsiyeden ziyade bu işe başarlarsa, başka bir işten zevk alma şansları çok zayıf olacaktır bence. Başlarken bunun bilincinde başlamalılar. Ben dinlemenin bu işin altın kuralı olduğunu düşünüyorum, her kitapçı iyi bir dinleyici ve okuyucu olmalı. Ve de her yeni kargoyu heyecanla beklemeli.

Uçurum

Ahmet Rıfat
İLHAN

Gitmek istersin çoğu zaman,
gidemezsin ama.
Sırtına yüklenenleri atmak istersin,
ne yaparsan yap, atamazsın.
Ardında kalan çocukluğundur bazen,
gökyüzünde dolaşan pamuk kümeleri kadar
beyaz ve yumuşak.
Dönüp bakarsın,
öylesine masum
ve habersizdir ki her şeyden,
bir anayla babadan dünyaya geldiğinden bile,
yalnız bırakmak istemezsin onu boşlukta.

Bazen gençliğindir geride kalan,
tek başına bıraktığın
ve her nefes alışta,
içine dolan gökyüzü.
Korumak istersin saflığını,
ışılmalı bir kristaldir o,
kırılmandır, yapamazsın.
Geride bıraktığın bazen de yaşlılığındır
uçurumun başında.
Dönüp yaşadın sen demek istersin,
öylesine unuttukandır ki inandıramazsın,
atlar boşluğa.

ÇİZGİNİN DİLİYLE COVID-19

Bir yıldır tüm dünyayı etkisi altına Koronavirüs (Covid-19) salgını, gücünü kaybetmiş değil... Milyonlarca insanın yakalandığı ve binlerce insanın yaşamını yitirdiği bu güçlü salgının kâbusa dönüştüğünü söylemek abartı olmayacaktır.

Koronavirüs (Covid-19), her ne kadar tıp biliminin konusu olsa da, yeryüzünde yaşanan ve insanlığı etkileyen tüm olaylar/olgular gibi sosyal ve sanatsal disiplinlerin ilgi alanı içerisinde yer almaktan -doğal olarak- kaçamazdı.

Kartal Belediyesi'nin HASAT Sanat Atölyesi ile birlikte, 31 Ağustos-5 Ekim 2020 tarihleri arasında düzenledikleri Uluslararası Covid-19 Karikatür Yarışması, salgının tüm dünyada yarattığı etkiler üzerine çizgi sanatının penceresinden "bir bilinç yaratma çabasını" ortaya koyan örnek ve çarpıcı bir çalışma olarak hayat buldu.

Yarışmaya, dünyanın pek çok ülkesinden karikatür sanatının amatör-profesyonel isimleri katıldılar. Yarışmanın jüri üye-

leri Adem Uçar (Kartal Belediye Başkan Yardımcısı), Ercan Akyol, Hasan Seçkin (Hasat Sanat Atölyesi), Oğuz Gürel, Saadet Demir Yalçın, Hüseyin Aslan, Marco de Angelis (İtalya), Wlamidir Kazenvesky (Ukrayna) uzun ve titiz bir inceleme sonucunda, 56 ülkeden 467 sanatçının 989 eserinden 18'ini ödüle, 140 eseri de sergilenmeye değer gördü. Ödüle değer görülen sanatçılar:

Birincilik Ödülü: Tošo Borkovic (Sırbistan)

İkincilik Ödülü: Sajad Rafeei (İran)

Üçüncülük Ödülü: Oleksiy Kustovsk (Ukrayna)

Mansiyonlar: Brady Izquierdo (Küba), Ali Shahali (İran),

Makhmudjon Eshonkulov (Özbekistan), Sadık Pala (Türkiye)

Kartal Belediye Başkanlığı Özel Ödülü: Yüksel Cengiz (Türkiye)

Bedri Koraman Özel Ödülü: Shahrokh Heidari (İran)

Jüri Özel Ödülleri: Ali Rastroo (İran), Javier Cubero Torres (Küba)

Hasat Sanat Atölyesi Özel Ödülü: Osman Suroğlu (Türkiye)

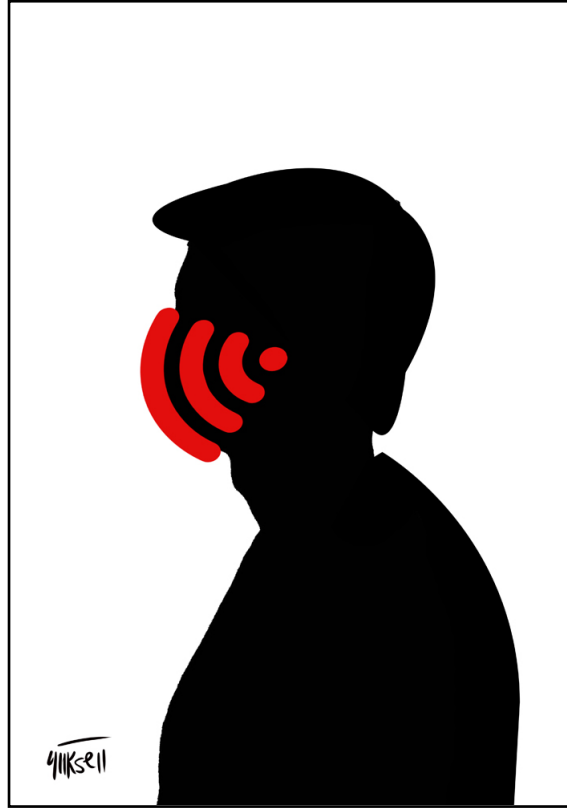
Özendirme Ödülleri: Kaan Özcal Aydın (Türkiye), Volkan Lafçı (Türkiye),

Arat Baran Keskin (Türkiye), Çağlar Okur (Türkiye),

Kerem Yüce (Türkiye), Bora Küçük (Türkiye)

Yarışmanın ödül töreni Kartal Belediyesi Hasan Âli Yücel Kültür Merkezi'nde 25 Ekim'de gerçekleşti; ödüle değer görülen eserler dâhil olmak üzere, 140 eser kültür merkezi sergi salonunda sanatseverlerin huzuruna çıkarıldı. Kartal Belediyesi yarışma kapsamında önemli bir çalışma daha gerçekleştirerek, ödüle ve sergiye değer görülen eserleri bir albüme dönüştürdü.

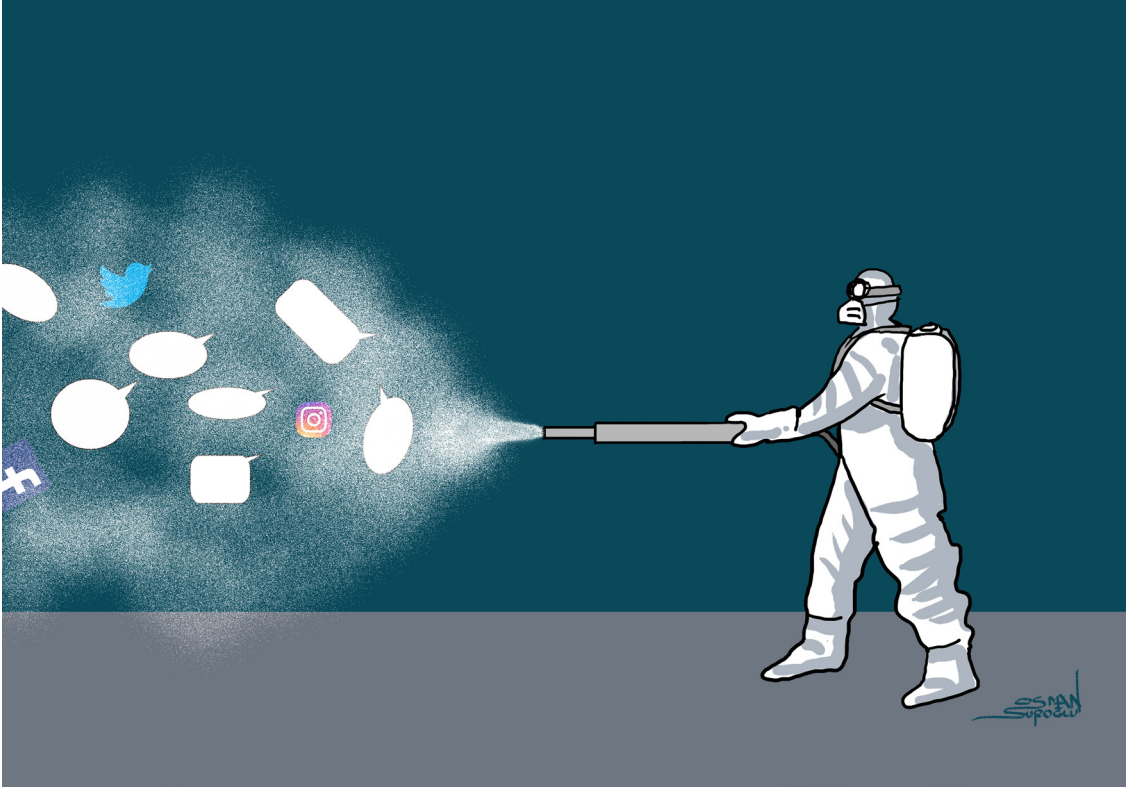
Uluslararası Covid-19 Karikatür Yarışması'nda ödüle değer görülen 18 eseri, KE dergisi olarak "Çizginin Diliyle Covid-19" başlığı altında yayımlamaya devam ediyoruz.

Yüksel Cengiz (Türkiye)
Kartal Belediye Başkanlığı Özel Ödülü

Shahrokh Heidari (Iran)
Bedri Koraman Özel Ödülü

Osman Suroglu (Türkiye)
Hasat Sanat Atölyesi Özel Ödülü

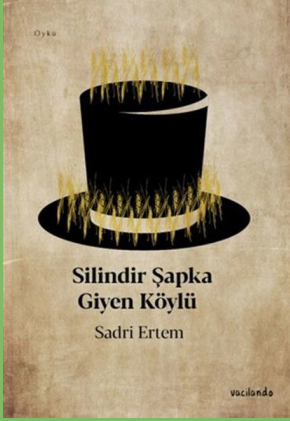

Javier Cubero Torres (Küba)
Jüri Özel Ödülü

Ali Rastroo (Iran)
Jüri Özel Ödülü

KİTAPLAR ARASINDA

Silindir Şapka Giyen Köylü
Sadri Ertem
Vacilando Kitap
2021

Sadri Ertem, eserlerinde, gerçekçi bakış açısıyla dönemin yenilik hareketlerine, eski, yoz zihniyetin yeninin içine sirayet etmesine seyirci kalmamış, fabrikalarla boğulan köyleri, toprağından edilen köylüleri, yok pahasına çalışan işçiyi konu etmiştir.

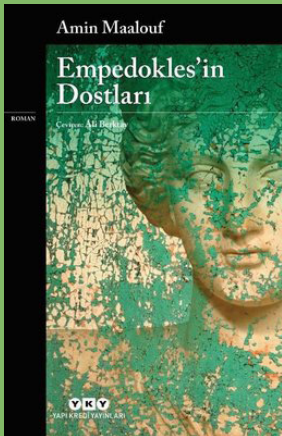
“Yol, yol... Medeniyetin kan damarı... Tevekkeli değil, yol olmayan yerde medeniyet olmaz

demişler. Bu yol biraz sonra buraya dünya ırfanını taşıyacak. Bu zümrüt tarlalar dünya altınlarını buraya bir oluk gibi boşaltacak.”

Çocuk aylarca çalıştıkları yol yapımından sonra haklarını alamayıp aç kalan köylüyü anlatırken, dönemin modernleşme sembollerini hicivsel bir yaklaşımla üzerlerine giydirmiş, yeniliğin aslen insana verilen değerle olacağını anlatmaya çalışmıştır.

Silindir Şapka Giyen Köylü'de, üzerinden neredeyse bir asır geçmesine rağmen çok tanıdık manzaralarla karşılaşacak, bugünü yaşayacaksınız. Medeniyetin arandığı yerin yanlış, işaret eden ellerin düzenbaz olduğunu göreceksiniz ve ezberlediğiniz “Namuslu Adam”la karşılaşacak, menfaatleri uğruna insanların inançlarını sömüren, riyakârlarla tekrar yüzleşeceksiniz.

“Hacı, keman sesi haramdır diye mektebe baskın ettiydi. Ne yaman, ne yavuz adamdı o... Öyle adam faiz alır mı? Kasabada banka açmak istediler de o, haramdır diye ayak diretti de elhamdülillah memlekete bu afet adımı atmadı.”

Empedokles'in Dostları
Amin Maalouf
Çevirmen: Ali Berktaş
YKY
2021

Tüm dünya bu söylentilerle çalkalanırken, kendilerine Empedokles'in Dostları diyen, son derece gelişmiş bir teknolojiye ve tıp bilgisine sahip bir grup gizemli insan bu karmaşaya son vermek üzere çıkagelir. Alec bu insanların kim olduğunu öğrenmeye çalışırken, içinde yaşadığımız dünyanın çelişkileriyle de

yüzleşmek zorunda kalır. Hiçbir şey artık eskisi gibi olmayacaktır.

“Hayal kırıklığı içeren bu satırları yazarken hikâyenin sonuna geldiğim izlenimindeyim. Geldiler, üstünlük kurdular, dünyada hem kaygı hem de umut rüzgârları estirdiler, sonra da gittiler.”

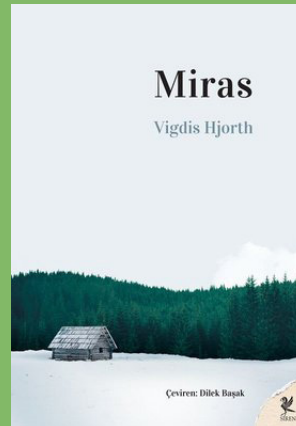
Modern Meram
Ersan Üldes
Kafka Kitap
2021

Ersan Üldes'in edebiyat tarihinde farklı bir kapı aralayan “büyük” romanlara alternatif bir eleştiri getirdiği bu kitap, hem okur hem de edebiyat adına bir özgürleşme hareketi olarak tanımlanabilir: Herkesi tüm “izm”lerden kurtarıp eserlere atfedilen ulvi değerleri bir kenara bırakma ve onları yeniden birer “roman” olarak görme

gayreti.

Marcel Proust'tan Thomas Mann'a, William Faulkner'dan Hermann Broch'a, Robert Musil'den Virginia Woolf'e pek çok tanınmış isim bu çabadan payını alırken, üzerlerine ilâştirilmiş sıfatlarla birlikte önümüze gelen eserler hakkında farklı sorular sorabilme cesareti kazanıyoruz. Örneğe, bir sabah devasa bir hamamböceğine dönüşmüş hâlde uyanan Gregor Samsa mıdır gerçekten? Peki, James Joyce Ulysses'i yazmaya başladığı masaya “büyük” bir roman kurgulamak üzere mi kurulmuştur? Modern edebiyatın öncülerinden sayılan Thomas Mann, gerçekten bir modernist midir?

Yukarıdakilere benzer onlarca meseleyi sorgulayan bu kitap aslen şunu anlamaya çalışıyor: Dayatılan tüm kalıpların dışına çıkarak “büyük” romanları başka bir gözle okuyup irdelemeye hazır mıyız?

Miras
Vigdis Hjorth
Çeviren: Dilek Başak
Siren Yayınları
2021

Bir aile portresinin arka planını resmediyor ve gerçeklere dayalı bir travma hikâyesi anlatıyor. Yakınlığın ve yakınların açtığı yaraların, bağların ve bağları koparmanın hikâyesi bu, tiyatro eleştirmeni Bergljot'un ailesine rağmen sağ kalma, yaşamına sahip çıkma mücadelesinin hikâyesi. Soğuk ve karanlık bir

hikâye, portredeki gülümsemelerin gerisinde gizleniyor ama tüm saklı şeyler gibi eninde sonunda açığa çıkıyor.

Norveç'te büyük ses getiren ve çok satan, çok tartışılan bu roman, babanın ölümüyle başlıyor ve yaranın kökenine iniyor.

İnsan ailesini seçemez ama hikâyesini anlatmayı seçebilir.

FİLMLER ARASINDA

Donma Noktası (Bajocero)
1s 46dk / Polisiye

Yönetmen:
Lluís Quilez

Oyuncular:
Javier Gutiérrez
Karra Elejalde
Luis Callejo

İspanya'nın Madrid şehrinde çekilen filmin oyuncu kadrosunda Javier Gutiérrez, Karra Elejalde, Luis Callejo, Patrick Criado, Andrés Gertrudix, Isak Ferriz, Miquel Gelabert gibi İspanya'nın en sevilen isimleri yer alıyor. Orijinal

adı Bajocero olan filmin Netflix üzerinden tüm dünyada eş zamanlı olarak 29 Ocak tarihinde yayınlandı.

Bir polis memuru suçlu nakli yaptığı sırada saldırıya uğrar. Saldırının yanı sıra dondurucu soğukla baş etmek zorun olan polis memuru, âdeta bir ölüm kalım savaşına girer. Issız bir yolda mahkûm aracı soyulur. Arabayı süren polis memuru Martin, hayatta kalmaya ve dolandırıcılara karşı barikat kurarak karşı çıkmaya çalışır. İçerideki mahkûmlar da bu sırada polisin işini zorlaştırmaya çalışır. Dışarıdaki saldırganlar içeriden yalnızca bir mahkûmu ister ancak polis hiç kimseyi vermeye niyetli değildir.

Beyaz Kaplan
2s 7dk / Dram, Polisiye

Yönetmen:
Ramin Bahrani

Oyuncular:
Adarsh Gourav
Priyanka Chopra Jonas
Rajkummar Rao

Akıllı ve hırslı bir genç olan Balram Halwai, fakir bir köylüdür. Amerika'dan yeni dönen Ashok ve Pinky'nin şoförü olan Balram, işini en iyi şekilde yapmaya çalışır. Toplum Balram'ı hizmet etmek için eğitmiştir ve bu yüzden de zengin patronlarının vazgeçilmezi haline

gelir. Patronu sayesinde bilmediği bir dünya ile tanışan Balram, bu dünyaya asla erişemeyeceğini düşünür. Bu adaletsiz sisteme isyan eden Balram, zengin olmak için bambaşka bir yol dener.

Sen Hiç Ateş Böceği Gördün mü?
1s 53dk / Dramatik komedi

Yönetmen:
Andaç Haznedaroğlu

Oyuncular:
Yılmaz Erdoğan
Ecem Erkek
Engin Alkan

1999 yılında sahnelenmeye başlanan, Yılmaz Erdoğan'ın kaleminden çıkan ve Demet Akbağ'ın performansıyla da akıllarda yer eden "Sen Hiç Ateş Böceği Gördün mü?" adlı tiyatro oyunu, o zaman verilen bilgilere göre 250

civarı tekrar yapmış ve tiyatrodan 1 milyon insan tarafından izlenmişti. Erdoğan'ın o zamanlar meşhur olan ve ülkeye farklı bir mizah anlayışı getirdiği çalışmalarının en başarılılarından olan oyun, Andaç Haznedaroğlu yönetmenliğinde, Ecem Erkek, Engin Alkan, Devrim Yakut, Merve Dizdar, Ushan Çakır, Bülent Çolak, Ahmet Rifat Şungar, Atakan Çelik ve Fatih Özkan'dan oluşan oyuncu kadrosuyla Netflix için çekildi. Tiyatro oyunundan senaryo anlamında bir farkı olmayan film, bazı şaheserlerin dokunulmaması gerektiğini düşünmemizi sağlıyor. Nedenlerine geçelim... Film, en başta, Gülseren karakteriyle röportaj yapan sunucunun Youtube'a içerik üretmesiyle modern ve yenilikçi bir uyarlama...

Kağıttan Hayatlar
1s 37dk / Dram

Yönetmen:
Can Ulkay

Oyuncular:
Çağatay Ulusoy
Emir Ali Doğrul
Ersin Arıcı

Genç bir adam olan Mehmet, kâğıt toplayarak geçimini sağlar. Onun bu hayattaki en büyük destekçisi ise Tahsin Baba'dır. Mehmet'in yaşamı, hayatına Ali adında 8 yaşındaki bir çocuğun girmesiyle bambaşka bir hal alır. Ali'yi ailesine kavuşturmaya çalışan Mehmet, bu sırada küçük çocukla arasında farklı bir bağ kurar.

